

Bažnyčios žinios

Popiežius

Popiežius Pranciškus Enciklika LAUDATO SI' apie rūpinimąsi bendraisiais namais (<i>Tęsinys</i>)	2
--	---

Popiežiaus katechezės

Popiežius Pranciškus „PRAŠAU, AČIŪ, ATLEISK“	28
AUKLĖJIMAS ŠEIMOJE – ŽMONIŠKUMO STUBURAS	29
SUŽADĖTUVIŲ KELIONĖ	30
ŠEIMA IR SKURDAS	32
ŠEIMA IR LIGA	33
GEDULAS ŠEIMOJE	34
ŠEIMOS SANTYKIŲ ŽAIZDOS	35

Homilijos

DVASINĖ KURČNEBYLYSTĖ / 23 eilinis sekmadienis (B)	36
NEBIJOKIME KANČIOS / 24 eilinis sekmadienis (B)	37
„AŠ JUMS DAVIAU PAVYZDĮ“ (Jn 13, 15) / 25 eilinis sekmadienis (B)	38
NEBŪKITE SUKLUPIMO AKMENIU / 26 eilinis sekmadienis (B)	39
ŠEIMA – „MEILĖS CIVILIZACIJOS“ PAGRINDAS / 27 eilinis sekmadienis (B)	40

Straipsniai

Egidijus Vareikis ŽVILGSNIS Į TIKINČIUOSIUS PASAULYJE: AUGANTI AR MIRŠTANTI KRIKŠČIONYBĖ?	42
---	----

Bažnyčia Lietuvoje

Kryžių kalno atlidai	44
----------------------	----

Popiežius Pranciškus

Enciklika *LAUDATO SI'* apie rūpinimąsi bendraisiais namais

(*Tęsinys. Pradžia Nr. 7*)

TREČIAS SKYRIUS EKOLOGINĖS KRIZĖS ŽMOGIŠKOSIOS ŠAKNYS

101. Simptomų nusakymas naudos neduos, jei nepažinsime ekologinės krizės žmogiškųjų šaknų. Egzistuoja tam tikras žmogaus gyvenimo ir veiklos supratimo būdas, kuris yra klaidingas ir taip prieštarauja tikrovei, kad net daro jai žalą. Kodėl mums nestabtelėjus ir jo neapmaščius? Siūlau dėmesį sutelkti į vyraujančią technokratinę paradigmą ir žmogaus bei jo veiklos vietą pasaulyje.

I. TECHNOLOGIJA: KŪRYBIŠKUMAS IR GALIA

102. Žmonija įžengė į naują epochą, kurioje technologijos galia verčia mus rinktis, koku keliu toliau žengti. Esame dviejų šimtmečių, išsiskiriančių milžiniškomis permąstymų bangomis, įpėdiniai – garo mašinos, geležinkelio, telegrafo, elektros, automobilio, lėktuvo, chemijos pramonės, šiuolaikinės medicinos, informatikos ir nesenos skaitmeninės revoliucijos, robotikos, biotechnologijos ir nanotechnologijos. Pagrįstai galima džiaugtis tokia pažanga ir jausti užsidegimą dėl didžiulių galimybių, kurias atveria šios nepaliaujamos naujovės, nes „mokslas ir technologija yra įstabus Dievo žmogui dovanoto kūrybiškumo vaisius“ (81). Keisti gamtą pritaikant ją savo tikslams žmonijai būdinga nuo pat pradžios ir todėl technika „išreiškia žmogaus dvasios polinkį laipsniškai įveikti tam tikras materialias sąlygotybes“ (82). Technologija padėjo įveikti nesuskaičiuojamas blybes, kamavusias ir ribojusias žmogų. Negalime nebranginti pažangos, pirmiausia medicinos, inžinerijos ir komunikacijos srityse, ir nebūti už tai dėkingi. Ir kaip nepripažinti pastangų gausybės mokslininkų ir technikų, išplėtojusių darnų vystymąsi įgalinančių alternatyvų?

103. Tinkamai orientuoti techniniai mokslai geba ne tik pagaminti tikrai vertingų, žmogaus gyvenimo kokybę pagerinančių daiktų, pradedant namų apyvokos reikmenimis ir baigiant transporto priemonėmis, tiltais, pastatais, viešosiomis erdvėmis, bet ir kurti grožį bei įgalinti į materialų pasaulį panirusį žmogų „atlikti“ šuolį į grožio aplinką. Argi galima neigti lėktuvo ar dangoraižio grožį? Taikant naujas technines priemo-

nes, sukurta vertingų vaizduojamojo meno ir muzikos kūrinių. Gamintojui siekiant grožio, o žiūrovui grožį kontemplanuojant įvyksta šuolis tam tikros tikrai žmogiškos pilnatvės link.

104. Vis dėlto negalime ignoruoti, kad branduolinė energija, biotechnologija, informatika, mūsų pačių DNR pažinimas ir kiti gebėjimai, kuriuos įgijome, suteikia mums labai didelės galios. Tiksliau, tiems, kurie tai išmano ir pirmiausia turi ekonominės galios, tai suteikia išspūdingą galią valdyti visą žmoniją ir visą pasaulį. Niekada žmonija neturėjo tiek galios savo pačios atžvilgiu ir, regint, kaip ja naudojamosi dabar, niekas negarantuoja, kad ji bus panaudota deramai. Užtenka prisiminti XX a. viduryje numestas atominės bombas, taip pat technologijas, nacizmo, komunizmo ir kitų totalitarinių režimų naudotas išnaikinant milijonus žmonių, neužmirštant, kad šiandien karuose disponuojama dar mirtinesniais įrankiais. Kieno rankose yra ta galia ar į kieno rankas gali patekti? Labai pavojinga, kad ją turi nedidelė žmonijos dalis.

105. Linkstama tikėti, jog „kiekvienas galios padidėjimas yra tiesiog pažanga, kad tai suteikia didesnę saugumą, naudą, gerovę, gyvybinę jėgą, vertybinę pilnatvę“ (83), tarsi tikrovė, gėris ir tiesa spontaniškai rastųsi iš technologijos ir ekonomikos galios. Faktas yra tai, jog „šiuolaikinis žmogus nemokomas tinkamai naudotis galia“ (84), nes milžiniško technologijos augimo nelydėjo žmogaus vystymasis atsakomybės, vertybių ir sąžinės lygmeniu. Kiekvienoje epochoje linkstama tik į menką savo paties ribų pažinimą. Todėl galimas daiktas, kad žmonija nesuvokia iškilusio iššūkio rimtumo; taigi, „žmogaus galimybės blogam naudoti savo galią nepaliaujamai didėja“, o „laisvės normų nėra, tėra tik tariami naudingumo ir saugumo poreikiai“ (85). Žmogus nėra visiškai autonomiškas. Kai jis pasiduoda akloms pasąmonės, tiesioginių poreikių, savanaudiškumo, žiauraus smurto jėgoms, jo laisvė suserga. Šia prasme jis yra nuogas ir išstatytas savo paties nepaliaujamai didėjančios galios valiai be jokių priemonių jai kontroliuoti. Galbūt yra paviršutiniškų mechanizmų, tačiau galima konstatuoti, jog stokojama pakankamai solidžios etikos, kultūros ir dvasingumo, galinčių tikrai nustatyti ribas ir priversti skaidriai save tramdyti.

II. TECHNOKRATINĖS PARADIGMOS GLOBALIZACIJA

106. Pagrindinė problema yra kita ir dar gilesnė, būtent tai, kaip žmonija iš tikrųjų perėmė technologiją bei jos plėtrą *išvien su homogeniška ir vienamate paradigma*. To kioje paradigmoje pabrėžiama subjekto, kuris loginio

racionalaus proceso metu vis geriau perpranta ir per tai įvaldo išorinį objektą, samprata. Toks subjektas skleidžiasi įtvirtindamas mokslinį metodą su jo eksperimentiniais bandymais – metoda, kuris pats savaime jau yra turėjimo, valdymo ir keitimo technika. Subjektas yra tarsi beformės tikrovės, esančios jo dispozicijoje manipuluoti, akivaizdoje. Žmogus visada kišosi į gamtą, tačiau ilgą laiką buvo priverstas tik taikstyti, derintis prie pačių daiktų siūlomų galimybių. Pasiimdavo tik tai, ką, tarsi ištiesusi ranką, duodavo gamtinė tikrovė. Šiandien, priešingai, iš daiktų viską, kas įmanoma, siekiama išgauti žmogaus ranka, linkstančia ignoruoti ar užmiršti tikrovę to, kas yra priešais. Žmonės ir materialūs objektai daugiau nebeištiesia vieni kitiems rankos, santykiai tapo įtempti. Nuo to nesunku pereiti prie begalinės ar neribotos plėtos minties, taip patinkančios ekonomistams, finansų ir technologijos teoretikams. Ji paremta melaginga prielaida apie begalines planetos gėrybių atsargas – prielaida, skatinančia „išspausti“ iki paskutinės ribos ir dar daugiau. Klaidinga manyti, jog „egzistuoja neribotas energijos ir išteklių kiekis, kad jie iškart atsinaujina ir neigiamus manipuliavimo gamta padarinius galima sparčiai absorbuoti“ (86).

107. Todėl galima tvirtinti, kad dabartinio pasaulio daugelio sunkumų priežastis pirmiausia yra ne visada suvokiama tendencija techninių mokslų metodologiją bei tikslus padaryti supratimo paradigma, sąlygojančia žmogaus gyvenimą ir visuomenės funkcionavimą. Šio modelio taikymo visai, žmogiškajai ir socialinei, tikrovei padariniai reiškiasi aplinkos prastėjimu, tačiau tai yra tik vienas redukcionizmo, neigiamai atsiliepiančio visiems žmogaus gyvenimo ir visuomenės matmenims, ženklas. Būtina pripažinti, kad technikos produktai nėra neutralūs, nes sukuria tinklą, galiausiai lemiantį gyvenimas ir socialines galimybes pakreipiantį tam tikrų įtakingų grupių interesų linkme. Kai kurie vien dalykiški atrodantys sprendimai iš tikrųjų yra sprendimai, susiję su socialinio gyvenimo tipu, kurį ketinama plėtoti.

108. Galimybę palaikyti kitą kultūrinę paradigmą ir naudotis technika vien kaip priemone sunku įsivaizduoti, nes technokratinė paradigma šiandien taip įsivyravo, jog labai sunku jos atsisakyti ir dar sunkiau ja naudotis nepaklūstant jos logikai. Antikultūrinis reiškinys tapo rinktis tokias gyvenimas, kai siekiama bent iš dalies nepriklausyti nuo technikos, jos kaštų bei galios globalizuoti ir paversti mus mase. Technikai išties būdinga tendencija siekti, kad nieko neliktų už geležinės logikos ribų, ir „žmogus, kuris ja naudojasi, žino, kad technikos esmė galiausia yra ne nauda ar gerovė, bet viešpatavimas – viešpatavimas kraštutine žodžio prasme“ (87). Todėl jis „stengiasi stverti gam-

tos elementus išvien su žmogiškosios egzistencijos dėmenimis“ (88). Individo gebėjimas spręsti, autentiškiausia laisvė ir alternatyvaus kūrybiškumo erdvė tada susiaurėja.

109. Technokratinė paradigma linksta pajungti sau ekonomiką ir politiką. Ekonomika priima kiekvieną technologinę pažangą tikėdamasi pelno ir nekreipdama dėmesio į galimus neigiamus padarinius žmogui. Realią ekonomiką slopina finansai. Pasaulinės finansų krizės pamokos neišmoktos ir labai lėtai mokomasi žalos aplinkai pamokų. Kai kuriuose sluoksniuose laikomasi nuomonės, kad dabartinė ekonomika ir technologija išspręs visas aplinkos problemas, lygiai kaip ir neakademine kalba tvirtinama, kad bado ir skurdo problemos pasaulyje išsispręs tiesiog augant rinkai. Tai daugiau ne ekonomikos teorijų, kurių šiandien galbūt niekas nebedrįsta ginti, bet jų diegimo į faktinę ekonomiką plėtrą klausimas. Tie, kurie žodžiais jų neskelbia, palaiko jas savo darbais vaizduodami, kad rūpinasi teisingu gamybos lygiu, geresniu turto paskirstymu, atsakingu elgesiu aplinkos ar ateities kartų teisių atžvilgiu. Bet savo elgesiu parodo, kad apsiriboja pelno maksimizavimu. Vien rinka negarantuoja žmogaus visapusiško vystymosi ir įtraukimo į visuomenę (89). Iš tikrųjų „švaistūniškai ir vartotojiškai“ mėgaujamosi „perteklinio vystymosi padėtimi, nepriimtina kontrastuojančia su nesibaigiančiomis nužmoginančio vargo situacijomis“ (90), o ekonominės institucijos bei socialinės programos, galinčios atverti vargšams prieigą prie bazinių išteklių, pakankamai sparčiai neįgyvendinamos. Reikiamai neatsižvelgiama į giliausias dabartinių disbalansų šaknis, susijusias su technologinio ir ekonominio augimo kryptimi, tikslais, prasme ir socialiniu kontekstu.

110. Aprėpti visumą žvilgsniu labai trukdo ir technologijai būdinga specializacija. Pažinimo fragmentacija naudinga siekiant konkretaus taikymo, tačiau neigiamai atsiliepia visumos, daiktų santykių tarp savęs, erdvaus horizonto suvokimui, kuris tampa nesvarbus. Šitai dažnai trukdo surasti tinkamus būdus sudėtingiausioms dabartinio pasaulio problemoms, pirmiausia aplinkos ir vargšų, spręsti, mat prie jų nevalia artintis vadovaujantis tik viena perspektyva ar tik vienos rūšies interesais. Mokslas, pretenduojantis pateikti didžiųjų klausimų sprendimus, neišvengiamai turi atsižvelgti į visa tai, ką pažinimas sukūrė kitose žinojimo srityse, įskaitant filosofiją ir socialinę etiką. Tačiau taip šiandien veikti sunku. Todėl neįmanoma pažinti nė tikrųjų etinių horizontų, kuriuos derėtų turėti prieš akis. Gyvenimas virsta atsidavimu technikos, laikomos pagrindine egzistencijos aiškinimo priemone, sąlygojamos aplinkybėms. Konkrečioje tikrovėje, su kuria

susiduriame, regime įvairius klaidą rodančius simptomus – prastėjančią aplinką, baime, gyvenimo prasmės ir bendro gyvenimo stygių. Tai dar kartą paliudija, kad „tikrovė viršesnė už idėją“ (91).

111. Ekologinės kultūros nevalia susiaurinti iki sekos neatidėliotinių ir dalinių reakcijų į blogėjančios aplinkos būklės, senkančių gamtinių išteklių ir užterštumo keliamas problemas. Reikia kitokio žvilgsnio, būtinas mąstymas, politika, švietimo programa, gyvensena ir dvasingumas, įgalinantys priešintis technokratinės paradigmos plitimui. Kitaip net geriausios ekologinės iniciatyvos galiausiai liks įstrigusios toje pačioje globalizuotoje logikoje. Ieškoti vien techninių priemonių kiekvienai kylančiai aplinkos problemai spręsti reiškia atskirti vieną nuo kito iš tikrųjų susijusius dalykus ir paslėpti tikrąsias bei giliausias pasaulinės sistemos problemas.

112. Vis dėlto įmanoma iš naujo išplėsti žvilgsnį, o žmogaus laisvė geba apriboti techniką, teikti jai kryptį ir priversti ją tarnauti kitokiai, žmogiškesnei, socialesnei ir visapusiškesnei pažangai. Iš vyraujančios technokratinės paradigmos kai kuriais atvejais išsilaisvinama. Taip, pavyzdžiui, nutinka, kai smulkių gamintojų bendruomenės pasirenka mažiau teršiančias gamybos sistemas palaikydamos nevirtotojišką gyvenimo, gerovės ir bendrabūvio modelį. Arba kai technika orientuojama pirmiausia į kitų žmonių konkrečių problemų sprendimą, lydimą išpareigojimo padėti gyventi oriau ir patiriant mažiau kančių. Arba kai kūrybinė grožio paieška ir jo kontempliacija pajėgia galia, kuri paverčia objektu, įveikti savotišku išganymu, vykstančiu per grožį jį kontempliuojančiame asmenyje. Atrodo, kad į naują sintezę kviečiantis autentiškas žmogiškumas technokratinėje civilizacijoje gyvuoja tarsi nepastebimai, lyg rūkas, besismelkiantis pro uždarytas duris. Ar, nepaisant visko, tas pažadas bus tvarus, besireiškiantis kaip atkaklus to, kas autentiška, priešinimasis?

113. Kita vertus, šiandieniai žmonės, regis, netiki laiminga ateitimi; dabartinė pasaulio padėtis ir technikos galimybės jiems neduoda pagrindo akiai pasitikėti geresniu rytojumi. Jie suvokia, kad mokslo ir technikos pažanga nėra tapati žmonijos ir istorijos pažangai, ir išvelgia, jog į laimingą ateitį veda kiti pagrindiniai keliai. Nepaisant to, technologijos siūlomų galimybių neatsisakoma. Žmonija smarkiai pasikeitė, o nuolatinių naujovių gausa skatina paviršutiniškumą, nešanti mus viena vienintele kryptimi. Pasidaro sunku sustoti, kad atgautum gyvenimo gelmę. Architektūra atspindi epochą, o milžiniški statiniai ir serijiniai namai išreiškia globalizuotos technikos, kai nuolatinę naujų produktų laviną lydi slegiantis nuobodulys, dvasią. Nesusitaisykime su tuo ir nenustokime klausinėti, koks

daiktų tikslas ir prasmė. Kitaip dabartinę situaciją tik įteisinsime ir pajusime dar didesnę poreikį ieškoti surogatų, padedančių išverti tuštumą.

114. Tai, kas vyksta, verčia neatidėliotinai plėtoti drąsiai kultūrinę revoliuciją. Mokslas ir technologija nėra neutralūs, tačiau nuo proceso pradžios iki pabaigos gali apimti įvairius ketinimus bei galimybes ir įgyti įvairių pavidalų. Niekas nenori grįžti į urvus, tačiau būtina sulėtinti žingsnį ir kitaip pažvelgti į tikrovę, perimti teigiamą bei darnią pažangą ir sykiu atgauti vertybes bei didžiuosius tikslus, sugriautus nežabotos didybės manijos.

III. KRIZĖ IR ŠIUOLAIKINIO ANTROPOCENTRIZMO PADARINIAI

115. Šiuolaikinis antropocentrizmas galop paradoksaliai iškelė techninį protą aukščiau tikrovės, nes žmogus „nebesuvokia gamtos nei kaip galiojančios normos, nei kaip gyvo prieglobsčio. Jis žvelgia į ją be prielaidų, objektyviai, laiko ją erdve ir materija darbui, kuriam be atodairos viskas paskiriama nesirūpinant, kas iš to išeis“ (92). Tada pasaulio vidinė vertė sumenksta. Jei žmogus vėl neatras savo tikrosios vietos, tuomet tinkamai nesuvoks savęs ir galiausiai ims prieštarauti savo paties tikrovei. „Dievas ne tik davė žmogui žemę, kad ją naudotųsi ir saugotų tas iš pat pradžių numatytas gėrybes, dėl kurių ta žemė jam buvo duota, bet ir dovanavo žmogui jį patį, todėl jis turi vertinti tą gamtinę ir moralinę struktūrą, kuri jam buvo suteikta“ (93).

116. Modernybę ženklino perdėtas antropocentrizmas, kuris ir šiandien kitu pavidalu kelia grėsmę bet kuriam bendram pagrindui ir mėginimui sustiprinti socialinius saitus. Todėl atėjo metas iš naujo atsigręžti į tikrovę ir jos nustatomas ribas, kurios savo ruožtu yra sveikesnio ir vaisingesnio žmogiškojo ir socialinio vystymosi galimybė. Netinkamas krikščioniškosios antropologijos pristatymas galiausiai prisidėjo prie žmogaus santykio su pasauliu klaidingo supratimo išsigalėjimo. Dažnai būdavo perteikiama prometėjiška svajonė užvaldyti pasaulį, susidarydavo išpūdis, kad rūpintis gamta yra silpnųjų reikalas. O iš tikrųjų žmogus kaip pasaulio viešpats teisingai aiškinamas tik tada, kai jis suprantamas kaip atsakingas valdytojas (94).

117. Pastangų įvertinti sprendimų žalą gamtai bei poveikį aplinkai stoka aiškiai atspindi nenorą pažinti gamtos žinią, įrašytą jos pačiose struktūrose. O nepripažįstant pačioje tikrovėje vargšų, žmogaus embrionų, neišgirsti pačios gamtos šauksmus. Visa yra susiję. Jei žmogus pasiskelbia esąs autonomiškas nuo gamtos ir

elgiasi kaip absoliutus valdovas, sugriūva jo egzistencijos pagrindas, nes „užuot bendradarbiavęs su Dievu kūrybos darbe, žmogus užima Dievo vietą ir galų gale sulaukia pasipriešinimo iš gamtos“ (95).

118. Tokia situacija veda į nuolatinę šizofreniją, kurios apraiškos driekiasi nuo technokratijos, nepripažįstančios gyvoms būtybėms joms būdingos vertės, aukštinimo iki reakcijos neigti bet kokią ypatingą žmogaus vertę. Tačiau atsiriboti nuo žmogiškumo neįmanoma. Be naujo žmogaus nebus naujo santykio su gamta, lygiai kaip be tinkamos antropologijos nebus ekologijos. Žmogų laikant viena iš būtybių tarp kitų, atsirandančių iš atsitiktinumų žaismo ar fizinio determinizmo, „kyla grėsmė, kad žmogaus atsakomybės jausmas išblės“ (96). Klaidingas antropocentrizmas nebūtinai turėtų pirmą vietą užleisti „biocentrizmui“, nes tai reikėtų sukelti naują disbalansą, kuris, užuot išsprendęs problemas, pridarytų dar ir kitų. Iš žmogaus nevalia reikalauti išsipareigoti pasauliui, sykiu nepripažįstant bei prideramai neįvertinant jo ypatingų gebėjimų pažinti, valios, laisvės ir atsakomybės.

119. Kritikuojant klaidingą antropocentrizmą nenustumtina į antrą vietą tarpasmeninių santykių vertė. Jei ekologinė krizė reiškia modernybės etinės, kultūrinės ir dvasinės krizės išorinę apraišką, negalime pasiduoti iliuzijai, kad savo santykį su gamta bei aplinka įstengsime išgydyti neišgydę visų svarbiausių santykių tarp žmonių. Gindama žmogaus ypatingą vertę kitų kūrinų atžvilgiu, krikščioniškoji mintis atveria erdvę branginti kiekvieną žmogiškąjį asmenį ir per tai skatina pripažinti kitą. Atvirumas kitam „tu“ išvien su gebėjimu pažinti, mylėti bei kalbėtis ir toliau yra didelis žmogaus kilnumas. Todėl, siekiant tinkamo santykio su kūrinija, nebūtina menkinti žmogaus socialinio matmens, lygiai kaip ir jo transcendentinio, jo atvirumo dieviškajam „Tu“. Juk negalima siūlyti santykio su aplinka atsieti nuo santykio su kitais asmenimis ir su Dievu. Tai tebutų ekologiniu drabužiu aprengtas romantinis individualizmas ir užsisklendimas troškiamame imanentiškume.

120. Kadangi visa yra susiję, gamtos apsauga nėra suderinama ir su abortų teisinimu. Mokyti priimti silpnuosius, kurie mus kartais vargina ar erzina, praktiškai neįmanoma, jei neginamas žmogaus embrionas, net jei jo gimimas keltų nepatogumų ar sunkumų: „Praradus asmeninį ir visuomeninį jautrumą naujai gyvybei, nuvysta ir kitos visuomeniniam gyvenimui naudingos priėmimo formos“ (97).

121. Nauja sintezė, kuri įveiktų klaidingas pastarųjų šimtmėčių dialektikas, dar neišrutuliuota. Pati krikščionybė,

išlikdama ištikima savo tapatybei ir iš Jėzaus Kristaus gautam tiesos lobiui, vis iš naujo save apmąsto bei išreiškia plėtodama dialogą su naujomis istorinėmis situacijomis ir taip išsaugo savo amžiną naujumą (98).

Praktinis reliatyvizmas

122. Klaidingas antropocentrizmas duoda pradžią klaidingai gyvensenai. Apaštališkajame paraginime *Evangelii gaudium* atkreipiau dėmesį į praktinį reliatyvizmą, ženklinantį mūsų epochą ir „dar pavojingesnį už reliatyvizmą, susijusį su mokymu“ (99). Padarydamas save centru, žmogus galiausiai ima teikti absoliučią pirmenybę savo atsitiktiniams interesams, o visa kita tampa santykiniu dalyku. Todėl nestebėtina, kad, visur vyraujant technokratinei paradigmai bei aukštinant neribotą žmogaus galią, įsitvirtino reliatyvizmas, kai visa, kas netarnauja saviems tiesioginiams interesams, tampa nesvarbu. Tame glūdi logika, leidžianti suprasti, kaip viena kitą stiprina įvairios nuostatos, darančios žalą aplinkai ir visuomenei.

123. Reliatyvizmo kultūra yra ta pati patologija, kuri skatina žmogų pelnytis iš kito žmogaus ir laikyti jį vien objektu, primetant jam priverstinį darbą ar pavergiant jį dėl skolos. Ta pati logika skatina seksualiai išnaudoti vaikus ar likimo valiai palikti nebenaudingus garbaus amžiaus žmones. Ir vadovaujantis būtent ta pačia logika sakoma: „Leiskime neregimoms rinkos jėgoms reguliuoti ekonomiką, nes jų daroma žala visuomenei ir gamtai yra neišvengiama.“ Jei nėra jokios objektyvios tiesos nei jokių tvirtų principų, išskyrus savo lūkesčių ir tiesioginių poreikių tenkinimą, tai kaip tada įmanoma apriboti prekybą žmonėmis, organizuotą nusikaltamumą, prekybą narkotikais, sukruvintais deimantais ir nykstančių gyvūnų kailiais? Argi ne ta pačia logika teisinamas vargšų organų įsigijimas norint juos parduoti ar panaudoti eksperimentams arba kūdikių, neatitinkančių jų tėvų lūkesčio, atsikratymas? Ir būtent ta pati „pasinaudok ir išmesk“ logika kalta dėl tokios gausybės atliekų, sąlygotų netvarkingo troškimo vartoti daugiau nei iš tikrųjų būtina. Todėl neturime manyti, kad politinių programų ar įstatymo jėgos pakaks aplinkai niokojančiam elgesiui išvengti, mat jei kultūra suyra ir nebeprapažįstama jokia objektyvi tiesa ar visuotinai galiojantys principai, tada įstatymai laikomi savavališkai primestu dalyku ir apeitina kliūtimi.

Būtinybė ginti darbą

124. Artinantis prie integraliosios ekologijos, apimančios ir žmogų, būtina neužmiršti darbo vertės, taip išmintingai pabrėžtos šventojo Jono Pauliaus II enciklikoje *Laborem exercens*. Atminkime, kad, anot Biblijos

pasakojimo apie sukūrimą, Dievas apgyvendino žmogų ką tik sukurtame sode (plg. *Pr 2, 15*) ne tik todėl, kad žmogus juo rūpintųsi, bet ir kad jį dirbtų ir tai duotų vaisių. Šitaip darbininkai ir amatininkai „palaiko pasaulio sandarą“ (*Sir 38, 34*). Tinkamiausias rūpinimosi būdas – kai žmogus skatina protingą kūrinių plėtimąsi, nes tai reiškia būti Dievo įrankiu, padedančiu tikrove tapti potencinėms galimybėms, kurias Jis pats įrašė į daiktus: „Viešpats išželdina iš žemės vaistažolę, kurių protingas žmogus neturėtų niekinti“ (*Sir 38, 4*).

125. Mėginant apmąstyti, koks turėtų būti žmogaus santykis su jį supančiu pasauliu, išnyra poreikis tinkamai suprasti darbą, nes, kalbant apie žmogaus santykį su daiktais, kyla klausimas dėl žmogaus veiklos tikrovės atžvilgiu prasmės ir tikslo. Galvoje turime ne rankų darbą ar žemdirbystę, o bet kurią veiklą, susijusią su to, kas egzistuoja, keitimu, pradedant socialinės studijos rengimo ir baigiant technologinės plėtros projektu. Bet kuri darbo forma iš anksto suponuoja mintį apie santykį, kokį žmogus gali ar turi nustatyti su kitu nei jis pats. Krikščioniškasis dvasingumas išvien su nuostabos kupinu kūrinių kontempliavimu, būdingu šventajam Pranciškui Asyžiečiui, taip pat išplėtojo turtingą ir pusiausvirą darbo sampratą, kurią, pavyzdžiui, galime aptikti palaimintojo Šarlio de Fuko bei jo mokinių gyvenime.

126. Kai ko galime pasimokyti ir iš senos vienuoliškosios tradicijos. Iš pradžių ji skatino tam tikrą bėgimą iš pasaulio, mėginant atitolti nuo miestietiškos gyvenamosios nuosmukio. Todėl vienuoliai ieškodavo dykumos, vėdmi įsitikinimo, jog tai yra tinkama vieta Dievo artumui pažinti. Vėliau šventasis Benediktas Nursietis panorė, kad jo vienuoliai gyventų bendruomenėje, derindami maldą, studijas ir rankų darbą (*ora et labora*). Dvasinės prasmės kupino rankų darbo įtraukimas pasirodė revoliucingas. Brandos ir pašventinimo imta ieškoti per susikaupimo ir darbo sampyną. Toks būdas gyventi darbu ugdo gebėjimą rūpintis aplinka bei ją gerbti, pripildo mūsų santykį su pasauliu sveiko saikingumo.

127. Teigiame, kad „žmogus yra viso ekonominio-visuomeninio gyvenimo kūrėjas, centras ir tikslas“ (100). Tačiau žmogui praradus gebėjimą kontempliuoti ir gerbti, atsiranda sąlygos darbo prasmei iškreipti (101). Vis dėlto visada atmintina, kad žmogus sykiu „geba tapti savo materialinės gerovės, moralinės pažangos, pilnatviško savo dvasinės paskirties plėtojimo atsakingu veikėju“ (102). Darbas turėtų būti įvairialypio asmens vystymosi aplinka, kur susipina daug gyvenimo matmenų: kūrybiškumas, ateities planai, gebėjimų ugdymas, vertybių praktikavimas, bendravimas su kitais, Dievo garbinimo nuostata. Todėl šiandienio

pasaulio socialinėje tikrovėje, nepaisant ribotų verslo interesų bei abejotino ekonominio racionalumo, būtina, kad „prioritetiniu toliau būtų tikslas visiems atverti prielaidas prie darbo“ (103).

128. Nuo sukūrimo esame pašaukti dirbti. Nevalia siekti žmogaus darbą vis labiau pakeisti technologiniu procesu: taip elgdamasi žmonija kenkia sau pačiai. Darbas yra būtinybė, gyvenimo prasmės šioje žemėje dalis, žmogaus brendimo, vystymosi ir savęs įgyvendinimo būdas. Šia prasme pinigine pagalba vargšams turėtų būti laikina priemonė spaudžiant poreikiui. Tikroju tikslu visada laikytinas oraus gyvenimo įgalinimas per darbą. Tačiau ekonomikos orientacija skatino tokį technologinės pažangos tipą, kuriuo siekta sumažinti gamybos kaštus mažinant darbo vietų, pakeičiant jas mašinomis. Tai dar vienas būdas, liudijantis, kaip žmogaus veikla gali atsukti prieš jį patį. Darbo vietų sumažėjimas „neigiamai atsiliepia ir ekonomikos plotmei, mat tada vis labiau menksta „visuomeninis kapitalas“ ir pakertami visi pasitikėjimu, patikimumu ir taisyklių laikymusi besiremiantys santykiai, būtini bet kokiam piliečių bendram gyvenimui“ (104). Galiausiai „žmogiškoji kaina visada yra ir ekonominė kaina, o ekonominiai sutrikimai visuomet pareikalauja ir žmogiškosios kainos“ (105). Atsisakyti investuoti į žmones dėl didesnio tiesioginio pelno yra prastas sumanymas visuomenės atžvilgiu.

129. Kad ir toliau būtų galima siūlyti užimtumą, būtina skatinti ekonomiką, palankią gamybinei įvairovei ir verslo kūrybiškumui. Pavyzdžiui, didžiulė įvairovė maisto produktų gamybos smulkių sistemų ir toliau išmaitina didžiąją pasaulio gyventojų dalį; darbuodamosi mažuose žemės sklypuose ir soduose, medžiojamos, rinkdamos miško gėrybes ir smulkiu mastu žvejodamos jos naudoja palyginti nedaug teritorijos bei vandens ir pagamina mažiau atliekų. Didelio masto ekonomika, pirmiausia žemdirbystės srityje, verčia smulkiuosius žemdirbius parduoti savo žemę ir atsiskyti savo tradicinių pasėlių. Kai kurių pastangos plėtoti įvairesnes gamybos priemones galiausiai tampa bergždžios dėl sunkumų patekti į regionines ar globalines rinkas arba todėl, kad pardavimo ir transportavimo struktūra tarnauja didžiosioms verslo įmonėms. Valdžia turi teisę ir pareigą imtis priemonių aiškiai ir tvirtai paremti smulkiuosius gamintojus ir padėti jiems diversifikuoti gamybą. Norint, kad ekonomine laisve visi galėtų veiksmingai naudotis, kartais gali prireikti apriboti tuos, kurie turi didesnius išteklius ir finansinę galią. Tiesiog deklaruoti ekonominę laisvę, kai realios sąlygos daugeliui trukdo ja realiai naudotis ir siaurina užimtumo galimybes, yra politikai garbės nedaranti demagogija. Verslininkystė, kuri yra kilnus

pašaukimas, skirtas kurti gerovę ir gerinti pasaulį visiems, gali daug prisidėti prie regiono, kuriame vykdo savo veiklą, plėtros, pirmiausia tada, kai suvokia, jog darbo vietų kūrimas yra neatsiejama jos tarnavimo bendrajam gėriui dalis.

Naujos biotechnologijos

130. Iš filosofinio bei teologinio požiūrio į žmogų ir kūriniją, kokį čia mėginu pateikti, aiškiai išplaukia, kad žmogaus asmuo, apdovanotas protu ir pažinimu, nėra išorinis veiksnys, kurį būtų galima visiškai pašalinti. Nors žmogus gali kištis į augmenijos ir gyvūnijos pasaulį bei pasiimti iš jo tai, ko reikia gyvenimo reikmėms, vis dėlto katekizme mokoma, jog eksperimentuoti su gyvūnais teisėta tik tada, kai tai „neperžengia leistinių ribų ir padeda gydyti žmogų ar gelbėti jo gyvybę“ (106). Tvirtai primenama, kad žmogaus galia turi ribas ir kad „be reikalo gyvūnus kankinti arba atimti jiems gyvybę nesuderinama su žmogaus kilnumu“ (107). Bet koks naudojimas ir eksperimentavimas „reikalauja religinės pagarbos kūrinių integralumui“ (108).

131. Man labai priimtina subalansuota šventojo Jono Pauliaus II pozicija. Jis pabrėžė mokslinės ir technologinės pažangos naudą, liudijančią „žmogaus pašaukimo atsakingai dalyvauti Dievo kuriamajame darbe kilnumą“, tačiau sykiu priminė, kad „nė vieno kišimosi į ekosistemą vienoje srityje nevalia atsieti nuo padarinių kitose srityse numatymo“ (109). Jis pareiškė, jog Bažnyčia brangina indėlių, teikiamą „molekulinės biologijos studijų ir taikymo, taip pat kitų disciplinų, kaip antai genetikos ir jos technologinio pritaikymo žemės ūkyje bei pramonėje“ (110). Bet jis taip pat nurodė, jog tai neturi duoti pagrindo „beatodairiškoms genetinėms manipuliacijoms“ (111), ignoruojančioms neigiamus tokio kišimosi padarinius. Negalima slopinti žmogaus kūrybiškumo. Jei reikšti savo kūrybinių gebėjimų negalima uždrausti menininkui, tai netrukdytina ir tiems, kurie apdovanoti ypatingais talentais plėtoti mokslą bei technologiją, mat Dievas jiems šiuos gebėjimus suteikė tarnauti kitiems. Sykiu nevalia užmiršti tokios žmogaus veiklos, išsiskiriančios labai rizikinga galia, padarinių, konteksto ir etinių ribų.

132. Būtent šitai turint priešais akis apmąstyti šandienis žmogaus kišimasis į augalijos ir gyvūnijos pasaulį, kai, siekiant išnaudoti materialioje tikrovėje glūdinčias galimybes, biotechnologijos priemonėmis daromi genetiniai pokyčiai. Tikėjimo pagarba protui verčia skirti dėmesio tam, ko patys biologijos mokslai, plėtojami nepriklausomai nuo ekonominių interesų, gali pamokyti apie biologines struktūras bei jų galimybes ir mutacijas. Bet kuriuo atveju kišimasis į gamtą

leistinas, jei juo siekiama „padėti jai plėtotis pagal savo esmę, kaip Dievo panorėtam kūriniui“ (112).

133. Sunku bendrai įvertinti genetiškai modifikuotų organizmų, augalinių ir gyvūninių, plėtrą medicinos tikslais ar žemės ūkyje, nes čia vyrauja didelė įvairovė ir kiekvienas atvejis aptartinas atskirai. Kita vertus, rizika ne visada susijusi su pačia technika, bet su netinkamu ar nesaikingu taikymu. Iš tikrųjų genetines mutacijas dažnai sukelia pati gamta. Šiuolaikinis reiškinys nėra ir žmogaus sąlygotos mutacijos. Paminėti galima gyvūnų prijaukinimą, rūšių kryžminimą ir kitas senas bei visuotinai priimtas praktikas. Pravartu atminti, jog moksliniai grūdų genetinio modifikavimo tyrimai prasidėjo nuo bakterijų, natūraliai ir savaime modifikuojančių augalo genomą, stebėjimo. Vis dėlto gamtoje tokie procesai vyksta lėtu ritmu, nepalyginamu su sparta, primesta dabartinių technologijų pažangos, net jei pastaroji remiasi kelių šimtmečių mokslo vystymusi.

134. Nors ir nedisponuojame galutiniais įrodymais dėl genetiškai modifikuotų grūdų galimos žalos žmogui, o jų vartojimas kai kuriuose regionuose paskatino ekonomikos augimą, padėjusį išspręsti kai kurias problemas, vis dėlto yra reikšmingų sunkumų, kurių nevalia menkinti. Daug kur, kur tokios pasėlių kultūros imtos taikyti, derlinga žemė atsidūrė nedaugelio rankose, „pamažu išnykstant smulkiesiems gamintojams, kurie, netekę dirbamos žemės, yra priversti pasitraukti iš tiesioginės gamybos“ (113). Silpniausiai iš jų tampa padieniais darbininkais, o daug samdomų darbininkų galiausiai persikelia į vargas miesto gyvenvietes. Tokio žemės ūkio plitimas griaua sudėtingus ekosistemų tinklus, skurdina gamybos įvairovę ir kenkia regioninės ekonomikos dabarčiai ir ateičiai. Įvairiose šalyse regima tendencija sėklų bei kitų žemei dirbti būtinų produktų gamyboje susidaryti oligopoliams, o šią priklausomybę dar labiau padidina sterilių sėklų gamyba, galop priverčianti ūkininkus pirkti jas iš didesnių gamintojų.

135. Visam tam neabejotinai būtinas nuolatinis dėmesys, lygiai kaip ir visiems su tai susijusiems etiniams aspektams. Reikia atsakingos ir plačios mokslinės ir socialinės diskusijos, kurioje būtų aptarta visa turima informacija ir dalykai pavadinti savo vardu. Kartais informacija pateikiama ne visa, bet tik ta, kuri atitinka politinius, ekonominius ar ideologinius interesus. Tai apsunkina pastangas išrutulioti subalansuotus bei protingus sprendimus įvairiais klausimais, atsižvelgiant į visus reikšmingus kintamuosius. Būtina diskusijų erdvė, kurioje visi kaip nors tiesiogiai ar netiesiogiai suinteresuotieji (žemdirbiai, vartotojai, valdžia, mokslininkai, sėklų gamintojai, tų laukų kaimynystėje gyvenantys žmonės ir kiti) galėtų išdėstyti savo problemas ar prieiti prie

išsamios ir patikimos informacijos, kuri leistų priimti sprendimus atsižvelgiant į dabarties ar ateities bendrąjį gerį. Genetiškai modifikuotų produktų klausimas sudėtingas, reikalaujantis žvilgsnio, aprėpiančio visus jo aspektus, ir didesnių pastangų finansuoti įvairias autonominių ir tarpdalykinių tyrimų kryptis, galinčias naujai nušviesti šias problemas.

136. Kita vertus, nerimą kelia, kad kai kurie ekologiniai sąjūdžiai, kovodami už sveiką aplinką ir pagrįstai reikalaujantys apriboti mokslinius tyrimus, tų pačių principų kartais netaiko žmogaus gyvybei. Bet kurių ribų peržengimas eksperimentuojant su gyvais žmogaus embrionais dažnai būna teisinamas. Užmirštama, jog neatimama žmogaus vertė pranoksta bet kurią jo vystymosi pakopą. Lygiai taip ir technika, jei nepripažįsta didžiųjų etinių principų, galiausiai bet kurią praktiką ima laikyti teisėta. Kaip matėme šiame skyriuje, technika, atsietą nuo etikos, vargiai įstengs pati apriboti savo galia.

KETVIRTAS SKYRIUS INTEGRALIOJI EKOLOGIJA

137. Kadangi visa artimai tarp savęs susiję, o dabartinės problemos reikalauja, kad būtų atsižvelgiama į visus pasaulinės krizės aspektus, siūlau apmąstyti įvairius *integraliosios ekologijos*, aiškiai aprėpiančios žmogiškąjį ir socialinį matmenį, aspektus.

I. APLINKOS, EKONOMIKOS IR VISUOMENĖS EKOLOGIJA

138. Ekologija tiria santykius tarp gyvų būtybių ir aplinkos, kurioje jos vystosi. Ji taip pat reikalauja apmąstyti bei aptarti visuomenės gyvenimo ir išgyvenimo sąlygas sąžiningai suabejojant plėtos, gamybos ir vartojimo modeliais. Primygtinai pabrėžtina, jog visa yra susiję. Laikas ir erdvė nėra vienas nuo kito nepriklausomi, lygiai kaip neįmanoma atskirai aiškinti atomų ir subatominių dalelių. Kaip tarp savęs susiję įvairūs – fiziniai, cheminiai ir biologiniai – dėmenys, taip ir gyvų būtybių rūšys sudaro tinklą, kurio niekada iki galo nepažįstame ir nesuprantame. Su daugeliu gyvų būtybių dalijamės didele genetinės informacijos dalimi. Todėl, jei nebus įtrauktas į platesnę tikrovės viziją, fragmentiškas ir izoliuotas pažinimas gali virsti neišmanymu.

139. Kalbėdami apie „aplinką“, galvoje irgi turime ypatingą santykį – santykį tarp gamtos ir visuomenės, kuri joje gyvena. Todėl gamta negali būti laikoma kažkuo, kas atskira nuo mūsų, arba vien mūsų gyvenimo rėmais. Esame į ją įtraukti, jos dalis ir su ja sąveikaujame.

Norint surasti kokios nors vietovės užterštumo priežastis, analizuotina, kaip funkcionuoja visuomenė bei jos ekonomika, kaip ji elgiasi, kaip supranta tikrovę. Turint priešais akis pokyčių masą, neįmanoma surasti apibrėžto, nepriklausomo atsako į kiekvieną paskirą problemos dalį. Būtina ieškoti visa aprėpiančių sprendimų, atsižvelgiančių į gamtinių sistemų sąveiką tarp savęs ir su socialinėmis sistemomis. Yra ne dvi atskiros krizės, viena ekologinė, o kita socialinė, bet viena sudėtinga socialinė-ekologinė krizė. Ieškant sprendimo, kaip kovoti su skurdu, atkurti atstumtųjų orumą ir sykiu rūpintis gamta, reikia visa aprėpiančio žvilgsnio.

140. Dėl elementų, į kuriuos būtina atsižvelgti, gausos bei įvairovės, nustatant konkrečios verslo veiklos poveikį aplinkai, būtina pirmutinį vaidmenį teikti tyrinėtojams, palengvinti jų tarpusavio bendravimą ir laiduoti jiems didelę akademinę laisvę. Tokie nuolatiniai tyrimai turėtų leisti pažinti, kokie yra įvairių kūrinių tarpusavio santykiai, sujungiantys juos į didesnius vientisus darinius, kuriuos šiandien vadiname „ekosistemomis“. Jas į akiratį įtraukiame ne tik siekdami apibrėžti, kaip jomis protingai naudotis, bet ir dėl jų vidinės vertės, nepriklausomos nuo naudojimosi jomis. Kaip kiekvienas organizmas pats savaime yra geras ir nuostabus dėl to, kad yra Dievo kūrinys, lygiai tokia pati yra darni organizmų visuma, tam tikroje apibrėžtoje erdvėje funkcionuojanti kaip sistema. Net jei to sąmoningai ir nesuvokiame, nuo tokios visumos priklauso pati mūsų egzistencija. Reikia neužmiršti, kad ekosistemos prisideda prie anglies dioksido šalinimo, vandens valymo, ligų ir epidemijų kontroliavimo, dirvos sudėties, atliekų irimo ir daugybės kitų dalykų, kurių nepastebime ar apie kuriuos tiesiog nieko nežinome. Atsižvelgdami į tai, daug žmonių iš naujo ima suvokti, jog gyvename ir veikiame remdamiesi pirmiausia mums dovanota, už mūsų gebėjimus bei mūsų egzistenciją ankstesne tikrove. Todėl kalbant apie „darnųjį vartojimą“ niekada nevalia iš akių išleisti kiekvienos ekosistemos gebėjimo atsinaujinti visose savo srityse ir visais savo aspektais.

141. Kita vertus, ekonominė plėtra linkusi ugdyti automatizmą bei homogenizuoti, taip siekdama supaprastinti procesus ir sumažinti kaštus. Todėl būtina ekonomikos ekologija, gebanti paskatinti plačiau žvelgti į tikrovę. Juk „aplinkos apsauga turėtų būti neatsiejama plėtos proceso dalis ir neaptarinėtina atsietai nuo jo“ (114). Tačiau, siekiant platesnio ir visa aprėpiančio požiūrio, sykiu aktualus tampa humanizmo, atsižvelgiančio į įvairias žinojimo sritis, įskaitant ekonomikos, poreikis. Šiandien aplinkos problemų analizė neatsiejama nuo analizės žmogaus, šeimos, darbo bei miesto kontekstų ir kiekvieno asmens santykio su pačiu savimi, lemiančio tam tikrą

santykių su kitais bei aplinka būdą. Tarp savęs sąveikauja ir ekosistemos, ir įvairios socialinės plotmės, ir tai dar kartą parodo, jog „visuma pranoksta dalį“ (115).

142. Jei visa yra susiję, tuomet aplinkai ir žmogaus gyvenimo kokybei atsiliepia ir visuomenės institucijų sveikata: „Kiekvienas pilietinio solidarumo ir draugystės pažeidimas daro žalą aplinkai“ (116). Šia prasme visuomenės ekologija neišvengiamai yra institucijų ekologija ir apima įvairius matmenis, nuo pirminės socialinės grupės – šeimos laipsniškai pasiekdama vietinę, nacionalinę ir tarptautinę bendruomenes. Kiekviename socialiniame lygmenyje ir tarp jų išsirutulioja žmogiškus santykius reguliuojančios institucijos. Visa, kas jas silpnina, turi neigiamų padarinių – netenkama laisvės, padaugėja neteisningumo ir smurto. Įvairios šalys valdomos remiantis netvaramomis institucinėmis sistemomis, kurios verčia kentėti gyventojus ir yra naudingos tiems, kurie iš tokios padėties pelnosi. Tiek valstybės valdymo lygmeniu, tiek pilietinės visuomenės įvairiose srityse, tiek santykiuose tarp gyventojų pernelyg dažnas įstatymus laužantis elgesys. Įstatymai gali būti sukurti geri, tačiau lieka negyva raide. Argi tada galima tikėtis, kad tikrai veiksmingi bus su aplinka susiję įstatymai bei potvarkiai? Pavyzdžiui, žinome, kad šalys, turinčios aiškius miškų apsaugos įstatymus, ir toliau nebyliai stebi jų dažną pažeidinėjimą. O štai, pavyzdžiui, narkotikų vartojimas gerovės visuomenėse lemia nuolatinę ar net didėjančią produktų iš skurdžių regionų paklausą, ten gadinančią elgseną, griaušančią gyvenimus ir galiausiai ardančią aplinką.

II. KULTŪROS EKOLOGIJA

143. Greta gamtinio paveldo egzistuoja ir istorinis, meninis bei kultūrinis paveldas, kuriam irgi iškilusi grėsmė. Jis yra vietovės bendrosios tapatybės dalis ir pagrindas gyventi ir tinkamam miestui statydinti. Kalbama ne apie nugriovimą ir naujų, tariamai ekologiškesnių miestų, kuriuose ne visada patrauklu gyventi, pastatymą. Būtina įtraukti vietovės istoriją, kultūrą ir architektūrą, taip išsaugant originalią tapatybę. Todėl ekologija taip pat reikalauja rūpintis žmonijos kultūriniais turtais plačiąja prasme. Konkrečiau sakant, kai analizuojamos su aplinka susijusios problemos, dėmesio reikia skirti vietinei kultūrai, mokslinę-techninę kalbą įtraukiant į dialogą su liaudies kalba. O kultūra suvoktina ne kaip praeities paminklas, bet kaip gyva, dinamiška ir visų dalyvavimą aprėpianti tikrovė, kurios negalima palikti nuošalyje apmaštant žmogaus santykį su aplinka.

144. Vartotojiškas požiūris į žmogų, skatinamas dabartinės globalizuotos ekonomikos mechanizmų, linkęs kultūrą vienodinti ir silpninti milžinišką kultūri-

nę įvairovę, kuri yra žmonijos lobis. Todėl, siekiant visus sunkumus išspręsti vienodomis normomis ar techniniais įsikišimais, iš akių išleidžiamas vietinių problemų, reikalaujančių veiklaus gyventojų dalyvavimo, sudėtingumas. Naujus besirutuliojančius procesus ne visada įmanoma įtraukti į išorės nustatytus modelius; jie turi kilti iš pačios vietinės kultūros. Kaip gyvenimas ir pasaulis yra dinamiški, lygiai taip ir rūpinimasis pasauliu turi būti lankstus ir dinamiškas. Taikant vien techninius sprendimus, kyla grėsmė atsižvelgti į simptomus, neatitinkančius gilesnių problemų. Būtina paisyti tautų ir kultūrų teisių ir šitaip suvokti, kad kokios nors socialinės grupės vystymasis suponuoja istorinį procesą tam tikrame kultūriniame kontekste ir reikalauja nuolatinio vietinių socialinių veikėjų įsitraukimo, *grįsto jų pačių kultūra*. Net gyvenimo kokybės sąvoka negali būti primesta, bet suprantama kiekvienai žmonių grupei būdingų simbolių bei papročių aplinkoje.

145. Daug aplinkos intensyvaus išnaudojimo bei ardyimo formų gali išsekinti ne tik vietinius pragyvenimo šaltinius, bet ir socialinius išteklius, įgalinusius tokį gyvenimo būdą, kuris ilgą laiką palaikė kultūrinę tapatybę ir egzistencijos bei bendro gyvenimo prasmę. Kokios nors kultūros išnykimas gali būti dar didesnė netektis nei kokios nors gyvūnų ar augalų rūšies išnykimas. Vyraujančios gyvensenos, susijusios su tam tikru gamybos būdu, primetimas gali būti ne mažiau žalingas nei ekosistemos pakitimas.

146. Todėl vietinių gyventojų bendruomenėms bei jų kultūrinėms tradicijoms skirtingas ypatingas dėmesys. Jie nėra vien mažuma tarp kitų, bet turi tapti pagrindiniai pokalbio partneriai, ypač tada, kai imamas didelių projektų, įtraukiančių ir jų erdvę. Juk jiems žemė yra ne tik ekonominė gėrybė, tai Dievo bei protėvių, kurie joje ilsisi, dovana, šventa erdvė, su kuria jie turi sąveikauti, kad išlaikytų savo tapatybę ir vertybes. Likdami savo teritorijoje, jie ja geriausiai ir rūpinasi. Vis dėlto įvairiose pasaulio dalyse jie verčiami pasitraukti iš savo žemės, palikdami ją kasybos, žemdirbystės ar veisimo projektams, neatsižvelgiantiems į neigiamą poveikį gamtai ir kultūrai.

III. KASDIENIO GYVENIMO EKOLOGIJA

147. Norint kalbėti apie autentišką plėtrą, būtina įsitikinti, ar žmogaus gyvenimo kokybė pagerinama visapusiškai, o tai verčia ištirti aplinką, kurioje rutuliojasi žmonių gyvenimas. Aplinka, kurioje gyvename, daro įtaką mūsų požiūriui į gyvenimą, mūsų jausenai ir veiksena. Savo kambaryje, namie, darbo vietoje ir gyvenamajame kvartale irgi naudojamės aplinka savo

tapatybei išreikšti. Stengiamės prie aplinkos prisitaikyti, o kai ji yra netvarkinga, chaotiška ar kupina vizualinės bei akustinės taršos, stimulų perteklius trukdo mūsų stengimuisi kurti visapusišką ir laimingą tapatybę.

148. Žmonių ir jų grupių, gebančių įveikti aplinkos apribojimus keičiant neigiamus sąlygų padarinius ir mokančių gyventi netvarkos bei netikrumo apsuptyje, kūrybiškumas ir dosnumas įstabūs. Pavyzdžiui, kai kuriose vietovėse, kur pastatų fasadai labai susidėvėję, yra žmonių, kurie labai oriai rūpinasi savo gyvenamųjų būstų vidumi ir yra patenkinti dėl žmonių nuoširdumo bei draugiškumo. Teigiamas socialinis gyvenimas padeda gyventojams skleisti šviesą iš pirmo žvilgsnio gyventi netinkamoje aplinkoje. Kartais tokiomis ribotomis sąlygomis pagirtiną žmogaus ekologiją plėtoja vargšai. Slogų jausmą, kurį kelia tankiai apgyvendinti gyvenamieji rajonai, atsveria artimi ir šilti žmogiški santykiai, jei susikuria bendruomenė, jei aplinkos apribojimai kiekvieno asmens viduje kompensuojami priklausymo bendrystės tinklui jausmo. Tada bet kuri vietovė nustoja būti pragaru ir tampa oraus gyvenimo aplinka.

149. Be to, įrodyta, kad kraštutinis skurdas, gyvas kai kuriose darnos, erdvės ir integracijos galimybių stokojančiose aplinkose, palieka vietos nusikalstamų organizacijų nežmoniškam elgesiui bei manipuliacijai žmonėmis. Labai nestabilių periferinių kvartalų gyventojams kasdienė grūstis ir anoniminės socialinės terpės, būdingos dideliems miestams, patirtis gali sukelti šaunų praradimo jausmą, skatinantį antisocialų ir smurtinį elgesį. Vis dėlto primygtinai pabrėžiu, kad meilė yra stipresnė. Žmonės tokiomis sąlygomis geba megzti priklausomumo ir sugyvenimo saitus, kurie grūstį paverčia bendruomenine patirtimi, sugriaunančia „aš“ sienas ir įveikiančia savanaudiškumo kliūtis. Būtent tokia bendruomeninės laimės patirtis paskatina imtis kūrybiškų pastangų pagerinti pastatą ar kvartalą (117).

150. Esant tokiam abipusiam santykiui tarp urbanistinės erdvės ir žmogiškojo elgesio, pastatų, kvartalų, viešųjų erdvių ir miestų projektuotojai turi pasitelkti įvairias disciplinas, įgalinančias suprasti vyksmus tarp žmonių, jų simbolius ir elgesį. Neužtenka siekti projekto grožio, nes dar svarbiau yra tarnauti kitokio pobūdžio grožiui – žmonių gyvenimo kokybei, jų darniam santykiui su aplinka, susitikimui ir abipusei pagalbai. Būtent todėl taip svarbu į urbanistinį planavimą įtraukti ir vietinių gyventojų požiūrį.

151. Būtina puoselėti viešąsias erdves, panoraminius vaizdus ir urbanistinius akcentus, stiprinančius bendrumo jausmą, išisaknijimo pojūtį, „patogų jautimąsi“

mus apglėbiančiame bei vienijančiame mieste. Svarbu, kad įvairios miesto dalys būtų gerai sujungtos, o gyventojai galėtų matyti visumą, užuot užsisiklėdę viename kvartale ir atsisakydami patirti visą miestą kaip erdvę, kuria dalijamasi drauge su kitais. Kišantis į miesto ar kaimo kraštovaizdį visada atsižvelgtina į tai, kad įvairūs vietovės elementai sudaro visumą, kurią gyventojai suvokia kaip sąryšingą, reikšmių kupiną vaizdą. Tada kiti nustos būti svetimi ir galės būti suvokti kaip išvien statydinamo „mes“ dalis. Dėl tos pačios priežasties ir miesto, ir kaimo aplinkoje pravartu išsaugoti erdvių, kuriose būtų vengiama jas nuolat keičiančio žmogaus įsikišimo.

152. Daug kur pasaulyje, ir kaimo vietovėse, ir didmiesčiuose, labai stinga gyvenamojo ploto – taip pat ir dėl to, kad iš valstybių biudžetų galima patenkinti tik nedidelę paklausos dalį. Įgyti nuosavus namus labai sunku ne tik vargšams, bet ir nemažai visuomenės daliai. Savi namai labai svarbūs žmogaus orumui ir šeimos vystymuisi. Tai centrinis žmogaus ekologijos klausimas. Jei kur nors atsirado tokie chaotiški lūšnynai, tokius rajonus reikia urbanizuoti, o ne griauti ir šalinti iš jų gyventojus. Tokiais atvejais, kai vargšai gyvena užterštuose priemiesčiuose ar pavojinguose konglomeratuose ir prireikia juos „perkelti kitur, kad jų kančios nebedidėtų, būtina iš anksto juos tinkamai informuoti, pasiūlyti žmogaus orumą atitinkančius gyvenamuosius būstus bei tiesiogiai įtraukti į šį procesą suinteresuotuosius“ (118). Sykiu probleminiai rajonai turėtų būti kūrybiškai integruoti į svetingą miestą. „Kokie gražūs miestai, įveikiantys liguistą nepasitikėjimą, integruojantys skirtinguosius ir tokį veiksma paverčiantys nauju vystymosi veiksmu! Kokie gražūs miestai, kurių architektūrinis išplanavimas teikia daug erdvių, skatinančių jungtis, megzti ryšius, pripažinti kitą!“ (119).

153. Gyvenimo kokybei mieste didelę įtaką daro transportas, dažnai sukeliantis gyventojams didelių kančių. Miestuose važinėja daug automobilių su vienu ar dviem žmonėmis, todėl eismas tampa intensyvus, didėja užterštumas, sunaudojami milžiniški neatsinaujinančios energijos kiekiai, prireikia naujų gatvių bei stovėjimo aikštelių, kenkiančių urbanistiniam audiniui. Daugelis specialistų vieningai mano, jog pirmenybė teiktina viešajam transportui. Tačiau bet kurias būtinas priemones visuomenei bus sunku taikiai priimti, jei tas transportas nebus esmingai pagerintas, mat daugelyje miestų grūstis, transporto nepatogumas ar retumas ir nesaugumas neatitinka žmogaus orumo.

154. Žmogaus ypatingo kilnumo pripažinimas dažnai kertasi su chaotišku gyvenimu, žmonėms primetamu mūsų miestuose. Tačiau tai neturėtų duoti dingsties

užmiršti, jog dėl apleistumo bei dėmesio stokos kenčia žmonės, gyvenantys ir kai kuriose kaimo vietovėse, kur trūksta esminių paslaugų ir darbininkai paversti beteisiais vergais, be jokių oresnio gyvenimo vilčių.

155. Žmogaus ekologija taip pat apima daug gilesnę dalyką – būtiną žmogaus gyvenimo santykį su moraliniu įstatymu, įrašytu pačioje žmogaus prigimtyje, santykį, be kurio neįmanoma sukurti oresnės aplinkos. Benediktas XVI pareiškė, kad egzistuoja ir „žmogaus ekologija“, nes „žmogus irgi turi prigimtį, kurios privalo paisyti ir kuria negali manipuliuoti, kaip nori“ (120). Atsižvelgiant į tai, pripažintina, kad mūsų kūnas įstato mus į tiesioginį santykį su aplinka ir kitomis gyvomis būtybėmis. Savo kūno kaip Dievo dovanos priėmimas yra būtina sąlyga kaip Tėvo dovaną ir bendrus namus priimti ir visą pasaulį. Ir priešingai, viešpatavimo savo kūnui logika virsta kartais subtilia viešpatavimo kūrinijai logika. Mokytiis priimti savo kūną, rūpintis juo bei gerbti jo reikmes tikrajai žmogaus ekologijai yra esminės svarbos dalykas. Norint pažinti patį save per susitikimą su kitu, kuris skirtingas nuo manęs, taip pat būtina branginti savo kūno moteriškumą ar vyriškumą. Tada bus įmanoma džiugiai priimti savitą kito ar kitos dovaną kaip Dievo Kūrėjo darbą ir vienam kitą praturtinti. Todėl nesveika yra nuostata to, kuris siekia „panaikinti lyčių skirtumus, nes nebesugebama, kaip su tuo susidoroti“ (121).

IV. BENDROJO GĖRIO PRINCIPAS

156. Žmogaus ekologija neatsiejama nuo bendrojo gėrio sąvokos, nuo principo, kuriam socialinėje etikoje tenka esminis ir vienijantis vaidmuo. Jis yra „visuomeninio gyvenimo sąlygų visuma, leidžianti tiek grupėms, tiek pavieniams asmenims geriau ir lengviau pasiekti tobulumą“ (122).

157. Bendrasis gėris numato pagarbą žmogaus asmeniui kaip tokiam su pagrindinėmis ir neatimamomis teisėmis visapusiško vystymosi atžvilgiu. Jis taip pat reikalauja socialinės gerovės bei saugumo ir įvairių tarpinių grupių vystymosi taikant subsidiarumo principą. Tarp pastarųjų kaip pirminė visuomenės ląstelė ypač išsiskiria šeima. Galiausiai bendrasis gėris reikalauja socialinės taikos, tai yra tam tikros tvarkos stabilumo ir saugumo, o to pasiekti neįmanoma ypatingo dėmesio neskiriant paskirstomajam teisingumui, kurio pažeidinėjimas visada sukelia smurtą. Visa visuomenė – o joje ypač valstybė – privalo ginti ir skatinti bendrąjį gėrį.

158. Dabartinėmis pasaulinės visuomenės sąlygomis, kai yra tiek daug neteisingumo ir vis gausėja atstumtų žmonių, iš kurių atimtos pagrindinės žmogaus teisės, bendrojo gėrio principas kaip logiška ir neišvengiama

pasekmė iškart virsta raginimu solidarizuotis ir pirmenybės teikimo vargšams pasirinkimu. Toks pasirinkimas reikalauja ne tik padaryti išvadas dėl žemės gėrybių bendrosios paskirties, bet ir, kaip mėginau parodyti apaštališkajame paraginime *Evangelii gaudium* (123), pirmiausia gilių tikėjimo įsitikinimų šviesoje apmąstyti nepaprastą vargdienio kilnumą. Užtenka pažvelgti į tikrovę, kad suprastum, jog toks pasirinkimas šiandien yra pagrindinis etinis reikalavimas siekiant veiksmingai įgyvendinti bendrąjį gėrį.

V. TEISINGUMAS TARP KARTŲ

159. Bendrojo gėrio sąvoka taip pat aprėpia būsimas kartas. Tarptautinės ekonominės krizės skausmingai parodė žalingus padarinius to, kai nepripažįstama mūsų ir po mūsų būsimų kartų bendra dalia. Be solidarumo tarp kartų šiandien neįmanoma kalbėti apie tvarią plėtrą. Galvodami apie tai, kokios būklės planetą paliksime būsimoms kartoms, persiimame kitokia logika, nepelnytą dovaną, kurią gavome ir perduodame, logika. Jei žemė mums dovanota, negalime vadovautis vien utilitaristiniu veiksmingumo ir našumo dėl individualios naudos kriterijumi. Čia kalbame ne apie pasirinktinę nuostatą, bet apie esminį teisingumo klausimą, nes žemė, kurią gavome, priklauso ir tiems, kurie dar bus. Portugalijos vyskupas paragino priimti šią teisingumo pareigą: „Aplinka yra priėmimo logikos dalis. Ji yra paskola, kurią kiekviena karta gauna ir privalo perduoti kitai kartai“ (124). Integraliajai ekologijai būdingas toks platus požiūris.

160. Kokį pasaulį trokštame palikti tiems, kurie bus po mūsų, dabar augantiems vaikams? Šis klausimas nesusijęs vien, atskirai imant, su aplinka, nes jo negalima kelti fragmentiškai. Klausdami, kokį pasaulį norime palikti, galvoje pirmiausia turime jo bendrą kryptį, prasmę ir vertybes. Jei tas svarbus klausimas nepulsuoja, manau, mūsų ekologinės pastangos neduos reikšmingų vaisių. Tačiau jei jis keliamas drąsiai, esame priversti neišvengiamai ieškoti atsakymų į kitus, daug tiesesnius klausimus: koks mūsų kelionės šiame pasaulyje tikslas? Koks mūsų gyvenimo tikslas? Koks mūsų darbo ir pastangų tikslas? Kodėl žemei mūsų reikia? Todėl neužtenka pasakyti, kad turime rūpintis būsimomis kartomis. Privalome atsižvelgti į tai, kad ant kortos pastatytas mūsų pačių orumas. Esame tie, kurie pirmiausia suinteresuoti palikti po mūsų ateisiančiai žmonijai gyventi tinkamą planetą. Tai reiškia dramą mums patiems, nes tai susiję su mūsų kelionės šioje žemėje prasme.

161. Į katastrofų prognozes šiandien nebegalima žvelgti paniekinamai ir ironiškai. Artimiausioms kartoms

galime palikti per daug griuvėsių, dykrų ir purvo. Vartojimo, eikvojimo ir aplinkos keitimo ritmas taip pranoko planetos galimybes, kad dabartinė gyvenamąja, kurios nebeįmanoma palaikyti, gali baigtis tik katastrofomis – jos periodiškai ir išstinka įvairius regionus. Ar dabartinio disbalanso padarinius pavyks sušvelninti, priklauso nuo šiandienų veiksmų, pirmiausia nuo atsakomybės, uždedamos mums tu, kuriems tenka pakelti blogiausius padarinius, apmąstymo.

162. Sunkumai rimtai atsižvelgti į šį iššūkį susiję su etiniu bei kultūriniu nuosmukiu, kuris, be to, yra ir ekologinis. Postmodernaus pasaulio vyrams ir moterims greisia nuolatinis pavojus virsti dideliais individualistais, o daugelis dabartinių socialinių problemų kyla iš savanaudiškų pastangų nedelsiant patenkinti poreikius, iš šeimos ir socialinių ryšių krizės, iš sunkumų pripažinti kitą. Dažnai tėvų perdėtas ir trumparegiškas vartojimas nuskriaudžia vaikus, kuriems vis sunkiau įsigyti savo namus ir sukurti šeimą. Be to, tas negebėjimas nukreipti žvilgsnio į būsimas kartas susijęs ir su mūsų negebėjimu praplėsti savo interesų horizontą ir pagalvoti apie tuos, kurie nuo plėtros nušalinti. Pagalvokime ne tik apie būsimus, bet ir apie šiandienius vargšus, kurių gyvenimas šioje žemėje trumpas ir kurie negali laukti. Todėl, „neapsiribojant sąžiningu solidarumu tarp kartų, būtina pabrėžti primygtinį moralinį poreikį atnaujinti solidarumą kartoje“ (125).

PENKTAS SKYRIUS KAI KURIOS GAIRĖS ORIENTACIJAI IR VEIKLAI

163. Mėginau panagrinėti dabartinę žmonijos situaciją atkreipdamas dėmesį į planetos, kurioje gyvename, įtrūkius ir gilesnes žmogiškąsias aplinkos blogėjimo priežastis. Nors toks tikrovės apmąstymas jau pats savaime parodo poreikį keisti kursą ir siūlo kai kuriuos veiksmus, dabar apmesime pagrindinius dialogo maršrutus, galinčius padėti ištrūkti iš savigriovos spiralės, kuria judame vis žemyn.

I. DIALOGAS DĖL APLINKOS TARPTAUTINĖJE POLITIKOJE

164. Nuo praėjusio šimtmečio vidurio, įveikiant gausybę sunkumų, ėmė vis labiau išivyravti tendencija suvokti planetą kaip tėvynę, o žmoniją kaip tautą, gyvenančią bendruose namuose. Tai, kad pasaulyje visa susiję, reiškia ne tik supratimą, kad žalingi gyvenimo, gamybos ir vartojimo būdai neigiamai atsiliepia visiems, bet ir pirmučiausia pastangas pasiūlyti sprendimų remiantis globaline perspektyva, o ne vien kai

kurių šalių interesų gynimu. Tarpusavio priklausomybė įpareigoja mus galvoti apie *vieną pasaulį*, apie *bendrą projektą*. Tačiau tas pats intelektas, naudojamas milžiniškai technologinei plėtrai, neįstengia surasti veiksmingų tarptautinės veiklos formų rimtoms ekologinėms bei socialinėms problemoms spręsti. Norint imtis globalių problemų, kurių neįmanoma išspręsti pavienių šalių veiksmais, būtinas pasaulinis sutarimas, galintis, pavyzdžiui, suplanuoti tvarią ir diversifikuotą žemdirbystę, išrutulioti atsinaujinančias ir nedidelės taršos energijos formas, paskatinti našiau naudoti energiją, prisidėti prie tinkamesnio miškų bei jūrų išteklių naudojimo, visiems garantuoti prieigą prie geriamojo vandens.

165. Žinome, kad technologija, grįsta labai teršiančiu iškastiniu kuru – pirmiausia anglimi, bet taip pat nafu ir menkesniu mastu dujomis, – turi būti nedelsiant laipsniškai pakeista. Kol plačiai neįvartojama atsinaujinanti energija, o tai jau turėtų būti pradėta daryti, leistina rinktis mažesnę blogybę ar pasitelkti laikinus sprendimus. Vis dėlto tarptautinėje bendruomenėje nepasiekta tinkamų susitarimų dėl atsakomybės tu, kuriems tenka dideli energetinės pervartos kaštai. Pastaraisiais dešimtmečiais aplinkos klausimai davė pradžią platiems viešiesiems debatams, kurie pilietinėje visuomenėje atvėrė erdves svarbioms bei dosnioms pastangoms. Politika ir pramonė reagavo lėtai, toli gražu ne taip, kaip to reikalauja pasauliniai iššūkiai. Šia prasme galima pasakyti: nors postindustrinės epochos žmonija galbūt bus prisimenama kaip neatsakingiausia istorijoje, puoselėtina viltis, jog XXI amžiaus žmoniją ateinančios kartos prisimins kaip tą, kuri dosniai ėmėsi savo didelės atsakomybės.

166. Pasaulinis ekologinis sąjūdis nuėjo ilgą kelią, turtingą daugelio pilietinės visuomenės organizacijų pastangų. Čia neįmanoma nei jų visų išvardyti, nei perteikti jų indėlių istorijos. Tačiau tokios pastangos lėmė, kad aplinkos klausimai vis dažniau ėmė atsiderinti viešosiose darbotvarkėse ir tapo nuolatinio kvietimo mąstyti žvelgiant toli į priekį. Vis dėlto pasaulio viršūnių susitikimai aplinkos klausimais pastaraisiais metais nepateisino lūkesčių, nes dėl politinių sprendimų stokos nebuvo tikrai reikšmingų ir veiksmingų susitarimų dėl pasaulio ekologijos.

167. Paminėtinas Pasaulio viršūnių susitikimas 1992 m. Rio de Žaneire. Ten buvo pareikšta, kad „žmonės yra pastangų siekiant tvarios plėtros centre“ (126). Tešiant kai kuriuos Stokholmo deklaracijos (1972 m.) nuostatus, jame, be kita ko, patvirtintas tarptautinis bendradarbiavimas rūpinantis visos žemės ekosistema, įpareigojimas aplinką teršiantiesiems prisiimti to ekonominius kaštus,

pareiga įvertinti kiekvieno darbo ar projekto poveikį aplinkai. Siekiant apgręžti pasaulinio šiltnamio tendenciją, pasiūlyta apriboti šiltnamio reiškinių sukeliančių dujų koncentraciją atmosferoje. Taip pat parengta darbotvarkė su veiksmų planu bei sutartis dėl biologinės įvairovės, deklaruoti principai dėl miškų. Nors šis viršūnių susitikimas to laiko sąlygomis buvo tikrai novatoriškas bei pranašiškas, susitarimai buvo sunkiai praktiškai įgyvendinami, nes trūko tinkamų kontrolės, periodinių patikrinimų ir bausmių už susitarimų nevykdymą mechanizmų. Paskelbtieji principai ir šiandien tebelaukia veiksmingų ir lanksčių įgyvendinimo būdų.

168. Kaip teigiama patirtis paminėtina, pavyzdžiui, Bazelio konvencija dėl pavojingų atliekų su pranešimų, nustatytų lygių ir kontrolės sistema; taip pat minėtina saistanti Konvencija dėl tarptautinės prekybos augmenijos ir gyvūnijos rūšimis, kurioms gresia išnykimas, kur taip pat numatyti patikrinimai, kaip ji yra įgyvendinama. Atrodo, kad Vienos konvencija dėl ozono sluoksnio apsaugos ir jos įgyvendinimas pagal Monrealio protokolą bei jo pataisas padėjo priėti šios problemos sprendimų priėmimo etapą.

169. O dėl biologinės įvairovės išsaugojimo ir žemės virtimo dykuma pasistūmėta į priekį nedaug. Klimato kaitos srityje pažanga apgailėtinai menka. Norint sumažinti šiltnamio reiškinių sukeliančių dujų kiekį, reikia sąžiningumo, drąsos ir atsakomybės, pirmiausia galingų ir labiausiai teršiančių šalių. Rio+20 pavadinta Jungtinių Tautų konferencija dėl tvarios plėtros (Rio de Žaneiras, 2012 m.) paskelbė platų, bet neveiksmingą baigiamąjį pareiškimą. Tarptautinėse derybose neįstengta reikšmingiau pajudėti į priekį dėl pozicijos šalių, kurios pirmenybę pasaulinio bendrojo gėrio atžvilgiu teikė savo interesams. Kentėsiantys dėl padarinių to, ką mėginame nuslėpti, neužmirš šio sąžinės bei atsakomybės stygiaus. Rengiant šią encikliką, debatai tapo itin intensyvūs. Mes, tikintieji, negalime liautis meldę Dievo, kad dabartinės diskusijos duotų teigiamų vaisių ir būsimos kartos nekentėtų nuo neprotingo delsimo poveikio.

170. Kai kurios strategijos dėl aplinką teršiančių išmetamųjų dujų sumažinimo numato ekologinius kaštus internacionalizuoti. Tai kelia pavojų, jog nedaug išteklių turinčioms šalims bus užkrautos sunkios, į pramoninių šalių turimas panašios pareigos sumažinti išmetamųjų dujų kiekį. Šalims, išsiskiriančioms didžiausiu poreikiu plėtoti, tokių priemonių primetimas sudarytų sunkumų. Šitaip po rūpinimosi aplinka priedanga atsirastų dar viena neteisybė. Ir šiuo atveju, kaip visada, nukentėtų silpniausi. Kadangi klimato kaitos poveikis jausis dar ilgą laiką, net jei šiandien būtų imtasi griež-

tų priemonių, kai kurioms nedaug išteklių turinčioms šalims reikėtų pagalbos prisitaikyti prie padarinių, kurie jau dabar matomi ir neigiamai atsiliepia jų ekonomikai. Atsakomybė yra bendra, tačiau skirtinga jau tiesiog dėl to, kad, pasak Bolivijos vyskupo, „šalims, gaunančioms naudos iš aukšto industrializacijos lygio, kuris ir lemia milžinišką šiltnamio reiškinių sukeliančių išmetamųjų dujų kiekį, tenka didesnė atsakomybė prisidėti prie tų problemų sprendimo“ (127).

171. „Išmetamųjų dujų sertifikatų“ pirkimo ir pardavimo strategija gali duoti pradžia naujai spekuliacijos formai ir nepadėti sumažinti teršiančių išmetamųjų dujų. Ši sistema atrodo greitas ir lengvas sprendimas, sudarantis išpūdį, jog rūpinamasi aplinka, tačiau iš tikrųjų nesąlygoja radikalių pokyčių, kurių reikalauja dabartinės aplinkybės. Veikiau ji gali tapti gudrybe, leidžiančia išlaikyti kai kurių šalių ir sektorių perteklinį vartojimą.

172. Neturtingosios šalys pirmenybę turi teikti skurdo šalinimui, savo gyventojų socialinei plėtrai ir sykiu apsvaistinti papiktinanti kai kurių savo tautos privilegijuotų sluoksnių vartojimo lygį bei veiksmingiau kovoti su korupcija. Žinoma, plėtotina ir mažiau teršianti energijos gamyba, bet tam reikia planetos dabartinio teršimo sąskaita smarkiai išaugusių šalių pagalbos. Norint tiesiogiai naudotis gausia saulės energija, būtinos priemonės ir subsidijos, kad besivystančioms šalims būtų prieinama technologijos, techninė pagalba ir finansiniai ištekliai, tačiau niekada iš akių neišleidžiant konkrečių sąlygų, nes „ne visada tinkamai įvertinama, ar įrenginiai suderinami su kontekstu, kuriam jie projektuojami“ (128). Lyginant su klimato kaitos rizika kaštai bus nedideli. Bet kuriuo atveju tokie sprendimai pirmiausia yra etiniai, grįsti visų tautų solidarumu.

173. Neatidėliotinai būtini tarptautiniai susitarimai, kuriuos privalu įgyvendinti, nes vietinių instancijų gebėjimas veiksmingai veikti menkas. Santykiai tarp valstybių turėtų būti tokie, kad nepažeistų kiekvienos suverenumo, tačiau sykiu nustatytini suderinti būdai, kaip išvengti vietinių katastrofų, galiausiai pakenksiančių visiems. Reikia pasaulinės reguliacinės normos, nustatančios pareigas ir užkertančios kelią nepriimtiniams veiksams, pavyzdžiui, galimybei, kad galingosios šalys labai teršiančiomis atliekomis bei pramonėmis atsikratytų kitose šalyse.

174. Paminėtina ir vandenynų *valdymo* problema. Nors yra įvairių tarptautinių ir regioninių konvencijų, fragmentacija ir griežtų reglamentacijos, kontrolės ir bausmių mechanizmų stygius galiausiai pakerta visas pastangas. Didėjanti jūrinių atliekų ir jūrinių teritorijų

apsaugos už nacionalinių sienų problema ir toliau lieka ypatingas iššūkis. Galop reikia sutarties dėl *valdymo* režimų, skirtos visai vadinamųjų pasaulinių bendrųjų gėrybių gamai.

175. Ta pati logika, kad sunku imtis radikalių veiksmų pasaulinio šiltėjimo tendencijai sustabdyti, neleidžia įgyvendinti ir tikslo panaikinti skurdą. Reikia atsakingesnės pasaulinės reakcijos, sykiu apimančios pastangas sumažinti taršą ir plėtoti neturtingas šalis bei neturtingus regionus. XXI amžiuje, nors išlieka praeities epochai būdingas *valdymas*, regime silpnėjančią nacionalinių valstybių galią; tai pirmiausia vyksta dėl to, kad ekonominis-finansinis matmuo, išsiskiriantis tarptautiniu pobūdžiu, ima viršų politikos atžvilgiu. Tokiame kontekste iškyla poreikis plėtoti stipresnes ir veiksmingos sąrangos organizacijas, kurioms pagal nešališkai tarp nacionalinių vyriausybių sudarytas sutartis suteikta valdžia ir galia bausti. Kaip, tęsdamas Bažnyčios socialinio mokymo išplėtotą kryptį, pareiškė Benediktas XVI, „norint vairuoti pasaulinę ekonomiką, gydyti krizės ištiktas ekonomikas, užbėgti už akių krizės gilėjimui bei iš to išplaukiančiam disbalansui, įgyvendinti visišką nusiginklavimą, skatinti saugumą ir taiką ir reguliuoti migrantų srautus, neatidėliotinai būtina tikra *politinė pasaulinė valdžia*, apie kokią jau užsiminė mano pirmtakas palaimintasis popiežius Jonas XXIII“ (129). Šiuo požiūriu skatinant tarptautines strategijas, užkertančias kelią rimtesnėms, galiausiai visiems pakenksiančioms problemoms, visiškai naują svarbą įgyja diplomatija.

II. DIALOGAS SIEKIANT NAUJOS NACIONALINĖS IR VIETINĖS POLITIKOS

176. Nugalėtojų ir pralaimėtojų yra ne tik tarp šalių, bet ir pačiose neturtingose šalyse, kur irgi apibrėžtina skirtinga atsakomybė. Todėl su aplinka ir ekonomine plėtra susijusių klausimų nevalia kelti priešais akis turint vien skirtumus tarp šalių, bet dėmesio būtina skirti ir nacionalinei bei vietinei politikai.

177. Dėl žmoniškų gebėjimų neatsakingo naudojimo galimybės kiekvienai valstybei tenka pareiga savo teritorijoje planuoti, koordinuoti, prižiūrėti ir bausti. Kaip visuomenė tvarko ir saugo savo tapsmą nuolatinių technologinių naujovių kontekste? Veiksmingas to veiksnys yra teisė, kuri, atsižvelgdama į bendrąjį gėrį, nustato priimtino elgesio taisykles. Ribos, kurias privalo nubrėžti sveika, brandi ir suvereni visuomenė, susijusios su numatymu ir apsauga, tinkama reglamentacija, normų taikymo priežiūra, kova su korupcija, veiksminga kontrole atsiradus nepageidaujamiems gamybos procesų padariniams ir tikslingu įsikišimu

neaiškių ar potencialių pavojų akivaizdoje. Auga jurisprudencija, kuria siekiama sumažinti žalingą verslo įmonių veiklos poveikį. Tačiau politinė ir institucinė struktūra yra ne vien netikusioms praktikoms išvengti, bet ir geroms praktikoms skatinti, siekiant naujų būdų ieškoti kūrybiškumo, erdvės, kur galėtų lengviau reikštis asmeninės ir kolektyvinės iniciatyvos.

178. Į tiesioginius rezultatus dėmesį sutelkusios politikos, palaikomos vartotojiškos visuomenės, drama yra tai, jog reikalaujama augimo per trumpą laiką. Vadovaudamosi savo rinkiminiais interesais, vyriausybės vengia erzinti gyventojus priemonėmis, galinčiomis neigiamai atsiliiepti vartojimo lygiui ar sukelti grėsmę užsienio investicijoms. Trumparegiška galios politika varžo į vyriausybių viešąją darbotvarkę įtraukti ilgalaikę ekologinę programą. Užmirštama, kad „laikas pranoksta erdvę“ (130), kad esame veiksmingesni tada, kai rūpinamės procesų išjudinimu, o ne galios erdvės užvaldymu. Politikos didybė pasireiškia tada, kai sunkiomis akimirkomis veikiama vadovaujantis didžiais principais ir galvojant apie ilgalaikį bendrąjį gėrį. Imtis šios pareigos tautos projekte politinei galiai labai sunku.

179. Kai kur plėtojami kooperatyvai, naudojančys atsinaujinančią energiją; ji patenkina vietinius poreikius, o pagamintas jos perteklius parduodamas. Šis paprastas pavyzdys rodo, kad, dabartinei pasaulinei tvarkai nepajėgiant imtis atsakomybės, tą padaryti gali vietinės instancijos. Jų lygmeniu ištis gali rasti didesnė atsakomybė, tvirtas bendruomeninis jausmas, ypatingas gebėjimas rūpintis, dosnesnis kūrybiškumas, nuoširdi meilė savo žemei, taip pat rūpestis dėl to, kas liks vaikams ir vaikaičiams. Tokios vertybės į vietinius gyventojus sulėidusios daug gilesnes šaknis. Kadangi teisė dėl korupcijos kartais pasirodo esanti nepakankama, gyventojai turėtų spausti valdžią priimant politinius sprendimus. Visuomenė per nevyriausybinę organizacijas ir tarpines sąjungas turi įpareigoti valdančiuosius parengti griežtesnes normas, procedūras ir kontrolę. Piliečiams politinės galios – nacionalinės, regioninės ir municipalinės – nekontroliuojant, kelio ekologiškai žalai užkirsti nepavyks. Kita vertus, vietinių bendruomenių teisiniai aktai bus veiksmingesni, jei kaimyninės bendruomenės bus sutarusios remti tokią pačią ekologinę politiką.

180. Vienodų receptų nėra, nes kiekvienos šalies ir kiekvieno regiono problemos bei ribos savitos. Tiesa ir tai, kad politinis realizmas gali reikalauti pereinamųjų priemonių bei technologijų, tačiau juos visada turi lydėti vis labiau saistančių planų bei įsipareigojimų prisiėmimas. Sykiu nacionaliniu ir vietiniu lygmeniu visada lieka dar daug ką nuveikti, pavyzdžiui, energijos taupymo srityje. Tai apima energijos požiūriu maksimaliai našių

pramonės gamybos būdų ir mažesnio pirminės medžiagos naudojimo skatinimą, pašalinant iš rinkos energijos suvartojimo ar užterštumo požiūriais mažiau našius produktus. Taip pat paminėtinas tinkamas transportas ar statybos ir pastatų modernizacijos technikos, siekiant sumažinti energijos suvartojimą ir taršą. Kita vertus, vietinė politika gali keisti vartojimą, plėtoti atliekų utilizaciją bei perdirbimo ekonomiką, saugoti tam tikras rūšis ir skatinti diversifikuotą žemdirbystę su pasėlių kaitaliojimu. Neturtingo regiono žemės ūkį galima pagerinti investuojant į kaimo infrastruktūrą, organizuojant vietinę ar nacionalinę rinką, drėkinimo sistemas, plėtojant tvarias žemdirbystės technikas. Galima palengvinti sąlygas kurtis įvairioms kooperacijoms ar bendruomeninėms organizacijoms, ginančioms smulkių gamintojų interesus ir apsaugančioms vietines ekosistemas nuo plėšimo. Įmanoma nuveikti tiek daug!

181. Būtiną tęstinumą, nes su klimato kaita ir aplinkos apsauga susijusios politikos neįmanoma kaitalioji sulig kiekvienu vyriausybės pasikeitimu. Rezultatams pasiekti prireiks ilgo laiko, jie pareikalaus kaštų, neduosiančių greitų vaisių, kuriuos būtų galima parodyti kokios nors vyriausybės gyvavimo laikotarpiu. Todėl, jei nebus gyventojų ir institucijų spaudimo, visada bus vengiama imtis veiksmų, juolab tada, kai rasis kitų neatidėliotinai spęstinių problemų. Kai politikas tokios atsakomybės bei ją lydinčių kaštų imasi, tai neatitinka dabartinės ekonomikos ir politikos „našumo“ ir greitų rezultatų logikos, bet jei jam užtenka drąsos tai daryti, jis iš naujo patvirtina Dievo žmogui suteiktą kilnumą ir istorijai palieka kilniadvasiškos atsakomybės liudijimą. Būtina suteikti daugiau erdvės sveikai politikai, gebančiai reformuoti institucijas, koordinuoti ir kurti geras praktikas, įgalinančias nugalėti ydingą spaudimą bei inerciją. Vis dėlto reikia pasakyti, kad ir geriausios priemonės galiausiai žlugs, jeigu stigs didelių tikslų, vertybių, humanistinio ir prasmės kupino supratimo, gebančių suteikti kiekvienai visuomenei taurią ir kilnią kryptį.

III. DIALOGAS IR SPRENDIMŲ PRIĖMIMO PROCESŲ SKAIDRUMAS

182. Numatant verslo įmonių ir kitų projektų poveikį aplinkai, būtini skaidrūs politiniai procesai ir dialogas, tuo metu korupcija, kai mainais už tam tikras paslaugas paslepiamas kokio nors projekto tikrasis poveikis aplinkai, veda prie dviprasmiškų susitarimų, leidžiančių išvengti pareigos informuoti ir išsamiai aptarti.

183. Poveikio aplinkai tyrimai neturėtų būti atliekami jau parengus gamybos projektą ar kokią nors strategiją, planą ar programą. Tai darytina pačioje pradžioje ir tarpdisciplininiu būdu, skaidriai ir be jokio ekonomi-

nio ar politinio spaudimo. Tyrimai turėtų būti susiję su darbo sąlygų ir galimų padarinių žmonių fizinei bei psichinei sveikatai, vietinei ekonomikai, saugumui analize. Tada bus galima realistiškiau numatyti ekonominius rezultatus, atsižvelgti į galimus scenarijus ir galbūt užbėgti už akių poreikiui daugiau investuoti siekiant atitaisyti galimus nepageidaujamus padarinius. Visada būtina pasiekti sutarimą tarp įvairių socialinių veikėjų, galinčių pasiūlyti skirtingų perspektyvų, sprendimų ir alternatyvų. Tačiau debatuose pirmenybė teiktina vietos gyventojams, kurie rūpinasi savo pačių ir savo vaikų ateitimi ir gali atsižvelgti į tikslus, pranokstančius tiesioginį ekonominį interesą. Norint įgalinti visų suinteresuotų šalių apgalvotą ir aptartą strategiją, būtina atsisakyti „kišimosi“ į aplinką minties. Dalyvavimo principas reikalauja visus tinkamai informuoti, kokie yra įvairūs aspektai, pavojai bei galimybes, ir neapsiriboti pradiniu apsisprendimu dėl projekto, bet imtis nuolatinės kontrolės ir monitoringo. Mokslinės ir politinės diskusijos turi būti sąžiningos ir kupinos pagarbos tiesai, nesitenkinančios tuo, kad kas nors leidžiama ar neleidžiama įstatymo.

184. Išaiškėjus galimoms grėsmėms aplinkai, susijusioms su dabartiniu ir būsimu bendruoju gėriu, „sprendimai grįštini pasveriant kiekvienos alternatyvos riziką ir galimą naudą“ (131). Tai ypač svarbu tada, kai dėl projekto gali išaugti gamtinių išteklių naudojimas, išmetamų kenksmingų medžiagų, atliekų, reikšmingai pakisti kraštovaizdis, saugomų rūšių buveinė ar viešoji erdvė. Kai kurie nepakankamai išanalizuoti projektai gali smarkiai pakenkti vietinei gyvenimo kokybei dėl gausybės tokių įvairių veiksnių, kaip, pavyzdžiui, nenumatytas akustinis užteršimas, vizualinės erdvės susiaurėjimas, kultūrinių vertybių netektis, branduolinės energijos naudojimo padariniai. Vartotojiška kultūra, pirmenybę teikianti trumpalaikiškumui ir privačiam interesui, gali skatinti pernelyg greitas praktikas ar polinkį nuslėpti informaciją.

185. Norint nustatyti, ar tai prisidės prie visapusiškos plėtos, bet kurioje diskusijoje, susijusioje su verslo iniciatyva, keltini šie klausimai: koks tikslas? Koks motyvas? Kur? Kada? Kaip? Kam? Kokie pavojai? Kokie kaštai? Kas ir kaip padengs kaštus? Tokiuose tyrimuose kai kuriems klausimams teiktina pirmenybė. Pavyzdžiui, žinome, kad vandens yra ribotai ir jis būtinas, be to, prieiga prie vandens yra pamatinė teisė, lemianti kitų žmogaus teisių įgyvendinimą. Šis faktas yra neabejotinas ir svarbiausias analizuojant bet kokią poveikį kokio nors regiono aplinkai.

186. 1992 m. Rio de Žaneiro deklaracijoje teigiama, kad, „esant didelės ar nepataisomos žalos grėsmei, visiško

mokslinio tikrumo stygius negali būti motyvas atidėti rentabilias priemones“ (132), galinčias užkirsti kelią aplinkos blogėjimui. Šis atsargumo principas leidžia apsaugoti silpniausiuosius, kurie turi nedaug priemonių apsiginti ir pasirūpinti nepaneigiamais įrodymais. Jei objektyvi informacija leidžia numatyti didelę ir neatitaisomą žalą, kiekvienas projektas, net jei to neįmanoma įrodyti, turi būti sustabdytas arba pakeistas. Šitai įrodinėjimo našta panaikinama, nes tada reikia objektyviai ir neatremiamai įrodyti, kad siūloma veika nesukels didelės žalos aplinkai ar gyventojams.

187. Šitai nereiškia priešinimosi bet kurioms technologinėms naujovėms, prisidedančioms prie geresnės gyventojų gyvenimo kokybės. Tačiau kiekvienu atveju būtina tvirtai laikytis principo, kad rentabilumas negali būti vienintelis paisytinas kriterijus ir kad, atsiradus naujai reikšmingai informacijai, būtinas naujas vertinimas dalyvaujant visoms suinteresuotoms šalims. Diskusijos vaisius gali būti sprendimas nebetęsti projekto, bet lygiai taip pat ir jį modifikuoti ar parengti alternatyvų pasiūlymą.

188. Kai kuriose su aplinka susijusiose diskusijose sunku pasiekti sutarimo. Dar kartą pabrėžiu, kad Bažnyčia nepretenduoja spręsti mokslinių klausimų nei keisti politikos, bet kviečia įsitraukti į sąžiningus ir skaidrius debatus, kad daliniai interesai ar ideologijos nepažeistų bendrojo gėrio.

IV. POLITIKOS IR EKONOMIKOS DIALOGAS ŽMOGAUS PILNATVĖS LABUI

189. Politika neturi būti pavaldi ekonomikai, o ši – technokratijos diktatui ir į našumą orientuotai paradigmai. Šiandien, turint priešais akis bendrąjį gėrį, politikai ir ekonomikai, plėtojant dialogą, būtina apsispręsti ryžtingai stoti tarnauti gyvybei, konkrečiai žmogaus gyvybei. Bankų gelbėjimas bet kuria kaina, to kaštus užkraunant gyventojams ir tvirtai neapsisprendus peržiūrėti ar reformuoti visos sistemos, dar kartą parodo absoliučią finansų viršenybę, neturinčią ateities ir galinčią po ilgo, brangaus ir tariamo atsigavimo sukelti naujų krizių. 2007–2008 m. finansinės krizės suteikė progą išplėtoti naują, etinių principų labiau paisančią ekonomiką ir naujai reglamentuoti spekuliacinę finansinę veiklą bei virtualius turtus. Tačiau tai nepriverstė pergaltvoti atgyvenusių kriterijų, kurie ir toliau valdo pasaulį. Gamyba yra ne visada racionali ir dažnai susijusi su ekonominiiais kintamaisiais, suteikiančiais gaminiams vertę, neatitinkančią jų realios vertės. Tai dažnai lemia kai kurių prekių perprodukciją, be reikalo apkraunančią aplinką ir sykiu padarančią žalą daugeliui regioninių ekono-

mikų (133). Finansinis burbulas paprastai yra ir gamybinis burbulas. Galiausiai tai, prieš ką nesiimama ryžtingų priemonių, virsta problema realiosios ekonomikos, įgalinančios diversifikuoti bei pagerinti gamybą, tinkamesnį įmonių funkcionavimą, mažų bei vidutinių įmonių plėtrą bei kurti darbo vietas.

190. Šiame kontekste būtina prisiminti, kad „aplinkos apsaugos neįmanoma garantuoti remiantis vien išlaidų ir naudos finansiniu skaičiavimu. Aplinka yra viena iš gėrybių, kurios rinkos mechanizmas negeba tinkamai apsaugoti ar skatinti“ (134). Ir vėl reikia vengti rinkos maginės sampratos, kai linkstama manyti, jog problemos išsprendžia vien didėjant įmonės ar individo pelnui. Ar realu tikėtis, kad tie, kurie vaikosi kuo didesnio pelno, stabtelės pamąstyti apie paliekamus artimiausioms kartoms ekologinius padarinius? Pajamų schemeje nėra vietos pasvarstymui apie gamtos ritmus, apie jos irsmą ir atsinaujinimą, ekosistemų, kurias žmogaus įsikišimas gali smarkiai pakeisti, sudėtingumą. Be to, kai kalbama apie biologinę įvairovę, dažniausiai galvoje turimos ekonominių išteklių atsargos, kuriomis galima naudotis, dažnai neįsimąstant, kokia yra reali daiktų vertė, jų reikšmė žmogui ir kultūrai, kokie vargšų interesai ir poreikiai.

191. Kai tokie klausimai keliami, pasigirsta kaltinimai, kad siekiama iracionaliai stabdyti pažangą ir žmogaus vystymąsi. Tačiau turime suvokti – tam tikros gamybos ir vartojimo ritmo sulėtinimas gali atverti erdvę kitam pažangos ir vystymosi būdui. Pastangos tvariai naudotis gamtiniais ištekliais yra ne tuščios sąnaudos, bet investicija, vidutinės trukmės laikotarpiu galinti pasiūlyti kitokią ekonominę naudą. Jei pažvelgsime plačiau, galbūt atrasime, kad pažangesnė ir mažiau aplinką apkraunanti gamybos diversifikacija gali būti daug rentabilesnė. Būtina atverti kelią kitokioms galimybėms, negniaužiančioms žmogaus kūrybiškumo ir jo svajonės apie pažangą, bet nukreipiančioms tą energiją nauja kryptimi.

192. Pavyzdžiui, kūrybiškesnis ir tinkamiau orientuotas gamybinės plėtros būdas galėtų ištaisyti neatitikimą tarp perdėto technologinio investavimo vartojimui didinti ir menko investavimo neatidėliotinoms žmonijos problemoms spręsti, duoti pradžią protingoms ir rentabilioms pakartotinio panaudojimo formoms, pagerinti energetinį miestų našumą ir taip toliau. Gamybos diversifikacija atveria didžiausias galimybes žmogaus protui kurti ir išradinėti naujoves, sykiu saugant aplinką ir kuriant darbo vietas. Toks kūrybiškumas turėtų skatinti žmogaus kilnumo suklestėjimą, nes kilniau yra drąsiai ir atsakingai naudotis protu ieškant tvarių bei teisingų plėtros formų

vadovaujantis platesniu gyvenimo kokybės supratimu. Ir priešingai, mažiau kilnu, kūrybiška ir labiau paviršutiniška yra vis iš naujo ieškoti gamtos apiplėšimo būdų siekiant naujų vartojimo ir greito pelno galimybių.

193. Bet kuriuo atveju, jei vienais atvejais tvari plėtra sąlygos naujus vystymosi būdus, tai kitais atvejais, turint prieš akis tai, jog daug metų vystymasis buvo godus ir neatsakingas, pravartu pagalvoti apie žingsnio sulėtinimą, protingai apsiribojant ir net pagriztant atgal, kol ne vėlu. Žinome, koks nepriimtinas elgesys yra tų, kurie vis daugiau vartoja ir niokoja, kai kiti neišgali gyventi taip, kaip reikalauja žmogaus kilnumas. Todėl šiandien atėjo metas susitaikyti su tam tikra recesija tam tikrose pasaulio dalyse suteikiant galimybę sveikam vystymuisi kitose. Benediktas XVI pareiškė, jog „technologiskai į priekį pažengusios visuomenės turi būti pasirengusios skatinti nuosaikias elgsenas, apribodamos savąjį energijos poreikį ir gerindamos naudojimosi energija sąlygas“ (135).

194. Norint, kad atsirastų nauji pažangos modeliai, būtina kita linkme „pakreipti globalinio vystymosi modelį“ (136), o tai reikalauja atsakingai apmąstyti „ekonomikos ir jos tikslų prasmę, siekiant pataisyti tai, kas sugedę ir iškreipta“ (137). Neužtenka, ieškant vidurio kelio, mėginti suderinti rūpinimąsi gamta su finansiniu pelnu ar aplinkos išsaugojimą su pažanga. Šiuo atžvilgiu vidurio kelias reiškia tik katastrofos atidėjimą. Reikia tiesiog naujaip apibrėžti pažangą. Technologinė ir ekonominė plėtra, neįgalinanti geresnio pasaulio ir visais aspektais geresnės gyvenimo kokybės, nelaikytina pažanga. Kita vertus, ekonomikos plėtros kontekste reali žmogaus gyvenimo kokybė dažnai sumenksta: pablogėja aplinka, maisto produktų kokybė arba išaikvojami kokie nors išteklių. Turint tai priešais akis, kalbos apie tvarią plėtrą neretai virsta dėmesio nukreipimu ir pateisinimo priemone, ekologinio diskurso vertybes įtraukiančia į finansų bei technokratijos logiką, o įmonės socialinę bei ekologinę atsakomybę paprastai susiaurinančia iki marketingo ir įvaizdžio kūrimo.

195. Kuo didesnio pelno principas, linkstant atsiriboti nuo bet kurių svarstymų, yra iškreiptas ekonomikos supratimas: plečiantis gamybai, menkai domina tai, kad gaminama ateities išteklių ir aplinkos sveikatos sąskaita; jei miško kirtimas sąlygoja gamybos augimą, niekas neskaičiuoja nuostolio, kurį atneša teritorijos pavertimas dykuma, biologinės įvairovės sunaikinimas ir užterštumo padidėjimas. Tai reiškia, kad įmonės siekia pelno įskaičiuodamos ir padengdamos tik nykstantai menką kaštų dalį. Etine laikytina tiktai

tokia elgsena, kai „ekonominiai ir socialiniai naudojimosi visuotiniaisiais aplinkos ištekliams kaštai“ iki galo padengiami vartotojų, o ne kitų tautų ar būsimų kartų (138). Instrumentinis racionalumas, teikiantis vien statines tikrovės analizes, atspindinčias tos valandos poreikius, veikia ir išteklius paskirstant rinkai, ir tai darant centralizuoto planavimo valstybei.

196. Koks politikos vaidmuo? Prisiminkime, kad subsidiarumo principas suteikia laisvę plėtoti turimus gebėjimus visais lygmenimis, tačiau sykiu iš galin gesniųjų reikalauja didesnės atsakomybės bendrojo gėrio atžvilgiu. Šiandien kai kurie ekonomikos sektoriai galingesni nei pačios valstybės. Tačiau negalima pateisinti ekonomikos be politikos, nes ji negeba pasitelkti kitokios logikos įvairiems dabartinės krizės aspektams valdyti. Logika, nesuteikianti erdvės nuoširdžiam rūpinimuisi aplinka, nesuteikia nė vietos rūpinimuisi įtraukti silpniausių, nes „vadovaujantis vyraujančiu sėkmės ir klijovimosi vien savo jėgomis modeliu, regis, beprasmiška dėti pastangas, kad atsilikusieji, silpnieji ar mažiau apdovanotieji irgi ko nors pasiektų gyvenime“ (139).

197. Reikia politikos, kuri būtų toliaregiška ir skatintų naują visapusišką požiūrį, tarpdisciplininiu dialogu aprėptų įvairius krizės aspektus. Dažnai pati politika dėl korupcijos ir nevykusios viešosios strategijos kalta, kad jos prastas vardas. Jei valstybė neatlieka savo vaidmens regione, naudos iš to gali gauti tam tikros ekonominės grupės, kurios išlaiko galią jausdamosi, jog joms leista nesilaikyti tam tikrų normų, ir tai priveda prie įvairių organizuoto nusikalstamumo formų, prekybos žmonėmis bei narkotikais ir labai sunkiai išraunamo smurto. Jei politika nepajėgia sutraukti iškreiptos logikos, negana to, lieka įsivėlusį nenuoseklias diskusijas, mes ir toliau nesiimsime didžiųjų žmonijos problemų. Realių pokyčių strategija reikalauja iš naujo apmąstyti procesų visumą, nes neužtenka įtraukti paviršutiniškus ekologinius samprotavimus nesuabejojant dabartinę kultūrą grindžiančia logika. Sveika politika turėtų gebėti imtis šio iššūkio.

198. Politika ir ekonomika dėl skurdo ir blogėjančios aplinkos linkusios kaltinti viena kitą. Tačiau iš jų laukiama, kad jos pripažintų savo klaidas ir surastų į bendrąjį gėrį orientuotų sąveikos formų. Vieniems rūpinantis tik ekonomine nauda, kitiems aistringai stengiantis išlaikyti ar padidinti savo galią, vienintele alternatyva lieka karas arba dviprasmiški susitarimai, kai abi šalys mažiausiai domina aplinkos apsauga ir rūpinimasis silpniausiaisiais. Ir tada galioja principas: „Vienybė pranoksta konfliktą“ (140).

V. RELIGIJŲ DIALOGAS SU MOKSLU

199. Negalima teigti, kad empiriniai mokslai iki galo paaiškina gyvybę, giliają visų kūrinų esmę ir tikrovės visumą. Tai reikštų nederamai peržengti jų metodologines ribas. Jei mąstymą taip apribotume, tada neatsirastų vietos estetiniam jautrumui, poezijai ir proto gebėjimui suvokti daiktų prasmę ir tikslą (141). Trokštu priminti, kad „klasikiniai religiniai raštai gali būti reikšmingi visoms epochoms, nes turi motyvuojančios jėgos, visada atveriančios naujus horizontus <...>. Ar protinga ir išmintinga išstremti juos į tamsą vien dėl to, kad jie atsiradę religinio tikėjimo kontekste?“ (142). Iš tikrųjų būtų pernelyg supaprastinta manyti, jog etinius principus galima pateikti grynai abstrakčiai, atsietus nuo kiekvieno konteksto; tai, kad jie pasirodo religinės kalbos pavidalu, nė kiek nesumenkina jų vertės viešuosiuose debatuose. Etiniai principai, kuriuos geba suvokti protas, gali vėl pasirodyti visiškai kitokiais drabužiais ir būti reiškiami įvairiomis kalbomis, įskaitant religinę.

200. Kita vertus, joks techninis sprendimas, siūlomas mokslo, nepajėgs išspręsti rimtų pasaulio problemų, jei žmonija nukryps nuo teisingo kelio, užmirš didžiulius motyvus, įgalinančius bendrą gyvenimą, pasiaukojimą, gerumą. Bet kuriuo atveju tikinčiuosius būtina skatinti nuosekliai laikytis savo tikėjimo ir neprieštarauti jam savo veiksmais, primygtinai raginti atsiversti Dievo malonei ir semti iš savo giliausių įsitikinimų dėl meilės, teisingumo ir taikos. Jei neteisingas mūsų principų supratimas kartais paskatindavo pateisinti piktnaudžiavimą gamta ar žmogaus despotišką viešpatavimą kūrinijai, ar karą, neteisingumą ir smurtą, mes, kaip tikintieji, galime suvokti, jog tada būdavo neįstikimi išminties lobiui, patikėtam mums saugoti. Tokį savo etinio bei dvasinio paveldo suvokimą dažnai lemdavo įvairių epochų kultūrinės ribos, tačiau būtent grįžimas prie atitinkamų savo šaltinių leidžia religijoms geriau atsiliepti į dabartinius poreikius.

201. Didžiuma planetos gyventojų laiko save tikinčiais, ir tai religijas turėtų skatinti užmegzti tarpusavio dialogą, kuriuo būtų siekiama rūpintis gamta, ginti vargšus, kurti pagarbos ir brolystės tinklą. Dialogas būtinas ir tarp pačių mokslų, nes kiekvienas mokslas paprastai užsisklendžia savo paties kalboje, o dėl specializacijos linksta izoliuotis ir absoliutinti savo žinias. Tai trukdo tinkamai imtis aplinkos problemų. Lygiai taip pat būtinas atviras ir pagarbus dialogas įvairių ekologinių sąjūdžių, tarp kurių netrūksta ideologinių kovų. Ekologinės krizės rimtumas mus visus verčia galvoti apie bendrąjį gerį ir žengti į priekį dialogo keliu, kuriam reikia kantrybės, askezės ir dosnumo niekada neužmirštant, kad „tikrovė viršesnė už idėją“ (143).

ŠEŠTAS SKYRIUS

ŠVIETIMAS IR EKOLOGINIS DVASINGUMAS

202. Nauja linkme pasukti privalo daug dalykų, tačiau pirmiausia pasikeisti turi žmogus. Stokojama bendros kilmės, vienu nuo kitų priklausomybės ir visų bendros ateities suvokimo. Toks pamatinis suvokimas leistų plėtoti naujus įsitikinimus, naujas nuostatas bei gyvenesenas. Tad iškyla didelis kultūrinis, dvasinis ir edukacinis iššūkis, aprėpsiantis ilgus atsinaujinimo procesus.

I. KITOKIOS GYVENSENOS LINK

203. Kadangi rinka linkusi sukurti galingą vartojimo mechanizmą savo produktams parduoti, žmogus galiausiai įsiurbiamas į nereikalingų pirkimų ir išlaidų verpetą. Nenugalimas potraukis vartoti yra subjektyvus techninės-ekonominės paradigmos atspindys. Nutinka tai, dėl ko įspėjo Romano Guardini: žmogus „priima racionalaus planavimo ir standartizuotos masinės gamybos primetamus vartojimo daiktus bei gyvenimo formas ir tai daro daugiau ar mažiau įsitikinęs, jog elgiasi protingai ir teisingai“ (144). Tokia paradigma priverčia žmones patikėti, kad jie yra laisvi tol, kol išlaiko tariamą laisvę vartoti, o iš tikrųjų laisva yra tik ekonominė ir finansinė galia turinti mažuma. Tokioje sumaištyje postmodernioji žmonija dar nesurado naujos savivokos, kuria galėtų vadovautis, todėl tapatybės stygių išgyvena kupina baimės. Turime per daug priemonių mažiems ir varganiems siekiams.

204. Dabartinė pasaulio situacija „kelia netikrumo ir nesaugumo jausmą, kuris savo ruožtu skatina kolektyvinio egoizmo formas“ (145). Žmogui tampant egocentrišku ir užsisklendžiant savyje, auga ir jo godumas. Juo tuštesnė žmogaus širdis, juo labiau jam reikia pirkti, turėti ir vartoti daiktų. Tokiame kontekste, regis, neįmanoma pripažinti, kad tikrovė nustato ribas. Šiuo požiūriu neegzistuoja joks bendrasis geris. Jei toks subjekto tipas visuomenėje įsivyrėja, normos gerbiamos tik tiek, kiek jos neprieštaruoja jo asmeniniams poreikiams. Todėl galvoje turime ne tik bausių klimato reiškinį ar didelių gamtinių nelaimų galimybę, bet ir socialinių krizių sukeltas katastrofas, nes nenugalimas potraukis vartotojiškai gyvenenai, ypač tada, kai ja mėgautis gali vien nedaugelis, gali sukelti smurtą ir abipusį niokojimą.

205. Vis dėlto ne viskas prarasta, nes žmonės, gebantys nusmukti iki žemiausios ribos, nepaisydami bet kokios jiems daromos psichologinės bei socialinės įtakos, taip pat gali save įveikti, apsigręžti, apsispręsti gėrio naujai ir atgimti. Jie pajėgia sąžiningai pažvelgti į save,

pasibjaurėti savimi ir pasukti nauju keliu tikrosios laisvės link. Nėra sistemų, galinčių visiškai panaikinti atvirumą gėriui, tiesai bei grožiui ir mūsų širdies gelmėje Dievo nuolat skatinamą gebėjimą atsiliepti. Kiekvieno šio pasaulio žmogaus prašau neužmiršti šito kilnumo, kurio niekas neturi teisės atimti.

206. Gyvensenos pakeitimas galėtų sąlygoti sveiką spaudimą tiems, kurie turi politinę, ekonominę ir socialinę galią. Taip elgiasi vartotojų sąjūdžiai boikotuodami tam tikrus produktus ir per tai įstengdami pakeisti įmonės elgesį, priversdami ją atsižvelgti į poveikį aplinkai ir gamybos modelius. Kai socialiniai įpročiai ima atsiliepti įmonės pelnui, ji būna priversta gaminti kitaip. Tai primena mums socialinę vartotojų atsakomybę. Pirkimas yra „ne tik ekonominis, bet ir visada moralinis veiksmas“ (146). Todėl šiandien „aplinkos užterštumo tema kiekvieną iš mūsų daro atsakingą už savo elgesį“ (147).

207. Žemės chartija mus visus kviečia atsukti nugarą savigriovos laikotarpiui ir pradėti iš naujo, tačiau tam, kad tai galėtų tapti tikrove, dar neišsiugdėme visuotinės sąmonės. Todėl drįstu iš naujo pasiūlyti vertingą iššūkį: „Kaip niekada istorijoje, bendras likimas įpareigoja ieškoti naujos pradžios <...>. Tegu mūsų epocha bus atmemama kaip naujos pagarbos gyvybei, tvirto ryžto siekti tvarumo, intensyvesnės kovos už teisingumą ir taiką, džiugaus gyvybės aukštinimo pradžios metas“ (148).

208. Visada įmanoma išugdyti gebėjimą išeiti iš savęs kito link. Be šito nepripažįstama kito kūrinio vertė, nenorima ko nors imtis kitų naudai, stokojama gebėjimo apsiriboti siekiant nesukelti kančių ir nedaryti žalos aplinkai. Pamatinė savęs peržengimo nuostata, pralaužianti užsisklendusią sąmonę ir egocentiškumą, yra esminis veiksnys, įgalinantis visokį rūpinimąsi kitais bei aplinka ir duodantis pradžią moralinei reakcijai svarstyti kiekvienos veiklos ir kiekvieno asmeninio sprendimo poveikį išorei. Gebėdami įveikti individualizmą, galėsime veiksmingai sukurti alternatyvią gyvenseną, kuri lems reikšmingas permainas visuomenėje.

II. MOKYTI SAJUNGOS TARP ŽMONIJOS IR APLINKOS

209. Ekologinės ir kultūrinės krizės rimtumo suvokimas turi pasireikšti naujais įpročiais. Daugelis suvokia, kad dabartinės pažangos ir paprastos daiktų ar pramogų sankaupos neužtenka, kad žmogaus širdis pajustų prasmę ir džiaugsmą, tačiau nepajėgūs atsakyti to, ką jiems siūlo rinka. Šalyse, kuriose turėtų įvykti didžiausi vartojimo įpročių pokyčiai, jaunuoliai tapo jautrūs ekologijai ir yra dosnios dvasios, o kai

kurie pagirtinai kovoja dėl aplinkos apsaugos, tačiau yra užaugę didžiausio vartojimo ir gerovės sąlygomis, trukdančioms subręsti kitokiems įpročiams. Todėl atsiduriame edukacinio iššūkio akivaizdoje.

210. Ekologinis švietimas išplėtė savo tikslus. Iš pradžių daugiausia dėmesio skirta mokslinei informacijai, sąmonėjimui ir ekologinių grėsmių prevencijai, o šiandien linkstama įtraukti į instrumentiniu protu besiremiančių modernybės „mitų“ (individualizmo, begalinės pažangos, konkurencijos, vartotojiškumo, nereguliuojamos rinkos) kritiką ir stengtis atkurti įvairius ekologinės pusiausvyros lygmenis – vidinės pusiausvyros su savimi ir kitais, gamtinės pusiausvyros su visomis gyvomis būtybėmis, dvasinės darnos su Dievu. Ekologinis švietimas turėtų suteikti šuoliui į šį Slėpinį, kuris ekologiškai etikai suteikia giliausią prasmę. Kita vertus, reikia ugdytojų, gebančių išrutulioti pedagoginius ekologinės etikos diegimo būdus, veiksmingai padedančius žmonių solidarumui, atsakomybei ir atjauta grįstam rūpinimuisi augti.

211. Vis dėlto tas švietimas, pašauktas sukurti „ekologinę pilietiją“, kartais apsiriboja informavimu ir nesiekia ugdyti įpročių. Įstatymų ir taisyklių ilgainiui nepakanka žalingam elgesiui apriboti, net ir esant veiksmingai kontrolei. Kad teisinės normos padariniai būtų reikšmingi ir tvarūs, didžiama visuomenės narių jas turėtų priimti tinkamai motyvuoti ir reaguoti remdamiesi pakitusių asmeninėmis nuostatomis. Vien puoselėjant tvirtas dorybes, įmanoma atsidavusiai įsipareigoti ekologijai. Jei žmogus, nors jo ekonominės sąlygos ir leidžia jam daugiau vartoti bei išleisti pinigų, užuot įjungęs šildymą šilčiau apsirengia, vadinasi, jis jau persiėmė palankiais aplinkos apsaugai įsitikinimais ir jausenomis. Labai kilnu rūpintis kūrinija nedideliais kasdieniais veiksmais ir nuostabu, kad švietimas geba tam motyvuoti, kol tai tampa gyvensenos forma. Ekologinės atsakomybės mokymas gali paskatinti įvairų elgesį, turintį tiesioginę ir svarbią įtaką rūpinimuisi aplinka, kaip antai vengimą naudoti plastiką ir popierių, vandens vartojimo mažinimą, atliekų rūšiavimą, maisto protingo kiekio paruošimą, rūpestingą atžvalgą į kitas gyvas būtybes, naudojimąsi viešuoju transportu ar važiavimą ta pačia transporto priemone keliems asmenims, medžių sodinimą, nereikalingų šviestuvų išjungimą ir taip toliau. Visa tai yra dosnaus ir kilnaus kūrybiškumo, iškeliančio aikštėn tai, kas žmoguje geriausia, dalis. Vadovavimasis svariais motyvais ką nors panaudoti dar kartą, užuot greitai išmetus, gali būti mūsų kilnumą išreiškiantis meilės aktas.

212. Nereikia manyti, kad tokios pastangos nepakeis pasaulio. Tokiais veiksmais visuomenėje skleidžiamas

gėris, visada duodantis vaisių, kurių dažnai nepastebime; taip žemėje duodama pradžia kartais neregimai pasklindančiam gėriui. Be to, tokio elgesio praktikavimas atkuria mūsų kilnumo jausmą, kreipia į didesnę egzistencinę gelmę, leidžia patirti, kad šiame pasaulyje verta gyventi.

213. Edukacinės aplinkos yra įvairios: mokykla, šeima, komunikavimo priemonės, katechezė, kita. Geras mokyklinis auklėjimas vaikystėje ir paauglystėje pasėja sėklų, galinčių turėti poveikį visą gyvenimą. Tačiau aš norėčiau pabrėžti centrinę šeimos svarbą, nes ji yra „vieta, kur gyvybė, Dievo dovana, gali būti tinkamai priimta bei saugoma nuo dažnų pavojų, su kuriais ji susiduria, ir vystytis laikantis tikrai žmogiškų reikalavimų. Priešingai vadinamajai mirties kultūrai šeima yra gyvybės kultūros buveinė“ (149). Šeimoje ugdomi pirmieji meilės ir rūpinimosi gyvybe įpročiai, pavyzdžiui, deramai naudotis daiktai, laikytis tvarkos ir švarumo, pagarbiai žvelgti į vietinę ekosistemą ir visų kūrinių apsaugą. Šeima yra visapusiško ugdymo vieta, kur skleidžiasi įvairūs, tarp savęs artimai susiję asmens brendimo aspektai. Šeimoje mokomasi prašyti leidimo neįžūliai, sakyti „ačiū“ išreiškiant nuoširdų dėkingumą už tai, kas gauta, tramdyti agresyvumą ar godumą ir atsiprašyti padarius ką nors bloga. Tokie nedideli nuoširdaus dėkingumo gestai padeda kurti bendro gyvenimo ir pagarbos aplinkai kultūrą.

214. Politikai ir įvairioms asociacijoms tenka užduotis ugdyti sąmoningumą. Lygiai kaip ir Bažnyčiai. Tokio auklėjimo srityje svarbus vaidmuo tenka visai krikščionių bendruomenei. Taip pat tikiuosi, kad mūsų seminarijose ir vienuoliškojo ugdymo namuose mokoma atsakingai apsiriboti, su dėkingumu apmąstyti Dievo pasaulį, rūpintis pažeidžiamais vargšais ir trapia aplinka. Kadangi daug pastatyta ant kortos, būtinos ne tik institucijos, turinčios galią bausti už žalą aplinkai, bet ir mūsų pastangos vienas kitą kontroliuoti ir pamokyti.

215. Šiame kontekste „iš akių nevalia išleisti ryšio tarp tinkamo estetinio auklėjimo ir sveikos aplinkos išlaidų“ (150). Dėmesys grožiui ir grožio meilė padeda ištrūkti iš utilitaristinio pragmatizmo. Neišmokus stabtelėti pasigėrėti ir pasižavėti grožiu, nekeista, kad kiekvienas daiktas paverčiamas naudojimosi ir neskrupulingo piktnaudžiavimo objektu. Jei trokštama gilių pokyčių, sykiu reikia atsižvelgti, kad mąstymo modeliai daro realią įtaką elgesiui. Auklėjimas bus neveiksmingas, o pastangos – bergždžios, jei nebus skleidžiamas naujas požiūris į žmogų, gyvenimą, visuomenę ir santykį su gamta. Priešingu atveju ir toliau gyvuos komunikavimo priemonių ir veiksmingų rinkos mechanizmų perteikiamas vartojimo modelis.

III. EKOLOGINIS ATSIVERTIMAS

216. Dideli krikščioniškojo dvasingumo turtai, per dvidešimt amžių sukaupti asmeninės ir bendruomeninės patirties, yra puikus indėlis, stengiantis atnaujinti žmoniją. Trokštu pateikti krikščionims kelias ekologinio dvasingumo gaires, kylančias iš mūsų tikėjimo įsitikinimų, nes tai, ko moko Evangelija, turi padarinių mūsų mąstysenai, jausenai ir gyvenenai. Galvoje labiau turiu ne idėjas, bet pirmiausia tokio dvasingumo teikiamą motyvaciją pakurstyti mūsų aistrą rūpintis pasauliu. Juk neįmanoma dideliems dalykams išipareigoti remiantis vien mokymais, be mus gaivinančios mistikos, be „koko nors vidinio motyvo, skatinančio, drąsinančio ir įprasminančio asmeninę bei bendruomeninę veiklą“ (151). Turime pripažinti, kad mes, krikščionys, ne visada priimdavome ir vaisingai plėtodavome Dievo Bažnyčiai dovanotą lobį, kuriame dvasingumas nėra atsietas nuo kūno, nuo gamtos ir šio pasaulio tikrovės, bet veikiau gyvuoja su tuo ir tame, bendrystėje su viskuo, kas supa.

217. „Išorinių dykumų pasaulyje daugėja, nes didelės tapo vidinės dykumos“ (152), todėl ekologinė krizė mus šaukia į gilų vidinį atsivertimą. Vis dėlto sykiu pripažintina, jog kai kurie krikščionys, išipareigoję ir atsidavę maldai, dangstydamiesi realizmu ir pragmatizmu pašiepia rūpinimąsi aplinka. Kiti laikosi pasyviai, nusprendžia nekeisti savo įpročių ir todėl yra nenuoseklūs. Visi jie stokoja *ekologinio atsivertimo*, kurio dėka visos pasekmės, kylančios iš susitikimo su Jėzumi, reiskiasi santykiuose su supančiu pasauliu. Gyventi Dievo darbų sergėtojo pašaukimu yra esminė dorybingos egzistencijos dalis, o ne koks nors pasirinktinis dalykas ar antrinis krikščioniškosios patirties aspektas.

218. Siūlydami sveiką santykį su kūriniu kaip žmogaus visapusiško atsivertimo matmenį, atmintime šventojo Pranciškaus Asyžiečio pavyzdį. Tai taip pat reikalauja pripažinti savo klaidas, nuodėmes, ydas ar aplaidumą, nuoširdžiai gailėtis ir iš vidaus pasikeisti. Australijos vyskupai taikliai išreiškė atsivertimą susitaikinimo su kūriniu prasme: „Norėdami taip susitaikinti, privalome ištirti savo gyvenimą ir pažinti, kaip Dievo kūriniui pakenkėme savo veiksmais bei negebėjimu veikti. Turime atsiversti, nuoširdžiai pasikeisti“ (153).

219. Vis dėlto tikrai sudėtingai dabartinio pasaulio situacijai išspręsti neužtenka to, kad kiekvienas taptų geresnis. Pavieniai žmonės gali prarasti gebėjimą ir laisvę įveikti instrumentinio proto logiką ir galiausiai tapti etikos ir socialinio bei ekologinio jausmo stokojančio vartotojiškumo aukomis. Į socialines problemas atsakytina bendruomeniniais tinklais, o ne vien

individualių gerų darbų suma: „Šio darbo reikalavimai tokie dideli, kad neįgyvendinami individualiomis iniciatyvomis ir individualistiškai išugdytų individų bendradarbiavimu. Prireiks sujungti jėgas ir suvienyti pastangas“ (154). Ekologinis atsivertimas, kurio reikia ilgalaikiai kaitos dinamikai sukurti, sykiu yra bendruomeninis atsivertimas.

220. Toks atsivertimas reikalauja įvairių nuostatų, kurios išvien išjudina dosnų ir švelnumo kupiną rūpinimąsi. Pirmiausia minėtini dėkingumas ir neužtarnautumas, tai yra pripažinimas, kad pasaulis yra Tėvo meilės dovana, skatinanti nesitikint atlygio elgtis pasiaukojamai ir dosniai net ir tada, kai niekas to nemato ar neįvertina: „Tenežino tavo kairė, ką daro dešinė, <...> o tavo Tėvas, regintis slaptoje, tau atlygins“ (Mt 6, 3–4). Minėtinas ir meilės kupinas suvokimas, kad nesame atskirti nuo kitų kūrinų, bet su kitomis visatos būtybėmis sudarome įstabią visuotinę bendrystę. Tikintysis žvelgia į pasaulį ne iš lauko, bet iš vidaus, pažindamas saitus, kuriais Tėvas mus suvienijo su visomis būtybėmis. Be to, lavėjant ypatingiems gebėjimams, Dievo dovanotiems kiekvienam tikinčiajam, ekologinis atsivertimas verčia jį išskleisti savo kūrybiškumą bei užsidegimą spręsti pasaulio dramas, aukojant save „kaip gyvą, šventą, Dievui patinkančią auką“ (Rom 12, 1). Savo pranašumą jis laiko ne pagrindu save aukštinti ar neatsakingai viešpatuoti, bet ypatingu gebėjimu, savo ruožtu reiškiančiu didelę atsakomybę, kylančią iš jo tikėjimo.

221. Įvairūs mūsų tikėjimo įsitikinimai, išdėstyti šios enciklikos pradžioje, kaip antai suvokimas, kad kiekvienas kūrinys kažkiek atspindi Dievą ir turi perteiktiną žinią, arba tikrumas, kad Kristus prisiėmė šį materialų pasaulį ir prisikėlęs dabar gyvena kiekvienos būtybės artybėje apgaubdamas ją savo meile bei perskverbdamas savo šviesa, praturtina tokio atsivertimo prasmę. Lygiai kaip ir pripažinimas, kad Dievas sukūrė pasaulį įrašydamas jame tvarką bei dinamiką, kurių žmogus neturi teisės ignoruoti. Evangelijoje Jėzus, kalbėdamas apie žvirblius, sako: „Nė vienas iš jų nėra Dievo užmirštas“ (Lk 12, 6). Argi galime tada su jais blogai elgtis arba daryti jiems žalą? Visus krikščionis kviečiu išryškinti šį savo atsivertimo matmenį leidžiant gautosios malonės jėgai ir šviesai aprėpti ir santykį su kitu kūriniumi bei supančiu pasauliu ir žadinti taurią brolystę su visa kūrinija – tokią brolystę, kuria taip spindinčiai gyveno šventasis Pranciškus Asyžietis.

IV. DŽIAUGSMAS IR TAIKA

222. Krikščioniškasis dvasingumas siūlo alternatyvų būdą, kaip suprasti gyvenimo kokybę, ir skatina pranašišką bei kontempliatyvią gyvenimą, įgalinančią giliai

džiaugtis netampant apsėstu vartojimo. Svarbu paklusti senam mokymui, aptinkamam įvairiose religinėse tradicijoje ir taip pat Biblijoje. Galvoje turiu įsitikinimą, jog „mažiau yra daugiau“. Juk nuolatinis vartojimo galimybių kaupimas blaško širdį ir trukdo branginti kiekvieną daiktą bei kiekvieną akimirka. Ir priešingai, giedras žvilgsnis į bet kurią tikrovę, kad ir kokią menką, atveria mums daug daugiau supratimo ir savęs įgyvendinimo galimybių. Krikščioniškasis dvasingumas siūlo puoselėti saikingumą ir mėgautis mažu. Tai yra grįžimas prie paprastumo, leidžiančio sustoti pasiskonėti tuo, kas maža, padėkoti už galimybes, atveriamas gyvenimo neprisirišant prie to, ką turime, ir nesielvartaujant dėl to, kad ko nors neturime. Šitai reikalauja vengti dominavimo ir vien pramogų kaupimo dinamikos.

223. Laisvai ir sąmoningai praktikuojamas saikingumas išlaisvina. Tai nereiškia mažiau gyvenimo ar menko intensyvumo, visiškai priešingai. Juk tie, kurie labiau skonėjasi kiekviena akimirka ir ją geriau išgyvena, nustoja lesioti tai čia, tai ten, be paliovos vaikydami to, ko neturi, ir patiria, ką reiškia branginti kiekvieną asmenį ir kiekvieną daiktą, bei mokosi susipažinti su paprastesne tikrove ir ja džiaugtis. Šitaip galima apriboti nepatenkintų poreikių kiekį, sumažinti nuovargį ir prislopinti įkyrų troškimą. Net ir turint nedaug galima visavertiškai gyventi, ypač tada, kai gebama surasti kitus pomėgius, jausti pasitenkinimą susitinkant su broliais bei seserimis, tarnaujant, įgyvendinant savo charizmas, klausant muzikos ir grožintis menu, susiliečiant su gamta, meldžiantis. Norint būti laimingam, būtina mokėti apriboti poreikius, kurie kvaitina, pasiliekant atviram gyvenimo siūlomoms daugialypėms galimybėms.

224. Saikingumas ir nuolankumas nebuvo palankiai vertinti per pastarąjį šimtmetį. Tačiau kokios nors dorybės praktikavimui asmeniniame bei socialiniame gyvenime susilpnėjus, galop atsiranda daug disbalansų, tarp jų ir ekologinių. Todėl nebeužtenka kalbėti vien apie ekosistemų sveikumą. Būtina išdrįsti prabilti apie žmogaus gyvenimo sveikumą, poreikį skatinti ir sujungti visas didžiąsias vertybes. Nuolankumo išnykimas, kai žmogus yra perdėm užsidegęs galimybe viskam be apribojimų viešpatuoti, neišvengiamai baigiasi žala visuomenei ir aplinkai. Ugdyti tokį sveiką nuolankumą ir giedrą saikingumą nėra lengva, jei tampame autonomiški, jei iš savo gyvenimo išstumiamo Dievą, o jo vieton pastatome savąjį „aš“, jei tikime, kad mūsų subjektyvumas turi nuspręsti, kas gera ir kas bloga.

225. Kita vertus, joks žmogus negali ugdyti giedrą saikingumą, jei nėra susitaikęs su pačiu savimi. Teisinga dvasingumo samprata verčia plačiau suprasti taiką,

kuri yra daugiau nei vien karo nebuvimas. Žmogaus vidinė taika labai susijusi su rūpinimusi ekologija ir bendruoju gėriu, nes, jei yra autentiškai išgyvenama, atspindi pusiausvirą gyvenimą, kuri su gebėjimu stebėtis veda į gyvenimo gilumą. Gamta yra kupina meilės žodžių, tačiau kaip juos išgirsti nenutrūkstamo triukšmo, nuolatinio bei nerimastingo blaškymosi ar regimybės kulto verpete? Daugelį žmonių kamuoja stiprus nestabilumo jausmas, skatinantis karštligiškai veikti, kad jaustųsi užsiėmę, nuolatinė skuba savo ruožtu verčia nepaisyti nieko, kas yra aplink. Tai atsiliepia tam, kaip elgiamės su aplinka. Integralioji ekologija reikalauja skirti laiko giedrai darnai su kūrinija atgauti, savo gyvenimui bei idealams apmąstyti. Kūrėjui, kuris gyvena mumyse bei tame, kas mus supa, ir kurio „artumas ne įsivaizduotinas, bet atrastinas, atidengtinąs“ (155), kontemplančiai.

226. Kalbame apie nuostatą širdies, kuri gyvena viskam skirdama giedrą dėmesį, moka išlikti dėmesinga kam nors negalvodama apie tai, kas bus po to, laiko kiekvieną akimirką pilnatviškai išgyventina Dievo dovana. Jėzus mokė tokios nuostatos kviesdamas pažiūrėti į lauko lelijas ir dangaus sparnuočius ar „meiliai“ pažvelgdamas į jį klausiantį turtingą jaunuolį (plg. *Mk* 10, 21). Taip, jis mokėjo būti iki galo dėmesingas kiekvienam žmogui bei kiekvienam kūrinui ir šitaip parodė, kaip įveikti nesveiką nerimastingumą, darantį mus paviršutiniškus, agresyvius ir be saiko vartojančius.

227. Tokia nuostata reiškiasi dėkojant Dievui prieš valgi ir po jo. Siūlau tikintiesiems šį brangų įprotį susigrąžinti ir nuoširdžiai praktikuoti. Ta palaiminimo akimirka, net jei ir yra trumpa, primena mums mūsų gyvenimo priklausomybę nuo Dievo, stiprina dėkingumo už kūrinijos dovanas jausmą, pripažįsta tuos, kurie savo darbu tas gėrybes suteikė, ir tvirtina solidarumą su didžiausiais vargšais.

V. PILIETINĖ IR POLITINĖ MEILĖ

228. Rūpinimasis gamta neatsiejamas nuo gyvenimo, apimančios gebėjimą drauge gyventi ir puoselėti bendrystę. Jėzus priminė, kad Dievas yra mūsų bendras Tėvas ir kad dėl to esame broliai ir seserys. Broliška meilė tegali būti neužtarnauta, ji negali būti atlygis už tai, kas kito padaryta, ar avansas už tai, ko tikimės, kad bus padaryta. Todėl galima mylėti priešus. Tas pats neužtarnautumas skatina mylėti ir priimti vėją, saulę ar debesis, nors to nekontroliuojame. Todėl galime kalbėti apie *visuotinę brolybę*.

229. Turime vėl pajusti, kad mums reikia vienas kito, kad esame atsakingi už kitus ir pasaulį, kad verta būti

geriems ir sąžiningiems. Jau per ilgai kentėme moralią nuosmukį pašiepdami etiką, gerumą, tikėjimą, sąžiningumą; atėjo metas pripažinti, jog toks linksmas paviršutiniškumas daug naudos neatnešė. Toks bet kokių socialinio gyvenimo pamatų griovimas baigiasi tarpusavio kova ginant savo interesus, lemia naujų smurto bei žiaurumo formų atsiradimą ir trukdo plėtotis tikrai rūpinimosi aplinka kultūrai.

230. Šventosios Teresės Lizjietės pavyzdys kviečia žengti mažuoju meilės keliu ir nepraleisti progos tarti švelnų žodį, nusišypsoti, padaryti kokį nors nedidelį veiksmą, sėjantį taiką ir draugystę. Integraliąją ekologiją taip pat sudaro paprasti kasdieniai veiksmai, laužantys smurto, išnaudojimo, egoizmo logiką. Priešingai, kraštutinio vartojimo pasaulis – tai piktnaudžiavimo visomis gyvenimo formomis pasaulis.

231. Meilė, kupina nedidelių rūpinimosi vienas kitu veiksmų, taip pat yra pilietinė bei politinė ir reiškiasi veikla, kuria mėginame kurti geresnį pasaulį. Meilė visuomenei ir įsipareigojimas bendrajam gėriui yra iškilė meilė, kuri apima ne tik santykius tarp žmonių, bet ir „makrosantykius – visuomeninius, ekonominius ir politinius“ (156). Todėl Bažnyčia pasauliui siūlo „meilės civilizacijos“ (157) idealą. Socialinė meilė yra autentiško vystymosi raktas: „Norint visuomenę padaryti humaniškesnę, labiau atitinkančią žmogaus kilnumą, būtina iš naujo įvertinti meilę socialiniame gyvenime – politiniu, ekonominiu, kultūriniu lygmeniu, – padarant ją nuolatine ir aukščiausia veikimo norma“ (158). Šiame kontekste socialinė meilė greta svarbių nedidelių kasdienių veiksmų verčia kurti dideles strategijas, galinčias veiksmingai sustabdyti aplinkos blogėjimą ir skatina *rūpinimosi kultūrą*, persmelkiančią visą visuomenę. Kiekvienam suvokiant Dievo pašaukimą išvien su kitais įsitraukti į tokią socialinę dinamiką, neužmirština, jog tai irgi yra mūsų dvasingumo dalis, tai yra meilės praktikavimas ir kad šitaip ji bręsta ir mus pašventina.

232. Ne visi esame pašaukti tiesiogiai dirbti politiko srityje, tačiau visuomenėje gyvuoja neaprepiama įvairovė asociacijų, veikiančių bendrojo gėrio labui, ginančių gamtinę ir urbanistinę aplinką. Jos, pavyzdžiui, rūpinasi kokia nors viešąja vieta (pastatu, fontanu, apleistu paminklu, kraštovaizdžiu, aikšte), gina, atnaujiną, gerina ar gražina ką nors, kas yra visų. Šitaip užsimezga arba atsikuria saitai ir atsiranda naujas vietinis socialinis audinys. Taip bendruomenė atsikrato vartotojiško abejingumo. Šitai taip pat ugdo bendrą tapatybę, lydimą istorijos, kuri išsaugoma ir perduodama. Šitokiu būdu pasirūpinama pasauliu ir didžiausių vargšų gyvenimo kokybe solidarizuojantis

ir sykiu suvokiant, kad gyvename Dievo mums patikėtuose bendruosiuose namuose. Tokie bendruomeniniai veiksmai, išreiškiantys save dovanojančią meilę, gali virsti intensyvia dvasine patirtimi.

VI. SAKRAMENTINIAI ŽENKLAI IR POILSIO ŠVENTIMAS

233. Visata plėtojasi Dieve, kuris visa pripildo. Vadina si, lape, take, rasoje, vargšo veide galima atrasti kontempliuotiną slėpinį (159). Idealas yra ne vien einant iš išorės į vidų atrasti sieloje Dievo veikimą, bet ir sutikti Jį visuose daiktuose, kaip mokė šventasis Bonaventūras: „Kontempliacija yra juo iškilesnė, juo labiau žmogus savyje jaučia dieviškosios malonės veikimą ar juo labiau moka atpažinti Dievą kitame kūrinyje“ (160).

234. Šventasis Kryžiaus Jonas mokė, jog visa, kas yra gera daiktuose ir pasaulio patyrimo, „be galo tobuliau yra Dieve arba, tiksliau kalbant, Jis yra kiekviename iš tų didžiųjų dalykų, apie kuriuos kalbama“ (161). Ne todėl, kad riboti pasaulio daiktai būtų iš tikrųjų dieviški, bet todėl, kad mistikas patiria artimą ryšį tarp Dievo ir visų būtybių ir taip „pajaučia, kad Dievas jam yra visi dalykai“ (162). Stebėdamasis kalno didumu, negali atsieti jo nuo Dievo ir suvokia, kad tas vidinis stebėjimasis, kurį išgyvena, sietinas su Viešpačiu: „Kalnai turi viršūnes, yra aukšti, didingi, gražūs, grakštūs, žydintys ir kvapnūs. Toks, kokie šie kalnai, man yra Mylimasis. Vieniši slėniai yra ramūs, malonūs, vėsūs, ūksmingi, kupini gardaus vandens. Savo medžių įvairove ir švelnia paukščių giesme didžiai gaivina ir džiugina jusles, o savo vienišumu ir tyła teikia atgaivą ir poilsį: toks, kokie yra šie slėniai, man yra mano Mylimasis“ (163).

235. Sakramentai yra Dievo mėgstamas būdas gamtą paversti priemone antgamtiniam gyvenimui per teikti. Per liturgiją esame kviečiami apglėbti pasaulį kitu lygmeniu. Vanduo, aliejus, ugnis ir spalvos visa savo simboline galia įtraukiami į garbinimą. Laiminanti ranka yra Dievo meilės įrankis ir Kristaus, atėjusio mūsų lydėti gyvenimo kelyje, artumo atspindys. Vanduo, pilamas ant krikštijamo kūdikio, yra naujo gyvenimo ženklas. Norėdami susitikti su Dievu, nei bėgame iš pasaulio, nei neigiame gamtą. Tai ypač liudija krikščioniškųjų Rytų dvasingumas: „Grožis, kuris Rytuose yra vienas dažniausių žodžių dieviškajai darnai ir perkeistos žmonijos paveikslui išreikšti, reiškiasi visur – šventyklos forma, garsais, spalvomis, apšvietimu ir kvėpalais“ (164). Krikščionių akimis, visi kūriniai materialioje visatoje savo tikrąją prasmę suranda įsikūnijusiame Žodyje, nes Dievo Sūnus į savo asmenį įtraukė dalį materialiosios visatos, pasėdamas joje galutinio perkeitimo daigą: „Krikščionybė neatmeta ma-

terijos, kūniškumo; priešingai, suteikia tam pilnutinę vertę liturginiame akte, kuriame žmogaus kūnas parodo savo kaip Dvasios šventovės giliausią prigimtį ir susivienija su Viešpačiu Jėzumi, irgi prisiėmusiu kūną dėl pasaulio išgelbėjimo“ (165).

236. Kūrinija labiausiai išaukštinama Eucharistijoje. Malonė, linkstanti rodytis apčiuopiamai, įstabiausiai pasireiškia tada, kai pats žmogumi tapęs Dievas tampa valgiu savo kūriniams. Viešpats įsikūnijimo slėpinio viršūnėje trokšta patekti į mūsų gelmę per materijos gabalėlį. Ne iš viršaus, bet iš vidaus, kad Jį sutikti galėtume pačiame mūsų pasaulyje. Eucharistijoje pilnatvė jau įgyvendinta, ji yra visatos gyvybės centas, meilės ir neišsemiamo gyvenimo apstus centras. Susivienijęs su Eucharistijoje esančiu įsikūnijusiu Sūnumi, Dievui dėkoja visas kosmosas. Juk Eucharistija pati savaime yra kosminis meilės aktas: „Taip, kosminis! Net ir tada, kai aukojama ant nedidelio kaimo bažnyčios altoriaus, Eucharistija visada tam tikra prasme aukojama *ant pasaulio altoriaus*“ (166). Eucharistija sujungia dangų ir žemę, aprėpia ir persunkia visą kūniją. Pasaulis, išėjęs iš Dievo rankų, sugrįžta pas Jį per džiugų ir pilnatvišką garbinimą: eucharistinėje Duonoje „kūrinija stiebiasi sudievinimo, šventųjų jungtųjų, susivienijimo su pačiu Kūrėju link“ (167). Todėl Eucharistija taip pat yra šviesos bei mūsų motyvacijos rūpintis aplinka versmė ir kreipia mus būti visos kūrinijos sergėtojais.

237. Sekmadienį dalyvauti Eucharistijoje yra ypač svarbu. Ši diena, lygiai kaip ir žydų šabas, siūlosi kaip žmogaus santykio su Dievu, su savimi pačiu, su kitais ir pasauliu išgydymo diena. Sekmadienis yra prisikėlimo diena, naujosios kūrinijos „pirmoji diena“, kurios pirmienos yra prisikėlusio Viešpaties žmogystė, visos sukurtosios tikrovės galutinio perkeitimo laidas. Be to, ši diena skelbia „amžinąjį žmogaus poilsį Dieve“ (168). Šitaip krikščioniškasis dvasingumas sujungia poilsio ir šventės vertybes. Žmogus linkęs menkinti kontempliatyvų poilsį kaip bergždžią ir nenaudingą užmiršdamas, kad taip iš visų savo atliekamų darbų atima svarbiausią dalyką – jų prasmę. Esame pašaukti į savo veiklą įtraukti imlumo ir neužtarnautumo matmenį, besiskiriančią nuo paprasčiausio neveikimo. Galvoje turima kitokia veikseną, kuri yra mūsų esmės dalis. Taip žmogaus veikla apsaugoma ne tik nuo tuščio aktyvizmo, bet ir nuo nežaboto godumo bei sąmonės užsisklendimo, skatinančio vaikytis išskirtinai asmeninės naudos. Savaitinio poilsio įstatymas įpareigoja septintą dieną susilaikyti nuo darbo, „idant tavo jautis bei asilas turėtų poilsio ir tavo vergas bei ateivis galėtų atsigauti“ (Iš 23, 12). Poilsis yra žvilgsnio išplėtimas, leidžiantis apsidairyti ir išvysti kitų teises. Šitaip poilsio diena,

kurios centras yra Eucharistija, skleidžia šviesą visą savaitę ir skatina mus rūpintis gamta ir vargšais.

VII. TREJYBĖ IR SANTYKIS TARP KŪRINIŲ

238. Tėvas yra galutinis visko šaltinis, meilės kupinas ir save perteikiantis visko, kas egzistuoja, pagrindas. Sūnus, jo atspindys, per kurį visa sukurta, susijungė su žeme įgydamas pavidalą Marijos išciuose. Dvasia, begalinis meilės ryšys, glūdi visatos širdies gelmėje įkvėpdama ir skatindama naujus kelius. Pasaulį sukūrė trys Asmenys kaip vienas dieviškasis pradas, tačiau kiekvienas šį bendrą darbą atliko pagal savo asmeninę tapatybę. Todėl „kupini nuostabos kontempliuodami visatos didybę ir grožį, turime šlovinti visą Trejybę“ (169).

239. Tikėjimas į vieną Dievą, kuris yra trejybinė bendrystė, krikščionis veda prie minties, kad visai tikrovei būdingas trejybinis išpaudas. Šventasis Bonaventūras net tvirtino, kad žmogus iki nuodėmės galėjo matyti, jog kiekvienas kūrinys „liudija, kad Dievas yra trejybinis“. Trejybės atspindį buvo įmanoma įžiūrėti gamtoje, „kai žmogui ši knyga buvo suprantama, jo akys buvo neaptemusios“ (170). Šventasis pranciškonas mokė, kad *kiekvienam kūrinui būdinga trejybinė struktūra* tokia reali, jog ją galima spontaniškai kontempliuoti, jei žmogaus žvilgsnis nėra ribotas, aptemdytas ir silpnas. Šitai jis atkreipia dėmesį į iššūkį pamėginti skaityti tikrovę pasitelkus trejybinį raktą.

240. Dieviškieji Asmenys yra subsistenciniai santykiai, o pasaulis, sukurtas pagal dieviškąjį pavyzdį, yra santykių audinys. Kūriniai krypta į Dievą, o kiekvienai gyvai būtybei savo ruožtu būdinga krypti į kitą taip, kad visatoje galime aptikti nesuskaičiuojamų pastovių, tarp savęs paslaptinai susipynusių santykių (171). Tai ne tik skatina stebėtis daugialypiais kūrinių saitais, bet ir verčia atrasti raktą savo paties įgyvendinimui. Juk žmogus auga, bręsta ir šventėja tiek, kiek įsitraukia į santykį, kai išeina iš savęs gyventi bendrystėje su Dievu, su kitais ir su visais kūriniais. Taip jis į savo egzistenciją išleidžia trejybinę dinamiką, Dievo jam išpaustą per sukūrimą. Visa yra susiję, ir tai kviečia mus ugdyti pasaulinio solidarumo dvasingumą, kylantį iš Trejybės slėpinio.

VIII. VISOS KŪRINIJOS KARALIENĖ

241. Marija, motina, kuri rūpinosi Jėzumi, šiandien, kupina motiniškos meilės bei sielvarto, rūpinasi sužeistu pasauliu. Kaip perversa širdimi apraudojo Jėzaus mirtį, lygiai taip ji šiandien atjaučia kryžiuojamų vargšų ir žmogaus galios niokojamų šio pasaulio kūrinių kančias. Visiškai perkeista, ji gyvena su Jėzumi, o visi kūriniai

gieda apie jos grožį. Ji yra Moteris, „apsisiautusi saule, po jos kojomis mėnulis, o ant galvos dvylikos žvaigždžių vainikas“ (Apr 12, 1). Paimta į dangų, ji yra visos kūrinijos Motina ir Karalienė. Jos pašlovintame kūne, esančiame kartu su prisikėlusiu Kristumi, dalis kūrinijos pasiekė visą savo grožio pilnatvę. Ji savo širdyje ne tik svarsto visą Jėzaus gyvenimą, kurį ten rūpestingai „laikė“ (plg. Lk 2, 19. 51), bet dabar ir supranta visų dalykų prasmę. Todėl galime jos prašyti, kad padėtų mums žvelgti į šį pasaulį išmintingesnėmis akimis.

242. Kartu su ja šventojoje Nazareto šeimoje ryškus šventojo Juozapo asmuo. Savo darbu bei dosniu artumu jis rūpinosi Marija bei Jėzumi ir juos sergėjo, apsaugojo nuo neteisųjų smurto išgabendamas juos į Egiptą. Evangelijoje jis iškyla kaip teisus, darbštus, tvirtas žmogus. Tačiau iš jo sklinda ir didelis švelnumas. Tai ne silpno, bet tikrai stipraus žmogaus, dėmesingo tikrovei ir pasirengusio mylėti bei nuolankiai tarnauti, bruožas. Todėl šv. Juozapas paskelbtas visuotinės Bažnyčios globėju. Jis irgi gali pamokyti, kaip rūpintis, gali motyvuoti dosniai ir švelniai darbuotis stengiantis apsaugoti šį Dievo mums patikėtą pasaulį.

IX. ANAPUS SAULĖS

243. Galiausiai akis į akį susitiksime su begaliniu Dievo grožiu (plg. 1 Kor 13, 12) ir, kupini džiugaus gėrėjimosi, galėsime skaityti slėpinį visatos, kuri išvien su mumis bus begalinės pilnatvės dalininkė. Taip, keliaujame į amžinybės šabą, į naująją Jeruzalę, į bendrus dangiškuosius namus. Jėzus mums sako: „Štai aš visa darau nauja!“ (Apr 21, 5). Amžinasis gyvenimas bus bendrai išgyvenama nuostaba, kai kiekvienas kūrinys, spindinčiai perkeistas, užims savo vietą ir turės ką pasuteikti galutinai išlaisvintiems vargšams.

244. To laukdami susivienykime rūpintis mums patikėtais šiais namais žinodami, kad tai, kas juose gera, bus paimta į dangaus šventę. Išvien su kitais kūriniais keliaukime šia žeme ieškodami Dievo, nes „jei pasaulis turi pradžią ir buvo sukurtas, tai tada ieškok to, kuris jį sukūrė, ieškok to, kuris jam davė pradžią, jo Kūrėjo“ (172). Keliaukime giedodami! Tegu mūsų pastangos dėl šios planetos bei rūpinimasis ja niekada neatima vilties džiaugsmo!

245. Dievas, kviečiantis dosniai atsiduoti ir viską jam atiduoti, teikia mums jėgų ir šviesos, kurių reikia norint žengti į priekį. Gyvybės Dievas, kuris mus taip myli, visada lieka šio pasaulio širdyje. Jis mūsų neapleidžia, nepalieka vienu, nes galutinai susijungė su mūsų žeme, o jo meilė visada mums padeda surasti naujų kelių. Tegu Jis bus pagarbintas!

246. Po šių ilgų apmąstymų, vienu metu džiugių ir dramatiškų, siūlau dvi maldas – vieną, kuria galime dalytis su visais, kurie tiki į visagalį Dievą Kūrėją, ir antrą meldžiant, kad mes, krikščionys, priimtume išipareigojimą kūriniui, kurį mums pateikia Jėzaus Evangelija.

Malda už mūsų žemę

Visagali Dieve, kuris esi visoje visatoje ir pačiame mažiausiame iš Tavo kūrinių, Tu, kuris savo švelnumu apgaubi visa, kas egzistuoja, įliek mums savo meilės galios, idant rūpintumės gyvybe ir grožiu. Pripildyk mus ramybės, kad gyventume kaip broliai ir seserys ir niekam nedarytume žalos. Vargšų Dieve, Padėk mums išvaduoti šios žemės apleistusius ir užmirštuosius, kurie yra tokie vertingi Tavo akyse. Išgydyk mūsų gyvenimą, kad saugotume pasaulį, o ne plėštume jį, kad sėtume grožį, o ne terštume ir niokotume. Paliesk širdis tų, kurie siekia tik pelno vargšų ir žemės sąskaita. Išmokyk mus atskleisti kiekvieno dalyko vertę, su nuostaba kontempliuojant ir pripažįstant, jog esame susiję su visais kūriniiais kelyje į Tavo begalinę šviesą. Dėkojame, kad esi su mumis kiekvieną dieną. Prašome, palaikyk mus kovoje dėl teisingumo, meilės ir taikos.

Krikščionių malda drauge su kūriniu

Tėve, šloviname Tave drauge su visais kūriniiais, kilusiais iš Tavo visagalės rankos. Jie yra Tavo, pilni Tavo esaties ir Tavo švelnumo. Būk pašlovintas!

Jėzau, Dievo Sūnau, per Tave visa buvo sukurta. Marijos iščiose priėmėi žmogaus pavidalą, tapai šios žemės dalimi ir žvelgei į šį pasaulį žmogaus akimis. Dabar gyveni kiekviename kūrinyje su savo Prisikėlusiojo garbe. Būk pašlovintas!

Šventoji Dvasia,
Tu savo šviesa kreipi šį pasaulį
į Tėvo meilę
ir lydi kūrinių aimaną;
Tu gyveni ir mūsų širdyse,
kad ragintum mus į gėrį.
Būk pašlovinta!

Viešpatie Dieve, Vienintelis Trejybėje,
nuostabi begalinės meilės bendryste,
išmokyk mus kontempliuoti Tave
visatos grožyje,
kur viskas mums byloja apie Tave.
Pažadink mūsų gyrių ir dėkingumą
už kiekvieną Tavo sukurtą būtybę.
Apdovanok mus malone jausti glaudžią vienybę
su viskuo, kas esti.

Meilės Dieve,
parodyk mūsų vietą šiame pasaulyje,
kad būtume Tavo meilės įrankiai
visoms šios žemės būtybėms,
nes Tu nė vienos iš jų neužmiršti.
Apšviesk tuos, kuriems priklauso valdžia ir pinigai,
kad jie nenupultų į abejingumo nuodėmę,
kad mylėtų bendrąjį gėrį, padėtų vargšams
ir rūpintųsi mūsų gyvenamu pasauliu.
Vargšai ir žemė šaukia:
Viešpatie, apgaubk mus savo galia ir šviesa,
kad saugotume visokią gyvybę,
kad parengtume geresnę ateitį,
kad ateitų Tavo Karalystė,
teisingumo, taikos, meilės ir grožio Karalystė.
Būk pašlovintas!
Amen.

Duota Romoje, prie šventojo Petro, 2015-ųjų, trečiųjų mano pontifikato metų, gegužės 24-ąją, Sekminių išskilmės dieną.

PRANCIŠKUS

Nuorodos

(80) Todėl šventasis Justinas galėjo kalbėti apie „Žodžio sėklas“ pasaulyje: plg. *II Apologia* 8, 1–2; 13, 3–6; *PG* 6, 457–458; 467.

(81) Jonas Paulius II. Kreipimasis į mokslo, kultūros ir aukštesniųjų studijų atstovus Jungtinių Tautų universitete (Hiroshima, 1981 02 25), 3: *AAS* 73 (1981), 422.

(82) Benediktas XVI. Enciklika *Caritas in veritate* (2009 06 29), 69: *AAS* 101 (2009), 702.

(83) Romano Guardini. *Das Ende der Neuzeit*. Würzburg

- 1965⁹, 87.
- (84) Ten pat.
- (85) Ten pat, 87–88.
- (86) Popiežiškoji teisingumo ir taikos taryba. *Compendio della Dottrina Sociale della Chiesa*, 462.
- (87) Romano Guardini. *Das Ende der Neuzeit*. 63–64.
- (88) Ten pat, 64.
- (89) Plg. Benediktas XVI. Enciklika *Caritas in veritate* (2009 06 29), 35: AAS 101 (2009), 671.
- (90) Ten pat, 22: 657.
- (91) Apaštališkasis paraginimas *Evangelii gaudium* (2013 11 24), 231: AAS 105 (2013), 1114.
- (92) Romano Guardini. *Das Ende der Neuzeit*. 63.
- (93) Jonas Paulius II. Enciklika *Centesimus annus* (1991 05 01), 38: AAS 83 (1991), 841.
- (94) Plg. Deklaracija *Love for Creation. An Asian Response to the Ecological Crisis*. Azijos vyskupų konferencijų federacijos surengtas pokalbis (Tagaitai, 1993 01 31–02 05), 3.3.2.
- (95) Jonas Paulius II. Enciklika *Centesimus annus* (1991 05 01), 37: AAS 83 (1991), 840.
- (96) Benediktas XVI. Žinia 2010 m. Pasaulinės taikos dienos proga, 2: AAS 102 (2010), 663.
- (97) Benediktas XVI. Enciklika *Caritas in veritate* (2009 06 29), 28: AAS 101 (2009), 663.
- (98) Plg. Vincentas Lerinietis. *Commonitorium primum*, cap. 23: PL 50, 668: „*Ut annis scilicet consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur aetate.*“
- (99) 80: AAS 105 (2013), 1053.
- (100) Vatikano II Susirinkimas. Past. konst. *Gaudium et spes*, 63.
- (101) Plg. Jonas Paulius II. Enciklika *Centesimus annus* (1991 05 01), 37: AAS 83 (1991), 840.
- (102) Paulius VI. Enciklika *Populorum progressio* (1967 03 26), 34: AAS 59 (1967), 274.
- (103) Benediktas XVI. Enciklika *Caritas in veritate* (2009 06 29), 32: AAS 101 (2009), 666.
- (104) Ten pat.
- (105) Ten pat.
- (106) Katalikų Bažnyčios katekizmas, 2417.
- (107) Ten pat, 2418.
- (108) Ten pat, 2415.
- (109) Žinia 1990 m. Pasaulinės taikos dienos proga, 6: AAS 82 (1990), 150.
- (110) Kreipimasis į Popiežiškąją mokslo akademiją (1981 10 03), 3: *Insegnamenti* 4/2 (1981), 333.
- (111) Žinia 1990 m. Pasaulinės taikos dienos proga, 7: AAS 82 (1990), 151.
- (112) Jonas Paulius II. Kreipimasis į Pasaulinės medicų asociacijos 35-ąją generalinę asamblėją (1983 10 29), 6: AAS 76 (1984), 394.
- (113) Argentinos vyskupų socialinės pastoracijos komisija. *Una tierra para todos* (2005 06), 19.
- (114) *Rio Declaration on Environment and Development* (1992 06 14), Principas Nr. 4.
- (115) Apaštališkasis paraginimas *Evangelii gaudium* (2013 11 24), 237: AAS 105 (2013), 1116.
- (116) Benediktas XVI. Enciklika *Caritas in veritate* (2009 06 29), 51: AAS 101 (2009), 687.
- (117) Kai kurie atkreipė dėmesį į vertybes, kuriomis paprastai gyvenama, pavyzdžiui, Lotynų Amerikos *villas, chabolas* ar *favelas*: plg. Juan Carlos Scannone SJ. „*La irrupción del pobre y la lógica de la gratitud*“, en: Juan Carlos Scannone e Marcelo Perine (edd.). *Irrupción del pobre y quehacer filosófico. Hacia una nueva racionalidad*. Buenos Aires 1993, 225–230.
- (118) Popiežiškoji teisingumo ir taikos taryba. *Compendio della Dottrina della Chiesa*, 482.
- (119) Apaštališkasis paraginimas *Evangelii gaudium* (2013 11 24), 210: AAS 105 (2013), 1107.
- (120) Kreipimasis į Vokietijos Bundestagą (Berlynas, 2011 09 22): AAS 103 (2011), 668.
- (121) Katechezė (2015 04 15): *L'Osservatore Romano* (2015 04 16), p. 8.
- (122) Vatikano II Susirinkimas. Past. konst. *Gaudium et spes*, 26.
- (123) Plg. Nr. 186–201: AAS 105 (2013), 1098–1105.
- (124) Portugalijos vyskupų konferencija. Pastoracinis laiškas *Responsabilidade solidária pelo bem comum* (2003 09 15), 20.
- (125) Benediktas XVI. Žinia 2010 m. Pasaulinės taikos dienos proga, 8: AAS 102 (2010), 45.
- (126) *Rio Declaration on Environment and Development* (1992 06 14), Principas Nr. 1.
- (127) Bolivijos vyskupų konferencija. Pastoracinis laiškas apie aplinką ir žmogaus vystymąsi Bolivijoje *El Universo, don de Dios para la Vida* (2012), 86.
- (128) Popiežiškoji teisingumo ir taikos taryba. *Energia, Giustizia e Pace*, IV, 1. Città del Vaticano 2013, 56.
- (129) Benediktas XVI. Enciklika *Caritas in veritate* (2009 06 29), 67: AAS 101 (2009), 700.
- (130) Apaštališkasis paraginimas *Evangelii gaudium* (2013 11 24), 222: AAS 105 (2013), 1111.
- (131) Popiežiškoji teisingumo ir taikos taryba. *Compendio della Dottrina della Chiesa*, 469.
- (132) *Rio Declaration on Environment and Development* (1992 06 14), Principas Nr. 15.
- (133) Plg. Meksikos vyskupų konferencija. Socialinės pastoracijos komisija. *Jesucristo, vida y esperanza de los indígenas y campesinos* (2008 01 14).
- (134) Popiežiškoji teisingumo ir taikos taryba. *Compendio del-*

- la Dottrina della Chiesa*, 470.
- (135) Žinia 2010 m. Pasaulinės taikos dienos proga, 9: AAS 102 (2010), 46.
- (136) Ten pat.
- (137) Ten pat, 5: p. 43.
- (138) Benediktas XVI. Enciklika *Caritas in veritate* (2009 06 29), 50: AAS 101 (2009), 686.
- (139) Apaštališkasis paraginimas *Evangelii gaudium* (2013 11 24), 209: AAS 105 (2013), 1107.
- (140) Ten pat, 228: AAS 105 (2013), 1113.
- (141) Plg. encikliką *Lumen fidei* (2013 06 29), 34: AAS 105 (2013), 557: „Tikėjimo šviesa, susivienijusi su meilės tiesa, nėra svetima materialiam pasauliui, nes meilė visada reiškiasi kūne ir sieloje. Tikėjimo šviesa yra įkūnyta šviesa, sklindanti iš Jėzaus švytinčio gyvenimo. Ji apšviečia ir materiją, patiki save jos tvarkai, suvokia, jog joje atsiveria darnos ir vis platesnio supratimo kelias. Tad iš mokslo žvilgsnio tikėjimas gauna naudos: pirmasis kviečia mokslininką, kad jis liktų atviras visai be galo turtingai tikrovei. O tikėjimas budina kritinę sąmonę, neleidamas tyrėjui tenkintis vien formulėmis ir padėdamas suvokti, jog gamta jas visada pranoksta. Kviesdamas stebėtis kūrinijos slėpinio akivaizdoje, tikėjimas išplečia proto horizontus, kad geriau apšviestų pasaulį, atsiveriantį moksliniam tyrimui.“
- (142) Apaštališkasis paraginimas *Evangelii gaudium* (2013 11 24), 256: AAS 105 (2013), 1123.
- (143) Ten pat, 231: p. 1114.
- (144) *Das Ende der Neuzeit*. Würzburg 1965⁹, 66–67.
- (145) Jonas Paulius II. Žinia 1990 m. Pasaulinės taikos dienos proga, 1: AAS 82 (1990), 147.
- (146) Benediktas XVI. Enciklika *Caritas in veritate* (2009 06 29), 66: AAS 101 (2009), 699.
- (147) Benediktas XVI. Žinia 2010 m. Pasaulinės taikos dienos proga, 11: AAS 102 (2010), 48.
- (148) *Earth Charter* (Haga, 2000 06 29).
- (149) Jonas Paulius II. Enciklika *Centesimus annus* (1991 05 01), 39: AAS 83 (1991), 842.
- (150) Jonas Paulius II. Žinia 1990 m. Pasaulinės taikos dienos proga, 14: AAS 82 (1990), 155.
- (151) Apaštališkasis paraginimas *Evangelii gaudium* (2013 11 24), 261: AAS 105 (2013), 1124.
- (152) Benediktas XVI. Homilija pradėdant Petro tarnybą (2005 04 24): AAS 97 (2005), 710.
- (153) Australijos katalikų vyskupų konferencija. *A New Earth. The Environmental Challenge* (2002).
- (154) Romano Guardini. *Das Ende der Neuzeit*. Würzburg 1965⁹, 72.
- (155) Apaštališkasis paraginimas *Evangelii gaudium* (2013 11 24), 71: AAS 105 (2013), 1050.
- (156) Benediktas XVI. Enciklika *Caritas in veritate* (2009 06 29), 2: AAS 101 (2009), 642.
- (157) Paulius VI. Žinia 1977 m. Pasaulinės taikos dienos proga: AAS 68 (1976), 709.
- (158) Popiežiškoji teisingumo ir taikos taryba. *Compendio della Dottrina della Chiesa*, 582.
- (159) Dvasinis mokytojas Ali Al-Khawwas, remdamasis savo patirtimi, irgi pabrėžė būtinybę pernelyg neatsieti pasaulio kūrinijų nuo vidinės Dievo patirties. Jis teigė: „Nereikia iš anksto kritikuoti tų, kurie ekstazės ieško muzikoje ir poezijoje. Šio pasaulio kiekviename judesyje ir kiekviename garse glūdi subtili „paslaptis“. Pašvęstieji išmoksta suvokti, ką sako pučiantis vėjas, linkstantys medžiai, čiurlenantis vanduo, dūzgiančios musės, girgždančios durys, paukščių giesmė, stygų ar fleitų skambesys, ligonių dejonės, sielvartaujančiųjų aimanos“ (Eva de Vitray-Meyerovitch [ed.]. *Anthologie du soufisme*. Paris 1978, 200).
- (160) *In II Sent.*, 23, 2, 3.
- (161) *Cántico Espiritual*, XIV, 5.
- (162) Ten pat.
- (163) Ten pat, XIV, 6–7.
- (164) Jonas Paulius II. Apaštališkasis laiškas *Oriente lumen* (1995 05 02), 11: AAS 87 (1995), 757.
- (165) Ten pat.
- (166) Jonas Paulius II. Enciklika *Ecclesia de Eucharistia* (2003 04 17), 8: AAS 95 (2003), 438.
- (167) Benediktas XVI. Homilija per *Corpus Domini* šv. Mišias (2006 06 15): AAS 98 (2006), 513.
- (168) Katalikų Bažnyčios katekizmas, 2175.
- (169) Jonas Paulius II. Katechezė (2000 08 02), 4: *Insegnamenti* 32/2 (2000), 112.
- (170) *Quaest. disp. de Myst. Trinitatis*, 1, 2, concl.
- (171) Plg. Tomas Akvinietis. *Summa theologie*, I, q. 11, art. 3, ad 3; q. 47, art. 3.
- (172) Bazilijus Didysis. *Hom. in Hexaemeron*, 1, 2, 6: PG 29, 8.

Popiežius Pranciškus

„Prašau, ačiū, atleisk“

2015 m. gegužės 13 d.

Šiandienos katechezė yra tarsi prieangis apmąstymų serijoje apie šeimyninį gyvenimą, apie gyvenimo su savo laikotarpiais ir įvykiais tikrovę. Virš įėjimo durų užrašyti trys žodžiai, kuriuos aš jau minėjau keletą kartų. Tai „prašau“, „ačiū“, „atleisk“. Šie žodžiai atveria kelią gerai gyventi šeimoje, gyventi ramybėje. Tai paprasti žodžiai, tačiau nėra taip paprasta juos įgyvendinti praktiškai! Juose glūdi daug galios: galios apsaugoti namus net patiriant daugybę sunkumų bei išbandymų; priešingai, jeigu tų žodžių nėra, gali atsirasti plyšių ir netgi viskas sugriūti.

Mes paprastai tuos žodžius laikome „geru išsiauklėjimu“. Išauklėtas žmogus prašo leidimo, dėkoja ir atsiprašo padaręs klaidą. Labai gerai. Geras išsiauklėjimas iš tikrųjų svarbu. Didis vyskupas šventasis Pranciškus Salezas sakydavo, kad „geras išsiauklėjimas yra jau pusė šventumo“. Tačiau būkime atsargūs: istorija parodė, jog geros manieros gali tapti savotišku formalizmu, užmaskuojančiu sielos sausumą ir abejingumą kitam žmogui. Sakoma, kad „po geromis manieromis slypi daugybė blogų įpročių“. Net religija nėra apsaugota nuo šio pavojaus, kai formalus apeigų laikymasis nuslysta į dvasinį pasaulietiškumą. Velnias, gundydamas Jėzų, demonstruoja geras manieras, jis cituoja Šventąjį Raštą ir atrodo kaip teologas. Jo stilius atrodo korektiškas, tačiau intencija yra nukreipti nuo Dievo meilės tiesos. Tačiau mes, kalbėdami apie geras manieras, jas suvokiame autentiškai, kai gerų santykių stilius yra tvirtai įsišaknijęs gėrio meilėje ir pagarboje kitam žmogui. Šeima gyvena šiuo maloniu geranoriškumu.

Pažvelkime į šiuos žodžius: pirmasis yra „prašau“. Kai stengiamės maloniai ko nors paprašyti – netgi to, kas, kaip manome, mums teisėtai priklauso, – padedame stiprinti santuokos ir šeimos sambūvį. Ižengiant į kito gyvenimą, net jei tas asmuo atlieka tam tikrą vaidmenį mano gyvenime, reikia taktiškumo nuostatos nebūti įsiveržėliu, ir tai atnaujina pasitikėjimą bei pagarbą. Trumpai tariant, artimas pasitikėjimas nepateisina nuostatos, kad viskas leistina. Meilė, kuo ji intymesnė ir stipresnė, tuo labiau reikalauja pagarbos kito laisvei ir gebėjimo palaukti, kol kitas atidarys duris į savo širdį. Čia galime prisiminti Jėzaus žodžius Apreiškimo knygoje „Štai aš stoviu prie durų ir beldžiu: jei kas išgirs mano balsą ir atvers duris, aš pas jį užeisiu ir vakarieniausiu su juo, o jis su manimi“ (Apr 3, 20). Netgi Viešpats prašo leidimo įeiti! Nepamirškime to. Prieš imdamiesi ko nors

šeimoje paklauskime: „Ar galiu tai padaryti? Ar tau tai patiktų?“ Tai gero išsiauklėjimo, kupina meilės kalba. Tai daro labai gerą poveikį šeimoms.

Antrasis žodis yra „ačiū“. Kartais stebimės, kad tampa blogų manierų ir blogų žodžių civilizacija, tarsi tai būtų emancipacijos ženklas. Kai kada tai girdime net viešumoje. Mandagumas ir gebėjimas padėkoti dažnai suprantami kaip silpnumas ir dažnai kelia įtarimą. Su šia tendencija susiduriame netgi šeimoje. Turime būti tvirtai pasiryžę auklėti dėkingumo ir pripažinimo dvasia: asmens orumas ir socialinis teisingumas – šie abu dalykai nuo to priklauso. Jei šeimos gyvenime šio stiliaus nepaisoma, socialiniame gyvenime jis taip pat nunyks. Tikinčiajam dėkingumas yra tikėjimo šerdis: nemokantis dėkoti krikščionis yra pamiršęs Dievo kalbą. Tai baisu! Prisiminkime Jėzaus klausimą po to, kai jis išgydė dešimt raupsuotųjų ir tik vienas atėjo jam padėkoti (Lk 17, 18). Atsimenu žodžius vieno labai išmintingo, gero žmogaus – jis buvo labai paprastas, pasižymėjo maldingumu bei gyvenimo išmintimi ir sakė: „Dėkingumas yra augalas, augantis tik kilnių širdžių dirvoje.“ Tas sielos kilnumas, ta Dievo malonė sieloje, ragina mus su dėkingumu ištarti ačiū. Tai kilnios sielos žiedas. Tai iš tikrųjų yra kažkas gražaus.

Trečiasis žodis yra „atleisk“. Jis toks sunkus, tačiau labai reikalingas. Kai jo trūksta, atsiveria maži plyšiai, ir net jei to nenorime, jie gali tapti giliais grioviais. Jėzaus išmokytoje „Tėve mūsų“ maldoje, apimančioje visus esminius gyvenimo klausimus, ne veltui yra žodžiai: „Atleisk mums mūsų kaltes, kaip ir mes atleidžiame savo kaltininkams“ (Mt 6, 12). Pripažinti, kad suklydome, norėti sugrąžinti tai, ko neliko – pagarbos, nuoširdumo, meilės, – visa tai daro mus vertus atleidimo. Taip mes pagydome infekciją. Jei neįstengiame atsiprašyti, vadinasi, nesugebame ir atleisti. Tuose namuose, kur neprašoma atleidimo, ima trūkti oro, o vanduo tampa užsistovėjęs. Daugybė emocijų žaizdų, daug sužeidimų šeimose kyla dėl to, kad trūksta šio brangaus žodžio „atleisk“. Santuokiniame gyvenime dažnai ginčijamasi, net lėkštės ima skraidyti, tačiau leiskite duoti jums patarimą: niekuomet neužbaikite dienos nesusitaikę vienas su kitu! Klausykites įdėmiai: ar ginčijotės tarpusavyje, žmona ir vyras, vaikai ir tėvai? Ar jūs aštriai ginčijotės? Tai nėra geras dalykas, tačiau iš tikrųjų problema yra ne tai. Problema kyla tuomet, kai tie jausmai išlieka ir kitą dieną. Taigi jeigu ginčijotės, neleiskite, kad diena pasibaigtų nesusitaikius. Kaip galiu susitaikyti? Ar puldamas ant kelių? Ne! Mažas gestas, menkas dalykas, ir darna šeimoje bus atkurta. Pakanka mažo švelnumo gesto! Net be žodžių. Tačiau neleiskite, kad diena pasibaigtų nesusitaikius! Ar supratote mane? Nelengva, bet privalote tai padaryti. Tai padės padaryti gyvenimą daug gražesni.

Taigi šie trys svarbiausi žodžiai šeimyniniam gyvenimui iš tikrųjų yra paprasti, gal net kelia šypsena. Tačiau jeigu juos pamirštame, darosi nejuokinga, ar ne? Galbūt mūsų geras auklėjimas pernelyg dažnai jų nepaiso. Tegul Viešpats padeda mums sugrąžinti tuos žodžius ten, kur priklauso: į mūsų širdis, į mūsų namus, į viešąjį gyvenimą.

Dabar kviečiu visus drauge pakartoti šiuos tris žodžius: „prašau“, „ačiū“, „atleisk“. [Visi kartu: „prašau“, „ačiū“, „atleisk“.] Šie žodžiai turi iš tikrųjų įžengti į šeimos meilę, kad šeima funkcionuotų ir išliktų. Taip pat pakartokime visi drauge patarimą niekuomet neužbaigti dienos nesusitaikius. [Visi: niekuomet neužbaigti dienos nesusitaikius]. Ačiū.

Auklėjimas šeimoje – žmoniškumo stuburas

2015 m. gegužės 20 d.

Brangūs broliai ir seserys, šiandien noriu pasveikinti jus, nes tarp jūsų mačiau daug šeimų, – labas rytas visoms šeimoms! Tęskime mąstymus apie šeimą. Šiandien stabtelėkime apmąstydami būdingą šeimos bruožą, prigimtinį pašaukimą auklėti vaikus, idant jie augtų būdami atsakingi už save ir už kitus. Pradžioje girdėti apaštalo Pauliaus žodžiai labai gražūs: „Jūs, vaikai, visuose dalykuose klausykite savo tėvų, nes toks klusnumas patinka Viešpačiui. O jūs, tėvai, neerzinkite savo vaikų, kad jie nepasidarytų baugštūs“ (Kol 3, 20–21). Yra išmintinga taisyklė: vaikai turi būti auklėjami klausyti tėvų ir jiems paklusti, o tėvai savo ruožtu neturi jiems brutaliai įsakinėti, kad vaikai nepasidarytų baugštūs. Vaikai iš tikrųjų turi augti netapdami baimingi, žingsnis po žingsnio. Jei jūs, tėvai, sakysite savo vaikams: „Lipkime šiais laiptais“, jei paimsite juos už rankos ir žingsnis po žingsnio padėsite jiems lipti, viskas vyks gerai. Tačiau jei liepsite: „Kopk aukštyn!“ – „Bet aš negaliu“ – „Kopk!“, tai vadinama vaikų erziniu, reikalaujant daryti tai, ko jie nepajėgia. Štai kodėl tėvų ir vaikų santykis privalo pasižymėti išmintimi, didžiule pusiausvyra. Vaikai, klausykite savo tėvų, tai patinka Dievui. O jūs, tėvai, neerzinkite savo vaikų, reikalaudami dalykų, kurių jie neįstengia. To reikia, kad vaikai augtų būdami atsakingi už save ir kitus.

Tai atrodo akivaizdu, tačiau mūsų laikais netrūksta sunkumų. Sunku auklėti vaikus tiems tėvams, kurie savo vaikus mato tik vakare, grįžę namo pavargę po darbo. Ir tai, jei jiems dar pasisekė turėti darbą! Dar sunkiau išsiskyrusiems tėvams, nes juos slegia jų būklė: vargšai, jie turėjo sunkumų, išsiskyrė, ir dažnai vaikas tampa įkaitu; tėtis netinkamai kalba apie mamą, o mama neišsiskyrusiems tėvams: niekada, niekada, niekada nedarykite savo vaiko įkaitu! Jūs išsiskyrėte dėl daugelio sunkumų ir įvairių priežasčių, gyvenimas jums skyrė šį išbandymą, bet ant vaikų pečių neturi gulti šių skyrybų našta, jie neturėtų būti naudojami kaip įkaitai prieš kitą sutuoktinį, jie turėtų augti girdėdami mamos gerus atsiliepimus apie tėtį, nors jie negyvena kartu, o tėčio gerus žodžius apie mamą. Išsiskyrusiems tėvams tai itin svarbu ir labai sunku, bet jie gali tai padaryti.

Svarbiausias klausimas: *kaip* turėtume auklėti? Kokią tradiciją šiandien perduoti savo vaikams? Intelektualūs „kritikai“ daugybe būdų užtildė tėvus, siekdami apsaugoti jaunąsias kartas nuo – tikros ar menamos – šeimyninio auklėjimo žalos. Be kitų dalykų, šeima kaltinama autoritarizmu, šališkumu, konformizmu, konfliktus sukeliančia emocine priespauda.

Iš tikrųjų tarp šeimos ir visuomenės atsivėrė plyšys, buvo sulaužytas auklėjimo paktas tarp šeimos ir mokyklos; taigi auklėjimo sandora tarp visuomenės ir šeimos pateko į krizę, nes buvo pakenkta tarpusavio pasitikėjimui. Tai rodo daugelis simptomų. Pavyzdžiui, mokykloje tėvų ir mokytojų santykiai sukompromituoti. Kartais patiriama įtampa ir tarpusavio nepasitikėjimas; žinoma, padariniai tenka vaikams. Kita vertus, pagausėjo vadinamųjų „ekspertų“, kurie imasi tėvų vaidmens net intymiausiais auklėjimo aspektais. Tie „ekspertai“ žino viską apie emocinį gyvenimą, asmenybę ir vystymąsi, teises ir pareigas: jiems aiškūs tikslai, motyvai, technikos. O tėvai tiesiog privalo klausyti, mokytis ir pritaikyti. Kadangi iš tėvų atimamas jų vaidmuo, jie dažnai tampa perdėtai baimingi ir savininkiški, tiek, kad niekuomet neduoda vaikams pastabų: „Vaiko negalima barti.“ Tėvai yra linke vis labiau pasitikėti tais „ekspertais“, net subtiliausiais ir asmeniškiausiai gyvenimo klausimais, o patys tarsi pasitraukia į kamputį. Taigi šiandienos tėvams kyla pavojus patiems nusišalinti nuo savo vaikų gyvenimo. Tai labai blogai! Šiandien rasime panašių atvejų. Nesakau, kad taip visuomet atsitinka, tačiau tokių atvejų yra. Mokytoja mokykloje pabara vaiką ir parašo pastabą tėvams. Atsimenu asmeninį atsitikimą. Sykį, kai buvau ketvirtoje klasėje, pasakiau negražų žodį mokytojai, o mokytoja, gera moteris, iškvietė mano mamą. Motina kitą dieną pasikalbėjo su mokytoja, po to pakvietė ir mane. Tada mama mokytojos akivaizdoje man aiškino, kad tai, ką padariau, labai negražu, taip neturėčiau elgtis; tačiau mano mama kalbėjo labai švelniai ir paprašė manęs, kad jos akivaizdoje atsiprašyčiau mokytojos. Aš atsiprašiau ir buvau patenkintas, nes tariu sau: istorija gerai pasibaigė. Bet tai buvo tik pirmas jos skyrius! Kai parėjau namo, prasidėjo antrasis skyrius... Išivaizduokite, jei mokytoja panašiai pasielgtų šiandien, kitą dieną tėvai, abu arba vienas kuris, ateitų jai priekaištauti, nes „ekspertai“ sako,

kad vaikų nedera barti. Padėtis pasikeitė! Štai kodėl tėvai neturėtų nusišalinti nuo savo vaikų auklėjimo.

Aišku, kad ši prieiga nėra gera. Ji nėra harmoninga, nėra dialogiška, ir, užuot puoselėjus bendradarbiavimą tarp šeimos ir kitų auklėjimo institucijų, mokyklų, jos supriešinamos.

Kaip patekome į tokią padėtį? Be abejo, tėvai ar, tiksliau sakant, kai kurie praeities auklėjimo modeliai turėjo savo ribotumą, dėl to nekyla abejonių. Tačiau taip pat tiesa tai, kad yra klaidų, kurias leistina daryti tik tėvams, nes jie gali kompensuoti jas tais būdais, kurie niekam kitam neįmanomi. Kita vertus, kaip gerai žinome, gyvenime stinga laiko pasikalbėti, pamąstyti, susitikti. Daugelis tėvų tiesiog „įkalinti“ savo darbe – mama ir tėtis privalo dirbti – taip pat turi kitų rūpesčių, jiems sunku susidoroti su naujais savo vaikų poreikiais ir su šiandienos gyvenimo sudėtingumu, – o jis yra toks, privalome jį priimti tokį, koks yra; tėvai jaučiasi tarsi paralyžiuoti bijodami padaryti klaidą. Tačiau problema neišsprendžiama vien kalbant. Priešingai, paviršinis „dialogas“ neveda į tikrą minčių ir širdžių susitikimą. Verčiau savęs paklauskime: ar mes stengiamės suprasti, „kur“ iš tikrųjų yra mūsų vaikai savo kelionėje? Ar žinome, kur yra jų siela? O svarbiausia: ar norime žinoti? Ar esame išitikinę, kad jie iš tikrųjų nelaukia kažko kito?

Krikščionių bendruomenės yra pašauktos palaikyti šeimų auklėjimo misiją, ir jos daro tai pirmiausia Dievo žodžio šviesoje. Apaštalas Paulius primena abipuses tėvų ir vaikų pareigas: „Jūs, vaikai, visuose dalykuose klausykite savo tėvų, nes toks klusnumas patinka Viešpačiui. O jūs, tėvai, neerzinkite savo vaikų, kad jie nepasidarytų baugštūs“ (Kol 3, 20–21). Visa ko pamatas yra meilė, kuri yra Dievo duota, kuri „nesielgia netinkamai, neieško savo naudos, nepasiduoda piktumui, pamiřšta, kas buvo bloga, <...> visa pakelia, visa tiki, viskuo viliasi ir visa ištvėria“ (1 Kor 13, 5–7). Netgi geriausioms šeimoms reikia palaikymo, reikia daug kantrybės palaikyti vienam kitą! Bet toks yra gyvenimas. Gyvenimas negyvenamas laboratorijoje, bet tikrovėje. Pats Jėzus buvo auklėjamas šeimoje.

Taip pat šiuo atveju Kristaus meilės malonė veda į išsipildymą to, kas įrašyta žmogaus prigimtyje. Kaip daug nuostabių pavyzdžių, kai krikščionys tėvai yra kupini žmogiškosios išminties! Jie parodo, kad deramas auklėjimas šeimoje yra žmonijos stuburas. Jo spindėjimas visuomenėje yra šaltinis, leidžiantis kompensuoti tėvystės bei motinystės spragas, žaizdas ir tuštumas, kurias teko patirti mažiau laimingiems vaikams. Šis spindėjimas gali padaryti tikrus stebuklus. Bažnyčioje šie stebuklai įvyksta kasdien!

Linkiu, kad Viešpats išlietų krikščionių šeimoms jų misijai reikalingo tikėjimo, laisvės ir drąsos. Jeigu bus iš naujo atrastas iškilus šeimyninio auklėjimo vaidmuo, daugelis dalykų pagerės, tiek tikrumą praradusiems tėvams, tiek nusivylusiems vaikams. Laikas, kad tėvai ir motinos grįžtų iš savo tremties – nes jie patys nusišalino nuo vaikų auklėjimo – ir iš naujo pilnatviškai imtųsi savo auklėjamojo vaidmens. Viliamės, jog Viešpats suteiks tėvams šią malonę: nenusišalinti nuo vaikų auklėjimo. Tai gali būti padaryta tik su meile, švelnumu ir kantrybe.

Sužadėtuvių kelionė

2015 m. gegužės 27 d.

Tęsdamas katechezes šeimos tema, šiandien noriu pakalbėti apie sužadėtuves. Kaip nusako pats žodis, sužadėtuves susijusios su pasitikėjimu, susipažinimu, patikimumu. Tai susipažinimas su Dievo duodamu pašaukimu, nes santuoka visų pirma yra Dievo kvietimo suvokimas. Žinoma, gražus dalykas, kad šiandien jauni žmonės gali rinktis vienas kitą ir susituokti tarpusavio meilės pagrindu. Tačiau būtent šio ryšio laisvė reikalauja sąmoningos apsisprendimo darnos, ne vien paprastos abipusės traukos arba jausmo, kuris yra momentinis, trumpalaikis... Tai reikalauja kelionės.

Kitais žodžiais tariant, sužadėtuves yra laikas, kai sužadėtiniai kviečiami darbuotis meilės bare, atlikti darbą, į kurį įsitraukia abu bendrai ir kuris siekia giliai. Čia jie vienas kitą po truputį pažįsta, tai reiškia, kad vyras „sužino“ apie moterį, sužinodamas apie *šią* moterį, savo sužadėtinę; o moteris „sužino“ apie vyrą, sužinodama apie *šį* vyrą, savo sužadėtinį. Nenuvertinkime šio mokymosi svarbos: tai yra graži užduotis, jos reikalauja pati meilė, nes tai nėra vien tik nerūpestingos laimės ar nuostabaus jausmo dalykas... Biblijoje pasakojama apie visą kūriniją kaip gražų Dievo meilės darbą. Pradžios knygoje sakoma „Dievas apžvelgė visa, ką buvo padaręs, ir iš tikrųjų matė, kad buvo labai gera“ (Pr 1, 31). Tik visa užbaigęs, Dievas „ilsėjosi“. Iš šio įvaizdžio mes suprantame, kad Dievo meilė, davusi pradžią pasauliui, nebuvo vien improvizuotas sprendimas. Ne! Tai buvo gražus darbas. Dievo meilė sukūrė konkrečias sąlygas neatšaukiamai, tvirtai ir patvariai sandorai.

Meilės sandora tarp vyro ir moters yra viso gyvenimo sandora, ji negali būti *improvizuota*, ji nesudaroma vienai dienai. Nėra „ekspres“ santuokos. Meilė reikalauja darbo, keliavimo. Meilės sandora tarp vyro ir moters yra toks dalykas, kurio mokomasi ir kuris yra tobulinamas. Išdrįsiu pasakyti, kad tai yra rankomis sumeistruojama

sandora. Du gyvenimus padaryti vienu yra beveik stebuklas – laisvės ir tikėjimu atsidavusios širdies stebuklas. Turbūt turėtume dėl to labiau pasistengti, nes mūsų „jausmų koordinatės“ truputį nuklydo į šalį. Kas nori gauti viską ir tuoj pat, tas taip pat viską palieka atsiradus pirmam sunkumui (ar pirmai progai). Nėra vilties sulaukti pasitikėjimo ir save dovanojančios ištikimybės, jei vyrauja nuostata vartoti meilę kaip tam tikrą „papildą“ dvasinei ir fizinei gerovei palaikyti. Tai ne meilė!

Sužadėtuvių sutelkia valią drauge išlaikyti tai, ko niekuomet negalime nupirkti ar parduoti, išduoti ar apleisti, kad ir kokia būtų viliojanti pagunda. Dievas, kalbėdamas apie sandorą su savo tauta, kartais taip pat remiasi sužadėtuvių sąvoka. Jeremijo knygoje kalbėdamas nuo jo nutolusiai tautai jis primena tą laiką, kai tauta buvo Dievo „sužadėtinė“: „Aš atmenu ištikimą tavo jaunystės meilę, kai tu mylėjai mane, būdama sužadėtinė“ (Jer 2, 2). Ir Dievas ėjo sužadėtuvių keliu. Jis taip pat davė pažadą. Jį girdėjome šios audiencijos pradžioje iš Ozėjo knygos: „Susižadėsiu su tavimi amžinai, susižadėsiu su tavimi teisingumu ir teisingumu, ištikima meile ir gailestingumu. Susižadėsiu su tavimi ištikimybė. Tuomet tu žinosi, kas yra Viešpats“ (Oz 2, 19–20). Viešpats su savo tauta eina ilgą sužadėtuvių kelią. Galiausiai Dievas susituokia su savo tauta Jėzuje Kristuje. Jėzuje jis susituokia su Bažnyčia. Dievo tauta yra Jėzaus Nuotaka. Tačiau koks ilgas tas kelias! Jūs, italai, turite savo literatūros šedevrą apie sužadėtuves – „Sužadėtiniai“. Jauni žmonės privalėtų jį perskaityti. Tai šedevras, pasakojantis istoriją apie sužadėtinius, kuriems tenka daug iškentėti, patirti sunkumų, kol galiausiai jie susituokia. Neatmeskite šio šedevro apie sužadėtuves, jį italų literatūra skiria specialiai jums. Imkite, perskaitykite jį ir pamatysite sužadėtuvių grožį, kančią, taip pat ištikimybę.

Bažnyčia savo išmintimi išlaiko *skirtumą tarp susižadėjimo ir santuokos* – tai nėra tas pats – ypač žvelgiant į šio ištyrimo subtilumą ir gelmę. Būkime atsargūs ir lengva ranka neatmeskime šio mokymo išminties: jis taip pat kyla iš laimingo santuokinio gyvenimo patirties. Galingi kūno simboliai turi raktą į sielą: mes negalime lengvabūdiškai traktuoti kūno ryšių, nepadarydami išliekančių žaizdų dvasiai (plg. 1 Kor 6, 15–20).

Žinoma, šiandienos kultūra ir visuomenė tapo gana abejinga šio žingsnio subtilumui ir rimtumui. Kita vertus, negalima pasakyti, kad būtų didžiadvasiškai žvelgiama į jaunus žmones, kurie yra pasiryžę kurti namų židinį ir svetingai priimti vaikus! Priešingai, dažnai sudaroma tūkstančiai kliūčių, tiek psichologinių, tiek praktinių. Sužadėtuvių yra gyvenimo tarpsnis, kuris turi prinokti kaip vaisius; tai kelias bręstant meilėje, kol atėjus laikui tampa santuoka.

Ikisantuokinio parengimo kursai yra speciali pasirengimo išraiška. Matome daugybę porų, ateinančių į kursus be noro: „Tie kunigai nori, kad lankytume kursus! Kam mums jie? Mes viską žinome...“ Ir kursus lanko atmesčiai. Tačiau po to jie būna laimingi ir dėkingi, nes ten rado progą – kartais vienintelę – apmąstyti savo patirtį nebanaliai. Taip, daugelis porų kartu būna jau ilgą laiką, gal ir turėdami intymius santykius, kartais gyvendami kartu, tačiau jie *iš tikrųjų nepažįsta vienas kito*. Gal skamba keistai, bet patirtis rodo, jog tai tiesa. Todėl reikia iš naujo įvertinti sužadėtuves kaip laiką, kai sužadėtiniai pažįsta vienas kitą ir drauge planuoja. Parengimo santuokai kelias turėtų būti organizuojamas žvelgiant į šią perspektyvą, taip pat remiantis paprastu, bet giliu krikščionių sutuoktinių liudijimu. Čia taip pat dera sutelkti dėmesį į esminius dalykus: Bibliją, iš naujo drauge sąmoningai ją suvokiant; maldą jos liturgine apimtimi, tačiau taip pat „naminę maldą“, kurią dera išgyventi namie; sakramentus, sakramentinį gyvenimą, išpažintį... kai Viešpats ateina ir apsigyvena sužadėtuvių poroje ir parengia juos priimti vienas kitą „su Kristaus malone“; taip pat išgyvenant broliškumą su vargšais ir stokojančiaisiais, o tai moko mus gyventi paprastai ir dalytis.

Tam įsipareigodami sužadėtiniai abu auga, ir visa tai parengia juos gražiai švęsti santuoką, kitaip, ne pasaulietiškai, bet krikščioniškai. Apsvarstykime mūsų girdėtus Dievo žodžius, kai jis kalba savo tautai kaip sužadėtinis būsimai sužadėtinėi: „Susižadėsiu su tavimi amžinai, susižadėsiu su tavimi teisingumu ir teisingumu, ištikima meile ir gailestingumu. Susižadėsiu su tavimi ištikimybė. Tuomet tu žinosi, kas yra Viešpats“ (Oz 2, 19–20). Tegu kiekviena sužadėtuvių pora apie tai pamąsto ir vienas kitam tepasako: „Patikiu tau save kaip savo sužadėtinę, patikiu tau save kaip savo sužadėtinį.“ Išlaukite šio momento. Tai keliavimas lėtai einant pirmyn, tačiau tai brendimo kelias. Šios kelionės žingsnių nedera skubinti. Brendimo keliu keliaujama žingsnis po žingsnio.

Sužadėtuvių kelias gali iš tikrųjų tapti iniciacija, į ką? Į nuostabą! Tai nuostaba dėl dvasinių dovanų, kuriomis Viešpats per Bažnyčią praturtina naujos šeimos, pasirengusios gyventi jo palaiminimais, horizontą. Dabar kviečiu jus melstis šventajai Nazareto Šeimai: Jėzui, Juozapui ir Marijai. Melsti, kad šeima atliktų šią pasirengimo kelionę, melstis už sužadėtinius. Visi drauge melskimės Dievo Motinai sukalbėdami „Sveika, Marija“ maldą už visus sužadėtinius, kad jie galėtų suvokti šios kelionės santuokos link grožį. [Sveika, Marija...]

Sužadėtuvių poroms, esančioms šioje aikštėje, linkiu geros sužadėtuvių kelionės!

Šeima ir skurdas

2015 m. birželio 3 d.

Pastaraisiais trečiadieniais svarstydavome apie šeimą; toliau plėtojame šeimos temą. Nuo šiandien mūsų katechezėse apmąstysime šeimos pažeidžiamumą tokiomis gyvenimo sąlygomis, kurios kelia jai išbandymų. Šeima susiduria su daugeliu problemų, kurios jai yra išbandymas.

Vienas iš šių išbandymų – skurdas. Pagalvokime apie daugybę šeimų, gyvenančių didmiesčių pakraščiuose, taip pat kaimo vietovėse... Tiek daug skurdo, toks didelis nuosmukis! Kai kur prie to prisideda ir karas, dar pablogindamas situaciją. Karas visuomet baisus. Jis visada pirmiausia pažeidžia civilius gyventojus, šeimas. Karas iš tikrųjų yra „visokio skurdo tėvas“, nuskurdina šeimą, grobuoniškai niokoja gyvenimus, sielas, su-trauko švenčiausius ir mylimiausius ryšius.

Nepaisant viso to, yra daugybė vargingų šeimų, kurios stengiasi oriai gyventi kasdienį gyvenimą, dažnai atvira širdimi patikėdamos save Dievo palaiminimams. Tačiau ši pamoka neturėtų pateisinti mūsų abejingumo, veikia turėtume labiau susigėsti, kad yra tiek daug skurdo! Beveik stebuklas yra tai, jog ir skurdama šeima toliau formuoja ar net – tiek, kiek įstengia, – išsaugo ypatingą savo ryšių žmogiškumą. Šis faktas trikdo tuos gerovės planuotojus, kurie jausmus, vaisingumą ir šeimyninius ryšius laiko šalutiniais dalykais gyvenimo kokybės atžvilgiu. Jie nieko nesupranta! Priešingai, turėtume suklupti prieš šias šeimas, jos yra tikra žmoniškumo mokykla saugant visuomenės nuo barbarybės.

Kas mums beliks, jei pasiduosime ciesoriaus ir Mamonos, smurto ir pinigų spaudimui, atsižadėsime net šeimyninės meilės ryšių? Nauja pilietinė etika rasis tik tuomet, kai atsakingieji už viešąjį gyvenimą reorganizuos socialinius ryšius, pradėdami nuo kovos su ydingu uždaru ratu tarp šeimos ir skurdo, kuris mus veda į prarają.

Šiandienos ekonomika dažnai sutelkta į mėgavimąsi individualia gerove, tačiau dideliu mastu eksploatuoja šeimyninius ryšius. Tai rimtas prieštaravimas! Didžiulis šeimos darbas, žinoma, neištraukiamas į finansų biudžetus. Ekonomika ir politika nelinkusi to pripažinti. Tačiau vidinis asmens ugdymas ir meilingo prieraišumo socialinė apytaka kyla būtent iš ten. Jei ši kolona būtų pašalinta, viskas subyrėtų.

Tai nėra tik duonos klausimas. Kalbame apie darbą, išsilavinimą, sveikatos apsaugą. Svarbu, kad visa tai aiškiai

suprastume. Mes visada labai jaudinamės matydami sergančius ir išbadėjusius vaikus daugelyje pasaulio šalių. Tuo pat metu mus jaudina spindinčios akys daugybės vaikų, kurie nieko neturi, lanko beveik iš nieko įkurtas mokyklas, – kai jie didžiuodamiesi rodo savo pieštuką ar sąsiuvinį. Kaip meiliai jie žvelgia į savo mokytoją! Vaikai iš tikro žino, kad žmogus gyvas ne vien duona! Taip pat yra ir su šeimos meile; skurde vaikai kenčia, nes jie nori meilės ir šeimyninių ryšių.

Mes, krikščionys, turime tapti vis artimesni šeimoms, kurioms tenka patirti skurdo išbandymą. Pagalvokime, kiekvienam iš mūsų pažįstama panaši situacija: tėtis neturi darbo, mama neturi darbo... ir šeima kenčia, jos ryšiai silpninami. Tai baisu. Iš tikrųjų *socialinis skurdas smogia šeimai ir dažnai ją sugriauna*. Darbo stygius, jo netekimas, nestabilumas slegia šeimos gyvenimą ir išbando santykius.

Gyvenimo sąlygos skurdžiausiuose rajonuose, būsto ir transporto problemos, socialinių, sveikatos bei švietimo paslaugų menkumas pridaro kitų sunkumų. Prie šių medžiaginių veiksnių prisideda žalingai šeimą veikiantys žiniasklaidos platinami pseudodeliai, grindžiami vartotojiškumu ir įvaizdžio kultu, – tai daro įtaką vargingiausiems visuomenės sluoksniams ir toliau ardo šeimyninius ryšius. Rūpinkimės šeimomis, rūpinkimės meilės ryšiais, kai skurdas kelia išbandymą šeimai!

Bažnyčia yra Motina, ji negali pamiršti savo vaikų dramų. Ji taip pat turi būti varginga, kad būtų vaisinga ir atsilieptų į tokį skurdą. Varginga Bažnyčia yra tokia, kuri savo noru praktikuoja gyvenimo paprastumą – savo institucijomis, savo narių gyvenimo stiliumi, – kad sugriautų kiekvieną sieną, ypač atskiriančią nuo vargšų. Čia reikia maldos ir veikimo. Intensyviai melskimės, kad Viešpats mus pažadintų, kad mūsų krikščioniškos šeimos inicijuotų šeimyninio artumo revoliuciją, kurios mums šiandien labai reikia! Šiuo šeimyniniu artumu Bažnyčia gyvavo nuo pat pradžių. Nepamirškime, stokojančiųjų, mažųjų ir vargšų teismas yra Dievo teismo provaizdis (Mt 25, 31–46). Nepamirškime to ir darykime viską, ką galime, kad padėtume šeimoms eiti pirmyn per skurdo ir vargo išbandymus, paveikiančius meilės ir šeimos ryšius. Norėčiau dar kartą perskaityti Biblijos tekstą, kurį girdėjome pradžioje, o kiekvienas iš mūsų tegul pagalvoja apie skurdu ir vargu bandomas šeimas. Biblijoje rašoma: „Mano vaike, neatsakyk vargšui išteklių pragyventi, neversk beturčio akių veltui laukti! Nenuvilk alkano žmogaus, neužgaulk nelaimės užklupto žmogaus! Nedidink bevیلčio žmogaus vargo, nedelsk duoti išmaldos suvargusiam. Neatmesk elgetos prašymo,

nenugrėžk žvilgsnio nuo vargšo. Nenukreipk akių nuo žmogaus skurde, neduok niekam progos tave keikti“ (*Sir* 4, 1–5). Nes tą patį padarys Viešpats – taip sakoma Evangelijoje, – jei mes nedarysime šių dalykų.

Šeima ir liga

2015 m. birželio 10 d.

Tęsiame katechezės apie šeimą, ir šioje katechezėje norėčiau kalbėti apie visų šeimų gyvenimui bendrą aspektą, būtent apie ligą. Tai mūsų trapumo patirtis, kurią išgyvename daugiausia namie nuo vaikystės, po to ypač senyvame amžiuje atsiradus negalavimams. Šeimyninių ryšių aplinkoje mūsų mylimų žmonių liga yra „dar labiau“ išgyvenama dėl kančios ir nerimo. Būtent meilė leidžia mums jausti tą „labiau“. Dažnai tėčiui ar mamai sunkiau išgyventi sūnaus ar dukros ligą negu savo. Galima sakyti, kad šeima visuomet buvo artimiausia „ligoninė“. Dar ir šiandien daugelyje pasaulio šalių ligoninė skirta nedaugeliui privilegijuotųjų ir dažnai būna labai toli. Būtent mama, tėtis, broliai, seserys, močiutės garantuoja slaugą ir padeda pagyti.

Evangelijose daugelyje vietų pasakojama apie Jėzaus susitikimą su ligoniais ir jo uolumą juos gydant. Jis viešai prisistato kaip tas, kuris kovoja su liga ir atėjo išgelbėti žmogaus nuo visokio blogio – nuo dvasios ir nuo kūno blogio. Tik ką skaityta scena iš Evangelijos pagal Morkų yra jaudinanti. Joje sakoma: „Atėjus vakarui, kai saulė nusileido, pas Jėzų buvo sugabenti visi ligoniai ir demonų apsėstieji“ (*Mk* 1, 32). Galvodamas apie šiandienos didmiesčius svarstau, kur yra tos durys, prie kurių būtų galima atnešti ligonius viliantis, kad jie bus išgydyti! Jėzus niekuomet neatsisakė jais pasirūpinti. Niekada nepraėjo pro šalį, nenusuko savo veido. Kai tėvas ar motina, ar tiesiog draugai atnešdavo ligonį, kad paliestų ar išgydytų, Jėzus nedvejodavo; gydymui teikė pirmenybę prieš įstatymą, net tokį šventą dalyką kaip šabo poilsis (*Mk* 3, 1–6). Įstatymo mokytojai priekaištavo Jėzui, nes jis gydydavo šabo dieną, darė gera per šabą. Jėzaus meilė reiškė dovanoti sveikatą, daryti gera: tai visuomet yra prioritetas!

Jėzus siunčia savo mokinius atlikti to paties darbo ir duoda jiems galią gydyti, kitais žodžiais tariant, artintis prie ligonių ir iki galo jais rūpintis (plg. *Mt* 10, 1). Turime nuolat atminti, ką jis sako mokiniams epizode apie nuo gimimo aklą vyrą (*Jn* 9, 1–5). Mokiniai – prieš juos yra akklasis! – ginčijasi, kas nusidėjo, jis ar jo tėvai, kad gimė aklas, kas nulėmė jo aklumą. Viešpats aiškiai sako: nei jis, nei jo tėvai; jis yra aklas, kad jame psi-

reikštų Dievo darbai. Ir jis jį išgydo. Štai Dievo šlovė! Tokia yra Bažnyčios užduotis! Padėti ligoniams, nepasiklysti apkalbose, visuomet padėti, paguosti, palengvinti, būti arti ligonio; tokia yra užduotis.

Bažnyčia kviečia nuolat melstis už ligos ištiktus mūsų artimuosius. Niekuomet neturi pristigti maldos už ligonius. Priešingai, privalome daugiau melstis, tiek asmeniškai, tiek bendruomenėje. Apmąstykime Evangelijos epizodą apie kanaanietę moterį (plg. *Mt* 15, 21–28). Ji yra pagonė, nepriklauso Izraelio tautai. Tačiau ši pagonė meldžia Jėzų išgydyti jos dukterį. Išbandydamas jos tikėjimą, Jėzus iš pradžių atsako šiurkščiai: „Negaliu. Pirmiausia turiu galvoti apie Izraelio avis.“ Moteris nepasiduoda – motina, prašydama pagalbos savo vaikui, niekada nepasiduoda; mes visi žinome, kad motinos kovoja už savo vaikus – ir ji atsako: „Net šunyčiams ką nors duoda, kai šeiminkai pavargo!“; tuo tarsi sakytų: „Laikyk mane bent jau šunyčiu!“ O Jėzus jai atsako: „O moterie, didis tavo tikėjimas! Tebūnie tau, kaip prašai“ (*Mt* 15, 28).

Net šeimoje susidūrus su liga kyla sunkumų dėl žmogiškojo silpnumo. Tačiau apskritai ligos laikotarpiai stiprina šeimos ryšius. Galvoju apie tai, kaip svarbu nuo mažens mokyti vaikus solidarumo su ligoniais. Toks auklėjimas, kai stengiamasi apsaugoti nuo jautrumo žmogaus ligai, užkietina širdį. Tai tarsi „nuskausmina“ vaikus kitų kančiai, daro juos neįgalius stoti kančios akivaizdon ir išgyventi ribinę patirtį. Labai dažnai matome vyrą ar moterį ateinantį į darbą išvargusiu veidu. Paklausus, kas atsitiko, nuskamba atsakymas: „Miegojau tik dvi valandas, nes namie pamainomis keičiamės budėdami prie mūsų mergaitės ar berniuko, senelio ar močiutės.“ O darbo diena tęsiasi. Tai didvyriški darbai, tai šeimų heroizmas! Tai paslėpti didvyriški darbai, įgyvendinami švelniai ir drąsiai kuriam nors šeimoje susirgus.

Mūsų brangiausių ir švenčiausių artimųjų silpnumas ir kančia mūsų vaikams ir anūkams gali būti gyvenimo mokykla – svarbu mokyti vaikus, anūkus suprasti šį artumą šeimoje ištikus ligai, – ir jie tai suvokia, kai liga lydima malda ir jautriu bei dėmesingu namiškių artumu. Krikščionių bendruomenė žino, kad šeima, patirianti ligos išbandymą, neturi būti palikta viena likimo valiai.

Turime dėkoti Viešpačiui už tas gražias bažnytinės brolystės patirtis, padedančias šeimoms išgyventi skausmo ir kančios sunkius momentus. Šis krikščioniškas šeimų artumas tarpusavyje yra tikras lobis parapijai; tai išminties lobis, pagelbėjantis šeimoms sunkiais momentais suvokti Dievo Karalystę geriau nei daugybė kalbų! Tai Dievo glamonės.

Gedulas šeimoje

2015 m. birželio 17 d.

Tęsdami katechezes apie šeimą šiandien tiesiogiai semiamės įkvėpimo iš evangelisto Luko papasakoto epizodo, kurį ką tik girdėjome (plg. *Lk 7, 11–15*). Tai labai jaudinanti scena, parodanti Kristaus užuojautą kenčiantiesiems, šiuo atveju našlei, praradusiai savo vienintelį sūnų, – ji taip pat rodo Jėzaus galią mirčiai.

Mirtis yra patirtis, tenkanti visoms šeimoms be jokios išimties. Ji yra gyvenimo dalis; tačiau mirtis, palietusi šeimos narius, niekada neatrodo natūrali. Tėvams išgyventi savo vaikų mirtį ypač skaudu; tai prieštarauja šeimą įprasminančių santykių pamatinei prigimčiai. Sūnaus ar dukters praradimas yra tarsi laiko sustabdymas: atsiveria praraja, praryjanti tiek praeitį, tiek ateitį. Mirtis, pasiglemžianti mažą vaiką ar jaunuolį, nušluoja pažadus, dovanas ir aukas, iš meilės džiaugsmingai paaukotas gyvybei, kurią pagimdėme. Tėvai dažnai ateina į Mišias Šv. Mortos namuose su sūnaus, dukros – kūdikio, mergaitės ar berniuko – nuotrauka ir sako man: „Jis iškeliavo, ji iškeliavo.“ Jų veidai sklidini sielvarto. Mirtis mus paliečia, o savo vaiko mirtis mus paliečia labai giliai. Visa šeima tarsi suparalyžiuojama, lieka be žado. Panašiai kenčia ir vaikas, netekęs vieno ar abiejų savo tėvų. Jis klausia: „Kur mano tėtis? Kur mama?“ – „Danguje.“ „O kodėl aš negaliu jo pamatyti?“ Šis klausimas atskleidžia vieno likusio vaiko širdyje kylančią baimę. Jame atsiverianti apleistumo tuštuma dar labiau gąsdinanti, nes dėl patirties stokos jis nesugeba „įvardyti to, kas įvyko“. „Kada tėtis sugrįš? Kada mama sugrįš?“ Ką atsakyti kenčiančiam vaikui? Tokia yra mirtis šeimoje.

Šiais atvejais mirtis yra tarsi šeimos gyvenime atsivėrusi juodoji skylė, kurios negalime niekaip paaiškinti. Kartais net apkaltiname Dievą. Daugybė žmonių – aš juos suprantu – pyksta ant Dievo ir piktžodžiauja: „Kodėl pasiėmei mano sūnų, mano dukrą? Nėra jokio Dievo, Dievas neegzistuoja! Kodėl jis taip padarė?“ Tokius dalykus dažnai girdime. Tačiau šis pyktis yra tai, kas kyla iš didžiulio skausmo apimtos širdies. Sūnaus ar dukros, tėvo ar motinos praradimas yra didžiulis sielvartas. Šeimose tai nuolat vyksta. Šiais atvejais, kaip jau sakiau, mirtis yra tarsi skylė. Tačiau fizinė mirtis turi „bendrininkus“, kurie yra net blogesni už ją pačią: tai neapykanta, pavydas, puikybė, godumas; trumpai tariant, tai pasaulio nuodėmė, kuri prisideda prie mirties, daro ją dar skausmingesnę ir neteisingesnę. Šeimyniniai ryšiai atrodo kaip iš anksto nulemtos ir bejėgės aukos prieš tuos mirties pagalbininkus, veikiančius žmonijos istorijoje. Pagalvokime apie tą absurdišką „normalumą“, kai tam tikrose vietose ir tam tikru metu žmonių neapykantos bei abejingumo išpro-

vokuoti įvykiai dar padidina mirties siaubą. Teapsaugo mus Viešpats, kad su tuo neapsiprastume!

Dievo tautoje dėl Jėzaus dovanotos užuojautos malonės daugelis šeimų savo veiksmais įrodo, kad mirtis neturi paskutinio žodžio: tai yra tikras tikėjimo aktas. Kiekvieną kartą, kai šeima gedi – net jei tas gedėjimas labai baisus, – ji randa stiprybės išlaikyti tikėjimą ir meilę, vienijančią mus su tais, kuriuos mylime, ir taip jau užbėgama už akių mirčiai, kad ji visko nepasiglemžtų. Mirties tamsybė turi būti pasitinkama dar intensyvesne meilės pastanga. Vakaro maldoje šaukiame: „Viešpatie, apšviesk mano tamsybes.“ Viešpaties prisikėlimo šviesoje – o jis neapleidžia nė vieno, kuriuos jam Tėvas pavedė, – galime, pasak apaštalo Pauliaus, išrauti mirties geluonį (*1 Kor 15, 55*); Mes galime jai užkirsti kelią, kad ji neužnuodytų gyvenimo, nenutrauktų mūsų meilės ryšių, neįstumtų mūsų į tamsiausią tuštumą.

Šiame tikėjime galime paguosti vienas kitą, žinodami, kad Viešpats kartą visiems laikams nugalėjo mirtį. Mūsų mylimieji neprarasti nebūties tamsybėje: viltis laiduoja mums, kad jie yra geros ir stiprios Dievo rankose. Meilė yra stipresnė už mirtį. Taigi turime eiti tuo keliu ugdydami meilę, ją stiprindami, ir meilė apsaugos mus iki tos dienos, kai bus nušluostyta kiekviena ašara, kai „nebebus mirties, nebebus liūdesio nei aimanos, nei sielvarto“ (*Apr 21, 4*). Jeigu leisimės palaikomi šio tikėjimo, gedėjimo patirtis gali net sustiprinti šeimos ryšius, naujai atverti kitų šeimų skausmui, kildinti naują brolystę su šeimomis, gimusiomis ir atgimusiomis viltyje. Gimti ir atgimti viltyje – tai duoda tikėjimas.

Norėčiau pabrėžti paskutinę šiandien girdėtos Evangelijos frazę (plg. *Lk 7, 11–15*). Jėzus gražino gyvybę jaunuoliui, vieninteliui našlės sūnui. Evangelija apie tai sako: „Jėzus atidavė jį motinai.“ Tai yra mūsų viltis! Visus mūsų iškeliavusius mylimuosius Viešpats gražins mums, ir būsim drauge su jais. Ši viltis nenuvilia! Gerai įsiminkime šį Jėzaus veiksma: „Jėzus atidavė jį motinai.“ Viešpats tai padarys su visais mūsų artimaisiais šeimoje.

Šis tikėjimas apsaugo mus nuo nihilistinio požiūrio į mirtį, taip pat nuo melagingų pasaulio paguodų, kad krikščioniškoji tiesa „išvengtų pavojaus susimaišyti su įvairiausiomis mitologijomis“ ir nepasiduotų senųjų ar šiuolaikinių prietarų pagundoms (Benediktas XVI. Žodis per Viešpaties angelo maldą 2008 m. lapkričio 2 d.). Šiandien būtina, kad ganytojai ir visi krikščionys konkretesniu būdu išreikštų tikėjimą, susidūrę su gedulo patirtimi šeimoje. Negalima neigti jų teisės verkti – geddami turime verkti, – Jėzus taip pat „pravirko“ ir „labai susigraudino“ dėl jo mylimoje šeimoje išgyvenamo gedulo (plg. *Jn 11, 33–37*). Galime

pasitelkti paprastą ir stiprą liudijimą daugelio šeimų, kurios labai sunkiame mirties perėjime gebėjo išvelgti tikrą nukryžiuoto ir prisikėlusio Viešpaties perėjimą su jo neatšaukiamu mirusiųjų prisikėlimo pažadu. Dievo meilės darbas yra stipresnis už mirties padarinius. Šią meilę, būtent šią meilę, turime pasitelkti kaip veiklią savo tikėjimo „bendrininkę“! Atsiminkime Jėzaus veiksma – „Jėzus atidavė jį motinai“. Jis tai padarys su visais mūsų artimaisiais ir su mumis, kai mes vėl susitiksim, kai mummyse bus galutinai nugalėta mirtis. Ji buvo nugalėta Jėzaus kryžiumi. Jėzus mus vėl suburs šeimoje!

Šeimos santykių žaizdos

2015 m. birželio 24 d.

Ankstesnėse katechezėse kalbėjome apie šeimos patiriamą žmogiškojo būvio pažeidžiamumą, skurdą, ligą, mirtį. Šiandien apmąstysime sužeidimus, patiriamus šeimos gyvenime, – kai šeimoje įskaudiname vienas kitą. Tai pats blogiausias dalykas!

Žinome, kad kiekvienos šeimos istorijoje yra momentų, kai brangiausių ir intymiausių jausmus sužeidžia kitų šeimos narių elgesys. Žodžiai ir veiksmai (taip pat apleidimai!), užuot išreiškę meilę, ją atima ar netgi numarina. Jei šių įskaudinimų, kurie tebėra atitaisomi, nepaisoma, jie pagilėja: jie virsta savivale, priešišku ir panieka. Šioje būklėje jie gali tapti giliomis žaizdomis, atskiriančiomis vyrą nuo žmonos ir skatinančiomis ieškoti supratimo, palaikymo, paguodos kitur. Tačiau dažnai šie „palaikymai“ neatitinka šeimos gėrio!

Išblėsus santuokinei meilei, iš santykių sklinda apmaudas. Dažnai ši nedarna „užgriūva“ vaikus.

Taigi, vaikai: norėčiau šiek tiek apmąstyti šią temą. Nepaisant iš pažiūros išugdyto mūsų jautrumo, taip pat rafinuotų psichologinių analizių, keliu sau klausimą: ar mes netapome nejautrūs vaikų sielų žaizdoms. Juo labiau stengiamasi kompensuoti dovanomis ir skanumynais, juo labiau prarandamas šių dvasinių žaizdų – tokių skausmingų ir gilių – prasmės suvokimas. Daug kalbame apie elgsenos problemas, psichinę sveikatą, vaiko gerovę, apie tėvų ir vaikų baimes. Bet ar žinome, kas yra dvasinė žaizda? Ar juntame svorį to kalno, kuris užgriūva vaiko sielą šeimoje, kurių nariai blogai elgiasi ir skaudina vienas kitą tiek, kad suardomi santuokinės ištikimybės ryšiai? Kokio sunkumo yra mūsų pasirinkimai – pavyzdžiui, klaidin-

gi pasirinkimai, – kaip stipriai jie slegia vaiko sielą? Kai suaugusieji praranda galvą, kiekvienas galvoja tik apie save, kai tėtis ir mama skaudina vienas kitą, jų vaikų sielos baisia kenčia, jie patiria neviltį. Šios žaizdos palieka žymę, išliekančią visą gyvenimą.

Šeimoje viskas yra susiję: kai jos siela kur nors sužeidžiama, infekcija perduodama visiems. Kai vyras ir moteris, įsipareigoję būti „vienu kūnu“ ir sudaryti šeimą, susitelkia tik į savo laisvės ir malonumų poreikius, šis iškrypimas labai giliai paveikia jų vaikų širdis ir gyvenimus. Dažnai šie vaikai pasislepia ir vienumoje verkia... Tai turime gerai suprasti. Vyras ir žmona yra vienas kūnas. Jų vaikai yra kūnas iš jų kūnų.

Apmąstę, kaip griežtai Jėzus išpėja suaugusiuosius nepiktinti mažutėlių, – girdėjome tą Evangelijos ištrauką (plg. Mt 18, 6), – galime geriau suprasti ir jo žodį apie didelę atsakomybę, įpareigojančią saugoti santuokinę ryšį, grindžiantį žmogiškąją šeimą (plg. Mt 19, 6–9). Kai vyras ir moteris tampa vienu kūnu, visos mamos ir tėčio žaizdos bei apleidimai turi įtakos jų vaikų gyvam kūnui.

Kita vertus, tai tiesa, kad kai kuriais atvejais separacija yra neišvengiama. Kartais ji tampa moraliai net būtina, kai silpnesnį sutuoktinį ar mažus vaikus reikia apsaugoti nuo dar sunkesnių sužeidimų dėl piktnaudžiavimo ir smurto, pažeminimo ir išnaudojimo, paniekinimo ir abejingumo. Ačiū Dievui, netrūksta tokių, kurie stiprinami tikėjimo ir meilės savo vaikams liudija ištikimybę ryšiui, kuriuo patikėjo, nors atrodo neįmanoma jo atgaivinti. Tačiau ne visi atsiskyrusieji jaučiasi tam pašaukti. Ne visi vienvietėje išvelgia Viešpaties pašaukimą. Savo aplinkoje matome daugelį šeimų, gyvenančių vadinamojoje neregulioje būklėje – iš tikrųjų man asmeniškai nepatinka ši sąvoka, – ir tai verčia mus susimąstyti. Kaip galime jiems padėti? Kaip galime juos palydėti? Kaip galime juos palydėti, kad vaikai netaptų tėčio ar mamos įkaitais?

Prašykime Viešpaties didžio tikėjimo, kad galėtume matyti tikrovę Dievo akimis; prašykime didelės meilės, kad galėtume artintis prie žmonių gailestinga širdimi.

DVASINĖ KURČNEBYLYSTĖ

23 eilinis sekmadienis (B)

Iz 35, 4–7a; Jok 2, 1–5; Mk 7, 31–37

Matydami fizinę negalią turintį žmogų būname sukręsti ir susigraudiname, tačiau kur kas daugiau žmonių kamuoja dvasinės sielos negalios. Mes šių sielos negalių, kurios labai trukdo asmenims bendrauti su Dievu, išorėje nematome. Dažniausiai užjaučiame fizinių trūkumą ir skausmą kenčiančius žmones, nepagalvodami, jog daugelio dvasia kenčia kur kas skaudžiau negu kūnas. Jėzus nori, kad suprastume, jog sveikata nėra vienintelis žmogaus laimės šaltinis. Žmogui reikia daug daugiau. Juk žmonės kenčia ne tik nuo ligų, bet ir nuo vienatvės, nuo meilės trūkumo, nuo šeimos subyrėjimo, nuo kalčių ir nuodėmių.

Kur kas baisesnė yra dvasinė kurčnebylystė. Taip atsitinka, kai žmogus netenka tikėjimo. Jis atmeta tikėjimą girdėti Dievo balsą ir kartu negali papasakoti nuostabių Dievo darbų. Jėzus perspėja nusidėjėlius: „Kaip jūs galite kalbėti gera, būdami blogi? Juk burna kalba tai, ko pertekusi širdis“ (Mt 12, 34). Apaštalas Paulius sako: „Aš įtikėjau, todėl prakalbėjau“ (2 Kor 4, 13). Kurčias ir nebylys teologine prasme yra tas, kuris nesiklauso Dievo balso, jo neskelbia ir nevykdo savo gyvenime. Kristus stebisi tokiais žmonėmis sakydamas: „Turite akis, ir nematote; turite ausis, ir negirdite?!“ (Mk 8, 18). Visi jaučiame sunkumą ir nepajėgumą nuoširdžiai bendrauti su Dievu ir tarpusavyje. Kažkas mūsų viduje su abejingumu ir egoizmu trukdo veikti. Net bažnyčioje pradedame panašiai elgtis kaip fariziejus: „Dėkoju tau, Dieve, kad nesu toks, kaip kiti žmonės – plėšikai, sukčiai, svetimautojai“ (Lk 18, 11). Būtina, kad Jėzus išgydytų mūsų akis tikėti, apvalytų širdį mylėti, ausis – klausytis Dievo žodžio. D. Bonhoefferis sakė: „Pirmasis patarnavimas, kurį privalome atlikti broliams, tai išklausti juos. Tas, kas nemoka išklausti savo brolio, greitai nemokės klausytis Dievo.“ Deja, dažnai nemokame klausytis ir kalbėti širdimi. Negirdime tėvų, negirdime vaikų, negirdime žmonos ar savo vyro. Kiek yra šeimų, kur artimieji kalba lyg tarp kurčiųjų. Čia atsiranda didžiausios tylėjimo ir vienatvės dykumos.

Būname panašūs į kurčnebylius, kai gyvename nuodėmėje. Tuomet net būdami šalia Dievo negirdime jo žodžių, nes mūsų sąžinė būna kurčia. Nuodėmė mus uždaro savo egoizme. Puikybė lyg vaškas užlipdo žmogaus sąžinės ausis. Toks žmogus tampa susirūpinęs nesibaigiančiais materialiniais reikalais ir turtais, virdamas visiškai kurčias kitų nelaimingų žmonių prašymams ir dejonėms. Jis tampa nebylys, nesikalba maldoje

su Dievu, Dievui nedėkoja ir Jo negarbina. Taip susergera abejingumo viskam, išskyrus pinigą, ligą.

Kalba yra didelis žmonių turtas. Tačiau, kaip ir kiekvienas turtas, kalba turi būti vartojama išmintingai. Kristus perspėja: „Teismo dieną žmonės turės duoti apyskaitą už kiekvieną pasakytą tuščią žodį. Pagal savo žodžius būsi išteisintas ir pagal savo žodžius būsi pasmerktas“ (Mt 12, 36–37). Mokslininkai apskaičiavo, jog žmogus per dieną pasako nuo 4 iki 6 tūkstančių žodžių. Per metus ištaria nuo 1 iki 2 milijonų žodžių. Jei gu kas mūsų žodžius užrašytų į knygas, kokia didelė susidarytų knygų krūva! Ištisa biblioteka. Kažin kaip reaguotų žmonės, jei gu tokias knygas pradėtų įdėmiai skaityti. Skaitydami jie atrastų, kiek daug kvailysčių esame prišnekėję, kaip dažnai buvome neteisūs ir apkalbėjome kitus. Skaitytojai būtų patenkinti radę mūsų žodžius teisingus, malonius, mandagius. Ypač ten, kur išreiškėme meilę, dėkingumą, užuojautą, pagalbą kitiems juos pamokydami ir t. t. Žinoma, daugeliu atveju labai norėtume susigražinti savo žodžius atgal, deja, tai neįmanoma. Kartą viena moteris pagyrė motiną, kad ši išmokė savo dukrelelę taip gražiai kalbėti. „Tas tiesa, – atsakė mama, – tačiau dabar aš ją mokau galvoti, o tai kur kas sunkiau.“

Todėl žmonės labai kenčia dėl savo plepumo. Ne visi geba Dievo duotą kalbos dovaną tvarkingai panaudoti. Plepumas, neapgalvota kalba dažnai sukelia daug kitų nuodėmių. Nesąžiningi žmonės kalbėdami šmeižia, apkalba, išduoda, meluoja, keikia. Kiek nemalonumų padaro ir sau, ir kitiems. Kaip dažnai žmonės dėl to susipyksta, įskaudina vienas kitą. Apaštalas Petras liepia atmesti „visokią blogybę, visokią klastą, veidmainystes, pavyduliavimus ir visokias apkalbas“ (1 Pt 2, 1).

Dievo žodžio klausydami tampame dieviški, o velnio balso klausydami – velniški. Ieva paklausė piktosios dvasios balso ir užtraukė žmonijai blogį. Mergelė Marija klausė Dievo balso ir tapo visos žmonijos Išganytojo Motina. Krikščionių religija yra Dievo žodžio klausymosi ir jo skelbimo religija. Krikščionis yra Dievo žodžio klausytojas. Tai bendravimo su kalbančiu Dievu religija. Todėl būti savo sieloje kurtiems ir nebyliams yra didžiulis dvasinis blogis. Mes visi dvasiškai esame daugiau mažiau kurti, net ir tada, kai klausomės Dievo žodžio, rizikuojame būti bejausmiai ir abejingi. Jėzus yra mūsų sielų gydytojas. Jis gydo mus, kad kalbėtumės su Dievu ir broliais. Dievo paliestas žmogus esmiškai pasikeičia: akliesiems atsiveria akys, kurtieji girdi, nebyliai prakalba, luošieji vaikšto. Žmogus pradeda girdėti Dievą ir Jį skelbti.

Kitas svarbus patarnavimas – atvesti nutolusį nuo tikėjimo savo brolių prie Dievo, kad Dievas atvertų akis ir ausis tikėti. Krikščionis privalo būti neabejingas ir padėti broliui sugrįžti prie Dievo. Šiame kurčnebylio pagydytame mes matome Kristaus žodžio jėgą. Tai suprasdamas, romėnų šimtininkas Kristų prašo: „Viešpatie, tik tark

žodį, ir mano tarnas pasveiks“ (Mt 8, 8). Žmogaus vidus pasveiksta, kai jis atsiveria Dievui. Atveria ausis Dievo žodžiui ir lūpas, kad bendrautų su Dievu ir Jį šlovintų.

Melskime Jėzų, kad mus apsaugotų nuo dvasinio kurtumo bei nebylostės!

NEBIJOKIME KANČIOS

24 eilinis sekmadienis (B)

Iz 50, 5–9a; Jok 2, 14–18; Mk 8, 27–35

Kodėl Mesijas privalo kentėti ant kryžiaus? Kartais tikintiesiems kyla noras rasti tokią evangeliją, kurioje nebūtų kalbama apie kryžių. Kodėl Jėzus turi kentėti? Kodėl kenčiame mes? Atsakymą duoda pats Išganytojas. Jis apaštalą Petrą, norintį atkalbėti Jį nuo kančios, griežtai subara: „Eik šalin, šėtone, nes mąstai ne Dievo, o žmonių mintimis!“ (Mk 8, 33).

Kartais žmogaus širdį valdo savanaudiškumas, aistringumas ir išdidus „aš“. Egoizmas daro begalinę žalą žmogaus širdžiai, kuri Viešpaties sukurta mylėti. Baimė būti neįvertintam žmogų padaro bailų, silpnadvasį ir prislėgtą. Dažnai žmogus tampa pavydo, niūrios nuotaikos ir pagiežos kalinys, kadangi kiti jo nesuprato ar neįvertino. Priešingai tam chaosui, kuris dilgina žmogaus širdį, Kristus kviečia išsižadėti savęs. Apaštalas Paulius sako: „Žiūrėkite kiekvienas ne savo naudoms, bet kitų. Būkite tokio nusistatymo kaip Kristus Jėzus“ (Fil 2, 4–5).

Daug kas nori, kad Kristus vadovautų tokiai humaniškumo religijai, iš kurios būtų pašalinta aukos dvasia. Tokia krikščionybė pavirstų tuščio, netikro Kristaus kryžiaus religija, gerovės ir prisitaikėliško religija. Kartais nūdienos krikščionims kyla pagunda užgrimuoti Išganytojo kančios žaizdas, padaryti Išganytoją tik laimingai besišypsantį, kažkur palikusį savo kryžių. Tačiau be penkių kančios ženklų Išganytojas būtų netikras. Kai kurie žmonės bijo, nenori ir nesupranta, jog savo gyvenimą reikia patikėti Kristui ir gyventi tikėjimo bei darbų jungties gyvenimu. Kaip sako apaštalas Jokūbas: „Tikėjimas: jei neturi darbų, jis savyje miręs“ (Jok 2, 17).

Krikščionis privalo visiškai pasitikėti Kristumi. Jeigu mes nepasitikime Kristumi ir bijome Jo kryžiaus, mums išskyla pavojus patikėti savo gyvenimą tiems, kurie viską pieš rožinėmis spalvomis, žadės kalnus gėrybių ir jūrą linksmybių. Tačiau jie mūsų neišmokys svarbiausio dalyko – tikėjimo ir darbų būtiniausios jungties kančioje.

Labai dažnai tėvai sako: „Mano vaikai neturi iškentėti to, ką mes jaunystėje kentėjome.“ Tačiau Mesijas moko visiškai priešingai: „Jei kas nori eiti paskui mane, teišsižada pats savęs, teima savo kryžių ir teseka manimi.“ Teisus buvo anuomet Jeruzalės šventykloje Jėzaus ilgus metus laukęs senelis Simeonas sakydamas: „Štai šis skirtas daugelio Izraelyje nupuolimui ir atsikėlimui. Jis bus prieštaravimo ženklas“ (Lk 2, 34).

Prancūzų rašytojas, poetas ir diplomatas Paulis Claudelis rašė, jog „Dievo Sūnus atėjo ne sunaikinti kančios, bet kentėti kartu su mumis. Atėjo ne sunaikinti kryžiaus, bet iškelti jį aukščiau.“ Sekdami Kristų mes turime savo našta, vadinamą kryžiumi. Mums reikia būti ištvermingiems, nes šis kryžius lengvėja tik sekant Jėzumi ir sunkėja, jeigu nevykdome Dievo valios. Sekti Kristumi reiškia nugalint savo savimeilę ir egoizmą atsižadėti savęs. Kryžius lengvėja, jeigu jį laikome ne našta, bet svarbiausiu gyvenimo ramsčiu. Žmogus jaučia savo kūno, temperamento, nuotaikų kryželius; savo charakterio, savo įpročių, savo aistrų, nuodėmių kryželius. Mes nešame savo jautrumo kryžių, kuris kankina tikrais arba įsivaizduojamais išbandymais; kryžių, kurį uždeda mūsų silpnybės ir mūsų valios stoka; nuovargio, monotoniškumo ir mūsų kasdieninių nepasisekimų darbe kryžių; nešame kryžių, kylantį iš dalykų, kurių mes kartais visai negalime kontroliuoti – ligų, finansinių sunkumų, katastrofų ir tautos nelaimių. Kai kurie tų kryžių krikščioniui kyla iš jo paties prigimties, jis juos gauna gimdamas. Susitikę su šiais kryžiais, turėtume ne aimanuoti, bet ryžtingai ištarti: „Teesie, Viešpatie, ne mano, bet tavo valia.“ Tam reikia didelės, tiesiog herojiškos kantrybės. Pakanka tik prisiminti, kaip vieno žmogaus asmeniniai kryželiai gali pasidaryti išbandymu ir nelengvu kryžiumi kitiems.

Latvių rašytoja Zenta Mauriņa Raudive sakė: „Kaip per fizinę kančią mes išmokstame pažinti savo kūną, taip per dvasines kančias išmokstame pažinti savo ir kitų sielą.“

Mieli tikintieji, nebijokime kančios ir nemalonumų, jeigu tik jie veda į gera padėdami mums pasikeisti.

„AŠ JUMS DAVIAU PAVYZDĮ“ (Jn 13, 15)

25 eilinis sekmadienis (B)

Išm 2, 12. 17–20; Jok 3, 16–4, 3; Mk 9, 30–37

„Mokykitės iš manęs, nes aš esu romus ir nuolankios širdies“, – sako Kristus. Mes galime suprasti besiginčijančius tarpusavyje apaštalus, kuris iš jų didžiausias, kadangi apaštalą Petrą Kristus itin vertino, Jokūbo ir Jono akivaizdoje atsimainė, Judui patikėjo finansinius reikalus. Žmonių mąstymas susikerta su Dievo mąstymu. Evangelija ne tam yra parašyta, kad mes ją atsimintume, bet kad pagal ją gyventume. Kristus iš Evangelijos puslapių kalba visų amžių žmonėms, tai gi ir mums šiandien. Jis ir mūsų klausia, ko mes Lietuvoje, miestuose ir kaimuose, Seime ir ministerijose, mitinguose ir šeimose tarpusavyje ginčijamės? Ar ne dėl pirmų vietų? Kiekvienas norime prastumti savus įstatymus, primesti savą nuomonę, užlipti kitam ant galvos, didžiuojamės priklausą įvairioms partijoms!.. Labai gaila, kad mūsų valdžios vyrai ir besibraunantys į valdžią pamiršta Kristaus žodžius: „Nuo manęs atsisakyre, jūs negalite nieko nuveikti“ (Jn 15, 5).

Žmonės visada nori pirmauti, tai tiesiog yra įgimta, ir tai nėra blogas noras. Vaikas nori būti pirmūnas klasėje, sportininkas – varžybų laimėtojas, mokslininkas pirmauti išradimų srityje ir t. t. Kristui yra svarbu mūsų pirmavimo motyvas. Paskutinės vakarienes metu Jėzus, visų nuostabai, numazgojo apaštalamis kojas ir tarė: „Jei tad aš – Viešpats ir Mokytojas – numazgojau jums kojas, tai ir jūs turite vienas kitam kojas mazgoti. Aš jums daviau pavyzdį, kad ir jūs darytumėte, kaip aš jums dariau“ (Jn 13, 14–15).

Žmogus turi nusilenkti žmogui. Jeigu jis, Viešpats ir Mokytojas, pasilenkė prie savo mokinių, tai juo labiau Jo mokiniai turi pasilenkti vienas prie kito. Kiekvienos nuodėmės pagrinduose glūdi išdidumas. Kiekviena nuodėmė yra pažadinta savęs teigimo, mėginančio iškelti savą „aš“ viršum kitų ir net viršum paties Dievo. Būti „aukštesniu žmogumi“ yra kiekvienos nuodėmės vilionė. Norint sulaužyti pačią nuodėmės prigimtį, reikia, kad žmogus nusilenktų ne tik Dievui kaip savo Kūrėjui, bet ir žmogui kaip Viešpaties paveiklo nešėjui.

Savimeilė ardo Viešpaties paveikslą mumyse. Galiausiai Kristus ne tik mokiniams kojas nuplovė, jis už mus numirė ant kryžiaus, savo krauju nuplovė žmonių nuodėmes. Šitaip Dievui nusilenkus prieš žmogų, žmogus neturi kuo pateisinti savo išdidumo. Kojų plovimas yra kaip niekad nesibaigianti pareiga krikščioniškoje egzistencijoje. Mes galime gyventi bendruomenėje tik todėl,

kad nusilenkiame – tarnaujame vienas kitam. Šv. Pranciškus Asyžietis suprato žmogaus nusilenkimą žmogui trimis ypatingomis apraiškomis – *klusnumu, nekritika ir pagarba nusidėjėjams*.

Čia kyla pagrindinis klausimas: kokią prasmę turi nusižeminimas? Ką reiškia žmogaus nusilenkimas žmogui? Kodėl krikščionis turi nusilenkti? Kodėl man negalima didžiuotis savos prigimties savybėmis: gabumais, grožiu, sveikata, jėga arba savo turtu, užimama visuomenėje vieta, jei tai man priklauso? Be abejo, klaidingai atrodytų, jei nusižeminimas būtų slėpimas to, kas iš tikro yra paties žmogaus. Išeitų, kad nusižeminęs gabusis turėtų elgtis taip, tarsi nieko negebėtų; nusižeminęs gražusis turėtų gėdytis savo grožio; nusižeminęs turtingasis – vaikščioti apskuręs. Tačiau toks elgesys neatitiktų tiesos, tiesiog tai būtų fariziejiškumas, neatvirumas ir net apgaulė.

Dažnai ne vienas tik apsimeta esąs nusižeminęs, o savo širdyje yra pilnas puikybės. Viskas žmogui yra duota Dievo – ir jo prigimtis su visomis jos savybėmis, ir jo turtas, ir jo užimama vieta, ir jo garbė, ir jo darbai, net pats jo tikėjimas yra Dievo dovana, todėl žmogus neturi kuo didžiuotis pats iš savęs. Žmogus yra šių dalykų nuomininkas. „Jei esi stipresnis – pagelbėk silpniems, jei protingesnis – patark neišmintingiesiems, jei turtingesnis – padėk pavargėliams, jei esi mokytas – nemokytiems“ (L. Tolstojus).

Jei artimo meilė lieka vien jausmas, tai nėra meilė, nes meilė yra veikimas.

Šiandien mes jaučiame ir svarbios kuklumo dorybės stygių. Kuklumas nusako tam tikrą žmogaus vertybinę santykį su savimi pačiu. Kuklumas yra išpuikimo, pagyrūniškumo priešingybė. Kuklus žmogus sava-noriškai apriboja savo poreikius, nesiekdamas kokių nors išskirtinių privilegijų ar teisių. Kuklumo esmė pasireiškia vertinant save patį ir kitus. Kuklumą nusako toks vertinimo mastelis, kai, vertindami save, nepadedame savo nuopelnų ir pasiekimų, o vertindami kitus, nesumenkiname jų darbų bei laimėjimų. Kuklus žmogus labiau vertina ir gerbia ne save, o kitus, jis neiškelia ir nepabrėžia savo nuopelnų bei laimėjimų, nereikia pretenzijų, kad jam skiriama mažai dėmesio. Kuo labiau išsilavinęs ir išmintingesnis žmogus, tuo jis kuklesnis. Kuklus žmogus, pasiekęs didelių rezultatų darbe ar mokslo srityje, nesipuikuoja ir nepriskiria jų vien sau suvokdamas, kad nė vienas, nors būtų ir labai talentingas, negali pasiekti didelių laimėjimų be kitų pagalbos ir paramos.

Pavydas – savimeilės ir egoizmo apraiška. Pavydas gali peraugti į atviros neapykantos žmonėms jausmą, susijusį su išdavyste, intrigomis, šantažavimu. Pavydas demoralizuoja asmenybę, ardo palankius žmonių tarpusavio santykius, pasėja įtarumą ir nepasitikėjimą. Pavydas yra pačių negabiausių ginklas.

Kristus sako: „Aš neieškau sau garbės: yra kas ieško ir teisia“ (Jn 8, 50). Popiežius Jonas Paulius II sakė,

jog „Kiekvieno mūsų pašaukimas yra tarnauti kitiems, būti naudingiems kitiems. Su šitokia evangeliška vizi- ja mūsų gyvenimas taps gražesnis, vertingesnis ir vaisingesnis ne tik šioje žemėje, bet ir amžinybėje.“ Kristus mokė: „Kas nori man tarnauti, tegul seka paskui mane: kur aš esu, ten bus ir mano tarnas“ (Jn 12, 26). Todėl ugdykime tarnavimo dvasią melddami žodžiais: „Jėzau romasis ir nuolankiaširdi, padaryk mūsų širdį panašią į savo širdį.“

NEBŪKITE SUKLUPIMO AKMENIU

26 eilinis sekmadienis (B)

Sk 11, 25–29; Jok 5, 1–6; Mk 9, 38–43. 45. 47–48

Vienas žmogus piktina kitą ne tada, kai jį supykdo savo nedoru elgesiu, bet tada, kai kitą žmogų dvasiškai apiplėšia, padarydamas jį blogesnį, negu kad jis yra pirmiau buvęs, tai reiškia, jog papiktinimu jis įveda kitą žmogų į nuodėmę arba sumažina jo atsparumą nuodėmei.

Atsparumas nuodėmei labai yra panašus į kūno atsparumą ligoms. Kol žmogus sveikas, jis lengvai išvengia ligų: nekenkia jam nei šaltis, nei prastesnis maistas, jis viską lengvai perneša. Sveikatai nusilpus, sumažėja ir atsparumas pavojams, todėl žmogus priverstas saugotis tų dalykų, kurių pirmiau nesisaugojo.

Panašiai atsitinka ir su dvasine mūsų sveikata, su atsparumu nuodėmei. Kol mūsų dvasinė būseną tvirta, ne bet kokia pagunda gali kelti pavojų, nes ji yra lengvai nugalima. Bet kai sielos sveikata sumenksta, pavojingos pasidaro net ir menkiausios pagundos, žmogus pasidaro panašus į nendrę, kuri linksta nuo mažiausio vėjo pūstelėjimo.

Nesuskaičiuojama yra papiktinimų žala. Jie yra bloga sėkla, nešanti daugybę vaisių, kurie dažnai dar blogesni už papiktinimą. Deja, žmogus yra labiau prieinamas piktoms įtakoms nei geroms. Iš čia kyla didelė blogo pavyzdžio galia. Juk dažnai girdime: „Ir kiti taip daro.“ Papiktinimo žala sunkiai beatitaisoma. Kas gražins papiktintai sielai prarastą nekaltumą? Kas ją išvaduos nuo nedorų įvaizdžių, kylančių iš papiktinimo? Kas pašalins nepalankumą geram, pritarus papiktinimams? Kas įstengs susekti visas papiktinimo aukas ir joms gražinti gerą valią, kurią jos prarado? Tai nebeįmanoma.

Nors tas, kuris sunkiai piktino kitus, ir atsiverstų, tačiau kaipgi jis atvers visus, kuriems buvo žeidžiantis akmuo?

Kad toks piktinimo darbas yra galimas, liudija kasdieninis gyvenimas: kasdien tūkstančiai žmonių yra įtraukiami į bjaurias nuodėmes, jų atsparumas nuodėmei silpsta. Žmonės saugosi padegėjų, vagių, žmogžudžių, tačiau, keista, kai jie visiškai nesisaugo tų, kurie juos įveda į nuodėmę.

Tą bloginimo darbą atlieka pirmiausia atskiri žmonės, kurie savo elgesiu ir kalbomis užgauna tikėjimą, pakerta doros pamatus, giria ir idealizuoja piktadarius – nusikaltėlius, o dorus ir tikinčius žmones žemina ir pašiepia. Tą patį blogą darbą atlieka ir prastos knygos, žurnalai, neskaisčios mados, susirinkimai, pasilinksminimai, iš kurių žmogus išeina blogiau nusiteikęs, nuodėmingai susitepęs. „Vargas pasauliui dėl papiktinimų!“ – perspėja Kristus. Šv. Augustinas sako: „Negalvok, kad neesi žmogžudys, jeigu tu artimą įvedi į nuodėmę, juk tu sužeiđi artimo sielą, tu pagrobi tai, kas priklauso amžinybei.“

Piktinasi žmogus ne tada, kai, matydamas pasaulio piktus darbus, pajunta širdgėlą ir pasibjaurėjimą tais dalykais, bet tada, kuomet taip apsipranta su kitų blogais pavyzdžiais, kad nustoja matęs juose ką nors blogo. Taip žmogus yra išvedamas iš gero kelio. Mūsų visuomenėje yra aukštos moralės ir tvirtos valios žmonių, kurie nesiduoda klaidinami. Neretai pamaldūs žmonės, matydami ar girdėdami papiktinimus, užsideda uolumu, atgailauja, kad atlygintų Dievui už daromas Viešpaties garbei skriaudas.

Pasitaiko ir tokių žmonių, kurie piktinasi kito žmogaus gerais darbais. Panašiai piktinasi fariziejai Kristaus mokymu, jo darbais: „Tuomet priėję mokiniai pranešė: *Ar žinai, kad fariziejai pasipiktino išgirdę tuos žodžius?*“

(Mt 15, 12). Piktinasi ir šykštuolis artimo dosnumu, ir pavydus kito pasisėkimu, ir tinginys kito darbštumu. Tai pagedusių žmonių pasipiktinimai, todėl nėra reikalo jų paisyti ir dėl pašaipų mesti gerų darbų, nes ir Kristus jų nepaisė ir neapleido nė vieno gero darbo, kad įtiktų fariziejams.

Kristus, kuris atėjo atitaisyti nuodėmės padarytos žalos, davė įsakymą mylėti artimą kaip save, vadinasi, linkėti artimui to gėrio, kurio linkime sau. Toks linkėjimas įpareigoja vengti papiktinimų, nes jie apiplėšia artimą dvasiškai, o kartais užkerta kelią į Dievo palaimą.

Šv. kun. Jonas Boskas taip kalbėjo vienam kunigui, kuriam rengėsi vaikams vesti rekolekcijas: „Skatink jaunimą vengti blogų kalbų. Pasakyk jiems, kad kun. Bos-

kas perskaitė per savo gyvenimą labai daug knygų ir pasakė labai daug pamokslų, bet ne viską prisimena. Tačiau negali pamiršti netinkamo žodžio, kurį jam pasakė draugas, kai jie abu buvo tik 7 metų vaikai. O dabar man 60 metų ir aš tą žodį vis dar atsimenu.“

„Vargas pasauliui dėl papiktinimų!“ – perspėja Kristus. Manau, jog nemažai iš jūsų esate ką nors negražaus girdėję ar matę ir negalite pamiršti. Melskitės ir stenkitės pamiršti, negalvoti apie tai ir jūs gyvenime išvengsite daug nuodėmių ir nemalonumų.

Šiandien pasižadame, Viešpatie, ne tik vengti visokio papiktinimo, bet ir melstis už papiktintuosius ir papiktintuosius, kad jie atsiverstų ir išvengtų tų bausmių, kurias Tavo Sūnus Jėzus Kristus paskelbė papiktintojams.

ŠEIMA – „MEILĖS CIVILIZACIJOS“ PAGRINDAS

27 eilinis sekmadienis (B)

Pr 2, 18–24; Žyd 2, 9–11; Mk 10, 2–16

Šiandien Jėzus nori mums priminti, kad santuoka yra Dievo įsteigta. Pradžioje buvo kitaip. Žmonės nuolat gvildendami šią temą kūrė įstatymus nei Dievo valią labiau atitinkančius papročius. Bet Šventasis Raštas visada primena mums, kad „Dievas sukūrė juos kaip vyrą ir moterį. Štai kodėl vyras paliks savo tėvą ir motiną ir glausis prie žmonos, ir du taps vienu kūnu. Taigi jie – jau nebe du, o vienas kūnas. Todėl, ką Dievas sujungė, žmogus teneišskiria!“ (Mk 10, 6–9).

Toks Dievo planas, kurį jis turėjo sukurdamas vyrą ir moterį. Tai kvietimas į pasaulį, kurį žmogus privalo tobulinti, tačiau kruopščiai laikydamasis Dievo įsakymų, idant ši Žemė liktų žmonių planeta. Jėzaus paskelbtas šeimos idealas apima svarbias užduotis sutuoktiniams ir jų pareigas. Jeigu žmonės ir toliau beprotiškai ir neišmintingai griaus šeimą, išnyks ne tik į Raudonąją Knygą įrašyti gyvūnai ir augalai, bet greitai ir paties žmogaus egzistencijai iškils labai rimtas pavojus. Dievas taip nustatė, kad santuoka sudaroma tarp skirtingų lyčių žmonių ir ji yra neišardoma. Viskas paprasta ir suprantama. Reikia visada remtis šiais Jėzaus žodžiais, kad aiškiai suprastume, kodėl homoseksualizmas, poligamija, skyrybos ir neištikimybė grasina santuokai ir šeimai. Jau anuomet Jėzus matė šeimai ir ištikimybei kylančius pa-

vojus. Todėl ryžtingai primena, jog „pradžioje taip nebuvo“. Dievas sukūrė vyrą ir moterį, kurie privalo gyventi kartu ir būti vienas kitam ištikimi. „O nuo sukūrimo pradžios Dievas sukūrė juos kaip vyrą ir moterį. Štai kodėl vyras paliks savo tėvą ir motiną ir glausis prie žmonos, ir du taps vienu kūnu. Taigi jie – jau nebe du, o vienas kūnas. Todėl, ką Dievas sujungė, žmogus teneišskiria!“ (Mk 10, 6–9). Šie žodžiai net apaštalus išgąsdino. Tačiau Jėzus neatsisakė savo žodžių. Jis priminė žmonijai Dievo valią. Santuokoje vyras ir moteris glaudžiai susivienija ir sudaro „vieną kūną“ (Pr 2, 24). Du žmonės, kurie pagal savo fizinę sandarą yra vyras ir moteris, gali vienodai gyventi „tiesoje ir meilėje“. Sutuoktiniai, kaip tėvai pradėdami ir gimdydami naują žmogų, yra Dievo Kūrėjo bendradarbiai. Pasitikdami naują žmogišką būtybę, tėvai turi arba bent turėtų visai aiškiai suvokti, jog Dievas tos būtybės „nori“ „dėl jos pačios“.

Štai tokioje padėtyje, kurioje anuomet atsidūrė Jėzus, šiandien yra ir Bažnyčia. Visuomenė, kurioje mes gyvename, jau seniai pamiršo Dievo planus šeimai, santuokai ir vaikams. Spauda, televizija, kinas, politikai ir net filosofai XXI amžiaus žmogui per jėgą bruka savą santuokos ir šeimos modelį ir daro viską, kad žmonės prie tokio iškreipto šeimos modelio priprastų. Ir gal jau pripratome, kadangi nuolaidžiai skaitome, kaip viena ar kita kino ar estrados žvaigždė jau aštuntą kartą išteka, kad vyras su vyru, o moteris su moterimi tuokiasi. Lietuvoje per metus išsiskiria apie 11 300 porų. Lietuva yra skyrybų rekordininkė Europos Sąjungoje. Lietuvos

specifinis požymis – labai dažnai skyrybų iniciatorės yra moterys. Padaugėjo nesusituokusių porų. Atsakomybė dėl tokios padėties tenka visai bendrai atmosferai šiandieniniame pasaulyje, kuriam būdingas Dievo atmetimas, žmogaus sudievinimas, neteisingas laisvės suvokimas, vartotojiškas požiūris į žmogų.

Šeima yra pagrindas to, ką Paulius VI yra pavadinęs „meilės civilizacija“. Meilės civilizacija kyla iš Dievo. Tačiau vis labiau darosi aišku, kad mūsų civilizacijai labai trūksta „meilės kultūros“, kadangi trūksta tiesos apie meilę ir šeimą. Pavojai, gresiantys meilei, gresia ir meilės civilizacijai. Todėl Bažnyčia tenka labai svarbi užduotis išsaugoti Dievo įsteigtos šeimos sampratą. Tą modelį, kurį turėjo kurdamas žmogų Dievas. Šeimos modelį, kuris apima tarpusavio meilę, pagarbą vienas kitam, ištikimybę ir gyvenimą kartu iki mirties.

Daug tikinčiųjų ir net netikinčių žmonių instinktyviai taip gyvena ir vaikams rodo nuostabų mylinčios šeimos pavyzdį. Deja, tokių sutuoktinių nematome nei kine, nei televizijoje. Todėl Bažnyčia šiandien ir kelia balsą, kad apsaugotų žmogaus orumą, šeimą, sutuoktinių ir vaikų laimę. Šis Bažnyčios balsas stengiasi išgelbėti pasaulio ateitį. Nes kuo daugiau iškreiptų ir žmogaus orumą žeminančių santuokos ir šeimos koncepcijų, tuo drąsiau turi kelti balsą tikintieji.

Į pasaulį vaikas paprastai ateina šeimoje; todėl galima sakyti, kad už savo buvimą žmogumi jis turi būti dėkingas šeimai. Jeigu šeimos nėra, į pasaulį atėjęs vaikas randa nerimą keliančią ir skaudžią spragą, kuri apsunkins visą jo gyvenimą. Ačiū Dievui, daug žmonių gerai supranta šį asmeniui gresiantį pavojų ir stoja ginti tiesos. Tiems, kurie mano, kad mūsų laikais per sunku ar neįmanoma susijungti su vienu asmeniu visam gyvenimui, ir tiems, kurie dėl iškreiptų pažiūrų neigia santuokos neišardomumą ir tiesiog juokiasi iš sutuoktinių ištikimybės įsipareigojimų, reikia drąsiai pasakyti, jog jie klysdami griaua žmogaus prigimtį.

Tačiau neužtenka vien garsiai skelbti prigimtinės tiesos apie santuoką ir šeimą. Dabartinei šeimai ypač reikia palaikymo – materialaus, juridinio, politinio, bet pirmiausia dvasinio.

Planingam organizuotam krikščioniškos santuokos sampratos griovimui ypač gali tvirtai pasipriešinti

tos mylinčios ir ištikimos sutuoktinių poros ir šeimos, kurios gyvena tikėjimu, malda, Atgailos ir Eucharistijos sakramentais. Pasaulio siūlomam ištvirkusiam šeimos modeliui gali pasipriešinti tie sutuoktiniai, kurie laikosi krikščioniškų tradicijų ir įsiklauso į Bažnyčios autoritetą.

Didele pagalba kiekvienai porai ir šeimai gali būti įvairios krikščioniškos organizacijos, bendruomenės, draugijos, kuriose bendraminčiai galėtų gilintis į Šv. Raštą, kalbėtis apie santuoką ir padėti vieni kitiems šeimoje įveikti pasitaikančius sunkumus. Negalime nutylėti santuokai gresiančių pavojų: tai šeimos, kurios, ieškodamos darbo, emigravo, šeimos tų, kurie priversti ilgą laiką praleisti ne namie, pavyzdžiui, kariai, jūrininkai, keliautojai, kaliniai, emigrantai, ir šeimos, kurios gyvena dideliuose miestuose, bet yra vienišos, nes negali pritaipyti prie visuomenės; nepilnos šeimos; tos šeimos, kurių vaikai psichikos ligoniai arba narkomanai, alkoholikai; šeimos, atskirtos nuo savo kultūrinės ir visuomeninės aplinkos; dėl politinių ar kitų priežasčių diskriminuojamos šeimos; ideologiniu požiūriu suskilusios šeimos; tos šeimos, kurios nesugeba užmegzti kontakto su parapija; šeimos, kurios prievartaujamos ar netinkamai vertinamos dėl tikėjimo; nepilnamečių šeimos; senesni žmonės, dažnai priversti gyventi vieniši, neturėdami pakankamai lėšų pragyvenimui. Visos šios problemos reikalauja dėmesio ir sprendimo.

Kad nugalėtume santuokai ir šeimai kylančius sunkumus, visų pirma reikia maldos. Krikščionys tiki maldos galybe. Malda, kuria meldžiame permainingo kieno nors širdyje, visų pirma turime prašyti, kad Viešpats pakeistų mūsų pačių širdį, mūsų mintis, mūsų žodžius, mūsų elgesį.

Maldos reikia ir tada, kuomet šeima išyra ir sutuoktiniams būtina išsilaisvinti nuo neapykantos vienas kitam – o tai jau didelė pergalė. Pirmiau nei mūsų šeima atsidurs ant skyrybų slenksčio, malda tepadeda palaikyti mūsų jautrumą ir meilę vienas kitam. Malda teprimena Dievo norą, kad sutuoktiniai gyventų kartu iki laimingos senatvės. Tai viena iš pačių nuostabiausių jaunavedžių svajonių: iki gilios senatvės mylėti vienas kitą.

Parengė mons. Artūras Jagelavičius

Egidijus Vareikis

Žvilgsnis į tikinčiuosius pasaulyje: auganti ar mirštanti krikščionybė?

Pastaraisiais metais žiniasklaida mirga marga teiginiais apie mirstančią krikščionybę. Kai kurių komentatorių nuomone, besikeičianti situacija rodo, kad pasaulis jau gerokai nekrikščioniškas, o artimiausiu metu bus arba islamiškas, arba visai be religijos. Neretai tai kelia pesimistines mintis ar net paniką – nejaugi esame pasenusi ir nykstanti bendrija. Komentarai, tiesa, dažnai paremti žvilgsniu iš savo kiemo, taip pat dažnai paženklinti veikiau emocijomis negu faktais.

Norint patirti, kaip yra iš tikrųjų, kas laukia artimiausiais dešimtmečiais, reikėtų atsigręžti į realybę ir pažiūrėti, ką sako skaičiai ir tendencijos.

Suprantama, kad įvairių šaltinių pateikiami skaičiai, o ypač prognozės, kiek skiriasi, tačiau bendrą vaizdą susidaryti vis tiek įmanoma. Šiame tekste remiuosi keliais šaltiniais – „L'Annuario Pontificio“ (1), „The World Christian Encyclopedia“ (2), „Encyclopedia Britannica“ (3), taip pat neseniai pasirodžiusia nevyriausybinės organizacijos PEW analitine studija apie tikinčiųjų skaičiaus kitimo tendencijas (4). Neturiu tikslo atlikti kritinės statistinės analizės, tad kai kuriuos skaičius suapvalinau atsižvelgdamas į įvairiuose šaltiniuose pateikiamus skirtumus. Tai neiškreipia bendro vaizdo, bet veikiau leidžia bendriau suprasti esamą situaciją ir tendencijas.

Taigi kaip globaliai atrodo didžiosios pasaulio religijos?

1900 metais daugiausia pasaulyje gyvenusių žmonių buvo krikščionys, antroje vietoje rikiavosi įvairioms kinų religijoms priklausantys žmonės, trečią poziciją užėmė hinduistai. Šiandien krikščionys tebėra didžiausia pasaulyje tikinčiųjų bendrija, tačiau antri yra musulmonai, o treči – jau minėti hinduistai. Kinijos „komunizmo statyba“ padarė savo – tikinčiųjų nedaugėja taip sparčiai kaip bendras gyventojų skaičius. Ekspertai sutinka, kad ir mūsų amžiaus viduryje, t. y. apie 2050 metus, vaizdas iš esmės nepasikeis. Didžiausios išpažįstamos religijos bus krikščionybė, islamas ir hinduizmas.

Pasak įvairių šaltinių, šiandien pasaulyje gyvena du milijardai krikščionių, tai yra kiek mažiau kaip trečdalis žmonijos. Tas pats šaltinis nurodo, kad krikščionys sutinkami praktiškai visose pasaulio šalyse bei priklausomose teritorijose. Musulmonų šiandieniniame pasaulyje yra apie 1,2 milijardo, t. y. mažiau kaip penktadalis visų žmonių, hinduistų – per 800 milijonų. Kiti

labiausiai paplitę tikėjimai – tai budizmas (360 mln.), sikhizmas, judaizmas, bahaizmas, konfucianizmas. *Encyclopaedia Britannica* pateikia kiek didesnę islamo išpažinėjų skaičių, priskirdami musulmonams daugiau kaip penktadalį pasaulio žmonijos, taip pat „randa“ beveik šimtu milijonų daugiau hinduistų, bet tai neprieštarauja bendram vaizdui.

Apytikriais skaičiavimais kasmet pasaulį papildo 25,2 milijono krikščionių, 22,6 milijono musulmonų, 12,5 milijono hinduistų, 3,7 milijono kinų tikėjimo atmainų atstovų bei panašus skaičius budistų. Tai sparčiausiai gausėjančios religijos. Skaičiuojant procentais sparčiausiai auga tokios bendruomenės kaip zoroastrianistai (2,7 procento kasmet) ir bahajai (2,3 procento). Musulmonai yra treči, jų padaugėja kasmet daugiau kaip du procentai.

Statistikos rinkėjai atkreipia dėmesį ir į atsivertusiųjų skaičių. Įdomu tai, kad daugiausia žmonių kasmet atsiverčia į krikščionybę. Tokių yra apie 2,5 milijono, skaičiuojant saldo tarp priėmusių krikščionybę ir ją palikusių. Islamą priima apie 860 tūkstančių, budizmą – apie 160 tūkstančių žmonių, kitas religijas – viena kita dešimtis tūkstančių. Tad krikščionybė statistiškai išlieka patraukliausia atsivertėliams. Tačiau atmetus juos ir skaičiuojant vien gimstančiuosius, krikščionių gimsta milijonu daugiau nei musulmonų – atitinkamai 22,7 ir 21,7 milijono.

Keletas įdomių pastebėjimų. Krikščionių yra beveik tiek, kiek musulmonų ir hinduistų kartu sudėjus, krikščionių 68 procentais daugiau nei musulmonų ir 2,5 karto daugiau nei hinduistų. Trys tikėjimai, kildinami iš Abraomo – krikščionybė, islamas ir judaizmas – tai daugiau nei pusė visos žmonijos (kai kas sikhų ir bahajų tikėjimą taip pat sieja su Abraomu, tad bendras skaičius dar didesnis). Nekelia abejonės tai, kad daugiau kaip pusė krikščionių – katalikai, jų skaičius gerokai perkopęs milijardą.

73 procentai pasaulio žmonių gyvena šalyse, kur jų tikėjimo atstovai sudaro gyventojų daugumą, 27 procentai sudaro savo šalyse vadinamas religines mažumas. Geriausia šiuo aspektu hinduistų situacija. 97 procentai šio tikėjimo išpažinėjų gyvena trijose šalyse, kur hinduistai sudaro daugumą – Indijoje, Nepale ir Mauricijaus Respublikoje. 87 procentai krikščionių gyvena šalyse, kuriose yra statistinė krikščionių dauguma. Tokių šalių – 157. 49 šalyse daugumą sudaro musulmonai, 7 – budistai (Butanas, Mianmaras, Kambodža, Laosas, Mongolija, Šri Lanka ir Tailandas), 6 šalyse – ateistai (Kinija, Estija, Čekija, Honkongas ir Šiaurės Korėja). Vidutinis šiandien pasaulyje gyvenančio žmogaus amžiaus vidurkis – 28 metai. Statistinis krikščionis yra 30 metų amžiaus, statistinis musulmonas – 23. Vyriausi pasaulyje yra judėjai. Jų amžiaus vidurkis siekia 36 metus.

Taigi kokios išvados peršasi iš statistikos, kurią kai kurie šmaikštuoliai laiko viena iš melo formų?

Krikščionybė pagal absoliučius skaičius yra sparčiausiai augantis tikėjimas skaičiuojant tiek gimusius, tiek ir atsivertusius. Per metus krikščionių padaugėja tiek, kiek žmonių gyvena, pavyzdžiui, Rumunijoje, atsiverčia maždaug Latvijos dydžio bendruomenė. Į krikščionybę atsiverčia daugiau nei į visus kitus tikėjimus kartu paėmus.

Dauguma statistinių prognozių teigia, kad, jei demografinės tendencijos nesikeis, 2050 metais krikščionių pasaulyje bus apie 3 milijardai ir jie sudarys tą patį trečdalį ar kiek daugiau visų žmonių; musulmonų turėsime apie 2,2 milijardo (apie 25 procentus visų žmonių); hinduistų skaičius perkops milijardą; budistų – priartės prie pusės milijardo. Kitų tikėjimų atstovai statistiškai aiškiai atsiliks. Krikščioniškiausios šalys bus JAV, Brazilija, Meksika, šimtai milijonų gali atsirasti Nigerijoje, Indijoje, Filipinuose.

Taigi mums „priaugs“ daugiau kaip milijardas krikščionių ir beveik tiek pat, nors kiek mažiau, musulmonų. Pastarųjų greičiau didėja procentinė išraiška, tačiau iki 2050 metų krikščionių nepavyks. Čia vis sakoma, jeigu nepasikeis tendencijos, nors tendencijos aiškiai gali ir pasikeisti.

Tendencijos gali keistis dėl įvairių priežasčių. Viena jų – gimstamumo kitimas. Kaip žinome, šiandien gimstamumas mažiau ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse yra didesnis nei Vakarų Europoje ar Šiaurės Amerikoje, t. y. tradiciniuose krikščioniškose regionuose. Tai galioja visoms šalims, nepriklausomai nuo vyraujančio tikėjimo. Gimstamumas, žinia, pastaraisiais metais mažėja.

Per pastaruosius 20 metų vaikų, gimstančių vienai moteriai, pasaulyje skaičius ženkliai sumažėjo – nuo 3,5 iki 2,5. Taigi vaikų gimsta trečdaliu mažiau nei prieš dvi dešimtis metų. Krikščionių dominuojamose valstybėse gimstamumas šiame kontekste sumažėjo nuo 3,3 iki 2,5, o islamiškose – nuo 5,2 iki 3,0. Musulmonės moterys kol kas gimdo daugiau, tačiau gimstamumo mažėjimo tempai didesni, ir netolimoje ateityje – apie 2020–2025 metus gimstamumas gali susilyginti. Kai kuriose krikščioniškose šalyse – Meksikoje, Brazilijoje, Filipinuose ir pan. – gimstamumas yra didesnis už pasaulinį vidurkį.

Vatikanas, Pitkairno salos, Ekvadoras, Rytų Timoras nurodo, kad šiose šalyse krikščionys sudaro 100 procentų gyventojų. Dar kelios šalys turi krikščionių daugiau kaip 99 procentus (Armėnija, Pusiaujo Gvinėja, Moldova, Amerikos Samoa, Venesuela ir Graikija). Įdomu, bet čia, žinoma, statistikos ir duomenų patei-

kimo klausimas, skirtingose šalyse tikinčiojo statistinė definicija labai skiriasi.

Kaipgi šiame margame paveiksle gyvuoja katalikai? Šiuo metu mūsų – katalikų – pasaulyje yra 1200 milijonų, t. y. sudarome apie 17,4 procento planetos gyventojų. Katalikų skaičius šiuo metu didėja šiek tiek greičiau negu apskritai žmonių skaičius pasaulyje. (Nuo 2008 metų katalikų padaugėjo 11,6 procento, pasaulio gyventojų – 10,7.) Didžiausias katalikų skaičiaus augimo tempas per šį laikotarpį užfiksuotas Afrikoje (33,0 proc.), Azijoje (15,9 proc.), Okeanijoje (11,4 proc.). Europoje, deja, augimo tempas mažiausias – tik 1,2 proc.). Katalikai sudaro 63,1 procento gyventojų Amerikoje (Šiaurės ir Pietų kartu paėmus), apie 40 procentų Europoje, 26,2 procento Okeanijoje ir tik 3,1 – Azijoje. Esame didžiausia krikščionių grupė, tačiau bloga naujiena yra ta, kad mūsų atskirai paėmus jau iš tikro mažiau nei visų musulmonų.

Statistikos interpretatorių teigimu, musulmonai galiausiai gali „pavyti“ krikščionis, nors tai įvyks ne greitai. Krikščionybė juk „startavo“ šešiais šimtmečiais anksčiau, krikščionys buvo *de facto* užvaldę visą pasaulį, tad turėjo daugiau šansų ir savo tikėjimo sklaidai. Tiksliai nežinia, kada krikščionys tapo gausiausiai išpažįstama religija, gali būti, kad maro epidemijų metu musulmonų buvo daugiau nei krikščionių, gali įvykti tai, ko statistika ar demografinės tendencijos nenumato. Futurologai spėja, jog artimiausiais dešimtmečiais poreikis dalyvauti tikėjimo bendrijose sustiprės, vadinasi, bus pastebima konkurencija ir tarp įvairių tikėjimų. Jos įtaka gali pasidaryti kur kas didesnė nei demografija. Jei vadinamoji naujoji evangelizacija bus sėkminga, galbūt krikščionių padaugės dėl atsivertimų. Futurologai neatmeta ir galimo prievartinio žmonių priskyrimo tai ar kitai religijai, ar, kaip jau buvo netolimoje praeityje, – priverstinio ateizmo.

Kad ir ką skelbtų statistika arba mikliai skaičiais žongliuotų komentatoriai ir interpretatoriai, reikia turėti galvoje, kad globalus krikščionybės triumfas dar toli, o mums reikia galvoti ne tik apie statistinę krikščionių kiekybę. Svarbi, gal net svarbesnė, tikėjimo kokybė – gyvis, kurio jokia statistika neišmatuos.

Nuorodos

- (1) <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2015/04/16/0277/00616.html>
- (2) World Christian Encyclopedia: A Comparative Survey of Churches and Religions in The Modern World 2, 2001, by David B. Barrett (Editor), George T. Kurian (Editor), Todd M. Johnson (Editor)
- (3) <http://www.britannica.com/>, įvairūs leidimai
- (4) <http://www.globalreligiousfutures.org>

Kryžių kalno atlidai

Liepos 26 d. tikintieji šventė Kryžių kalno atlaidus. Pirmą kartą Eucharistija švęsta rekonstruotoje koplyčioje, kurioje prieš 22 m. šv. Mišias aukojo popiežius Jonas Paulius II. Susirinko Lietuvos vyskupai bei vyskupas iš Jelgavos Edvards Pavlovskis. Pašvęstojo gyvenimo metų proga vienuoliai atnaujino įžadus.

Atlaidų išvakarėse Šiaulių vyskupas Eugenijus Bartulis Kryžių kalne vadovavo Kryžiaus kelio maldai. Kasmet į vigiliją susirenka vis daugiau maldininkų. Šios vigilijos metu vyskupas pašventino naujai pastatytas IV ir V Kryžiaus kelio stotis.

Atlaidų dieną į Kryžių kalną plūdo tikintieji. Kelios grupės atėjo pėsčiomis. Gausiausia – 11 val. išėjusi iš Šiaulių katedros vadovaujant Šiaulių vyskupui.

Anot Šiaulių katedros klebono kun. Egidijaus Venckaus, piligrimystė į Kryžių kalną liudijo veržlią ir džiaugsmingą Bažnyčią. Į Kryžių kalno atlaidus visada atvyksta vietinės valdžios atstovai, Seimo nariai. Atlaidų niekada nepraleidžia Seimo nariai Rima Baškienė, Egidijus Vareikis. Šiais metais atvyko ir LR premjeras Algirdas Butkevičius su žmona.

Nuo 14 val. Kryžių kalne buvo klausoma išpažinčių. Prie kunigų iškart nusidriekė eilutės. Rekonstruotos koplyčios kryžių, altorių ir pulta, prie kurio skaitomas Dievo žodis, Šiaulių vyskupas Eugenijus Bartulis pašventino atlaidų išvakarėse, o pačią koplyčią – prieš atlaidų šv. Mišias.

Apaštališkasis nuncijus arkivyskupas Pedro López Quintana džiaugėsi galiemybe švęsti Eucharistiją šioje istorinės reikšmės koplyčioje. Po šv. Mišių arkivyskupas Pedro Lopez Quintana iškilmingai įteikė Šventojo Tėvo palaiminimą koplyčią rekonstravusiam jos autoriui architektui Algimantui Juknai. Šiaulių vyskupas pasidžiaugė, kad architektas sugebėjo šį statinį išsaugoti, nepaisant visokių besikeičiančių nuomonių koplyčios išlikimo klausimu.

Eucharistijai vadovavo apaštališkasis nuncijus arkivyskupas Pedro López Quintana.

Sakydamas pamokslą Kauno arkivyskupas emeritas Sigitas Tamkevičius SJ pabrėžė, kad „Kryžius yra išpūdingas ir labai stiprus ženklas, neleidžiantis abejingai praeiti pro šalį. Kryžių kalnas, ant kurio stovi tūkstančiai kryžių ir kryželių, dar stipriau veikia mūsų protą ir širdį, nes čia už kiekvieno pastatyto kryžiaus slypi konkretaus žmogaus gyvenimo reikšmingi faktai. Mes šiandien susirinkome čia, prie Kryžių kalno, nusilenkti mus pamilusiam ir už mus savo gyvybę ant kryžiaus paaukojusiam mūsų Viešpačiui.“ Arkivyskupas Kryžių kalną vadino Lietuvos žmonių tikėjimo, vilties, laisvės kalnu.

Pašvęstojo gyvenimo metais didelis dėmesys skirtas pašvęstojo gyvenimo nariams. Po pamokslų prieš koplyčią sustoję vienuoliai ir vienuolės atnaujino savo įžadus. Pašvęstojo gyvenimo nariai talkino ir liturgijoje skaitydami skaitinius, atnešdami atnašas.

Per atlaidus giesmėmis Viešpatį šlovino Šiaulių Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo parapijos choras.

Bažnyčios žinios

Eina nuo 1996 sausio 15 dienos

STEIGĖJAS

Lietuvos Vyskupų Konferencija
S. Skapo g. 4, 01122 Vilnius

LEIDĖJAS

Lietuvos Katalikų Bažnyčios informacijos centras
Papilio g. 5, 44275 Kaunas

REDAKcinė KOMISIJA

Pirmininkas

arkivyskupas Sigitas Tamkevičius SJ

Nariai:

LVK generalinis sekretoriatas / kun. Kęstutis Smilgevičius
Kaišiadorių vyskupija / mons. Algirdas Jurevičius
Kauno arkivyskupija / Darius Chmieliauskas
Panevėžio vyskupija / kun. Gediminas Jankūnas
Šiaulių vyskupija / kun. Evaldas Alūza
Telšių vyskupija / kun. Remigijus Saunorius
Vilkaviškio vyskupija / kun. Žydrūnas Kulpys
Vilniaus arkivyskupija / kun. Saulius Bužauskas

VYR. REDAKTORIUS

Gediminas Žukas

REDAKTORIAI

Kastantas Lukėnas
Violeta Micevičiūtė
Asta Petraitytė

KORESPONDENTAI

kan. Andriejus Sabaliauskas / Telšiai
Inesė Ratnikaitė / Šiauliai
kun. Gediminas Tamošiūnas / Kaišiadorys

ADRESAS

Papilio g. 5, 44275 Kaunas

TELEFONAI

Redakcija (37) 323 853
Platinimo tarnyba (37) 322 758
El. paštas lkbc@lcn.lt

SPAUDŽIA

LC „Dakra“
Jonavos g. 260
44131 Kaunas

TIRAŽAS 670 egz.

ISSN 1392-6098

© 2015, „Bažnyčios žinios“